

Předmluva

Co může vyprávět kronika jedné malé venkovské školy? Překvapivě mnoho.

Školní kronika Oldřichova v Hájích nás zavádí do doby, kdy škola nebyla jen místem, kde se děti učily číst, psát a počítat. Byla jedním z center života obce a zároveň místem, do něhož se mimořádně citlivě promítalo všechno, co se dělo za jejími hranicemi.

Na stránkách kroniky sledujeme každodenní život školy téměř rok po roce. Dozvídáme se, kolik dětí sedělo v jednotlivých třídách, kdo je učil, kam chodily na výlety, jaké dostávaly učebnice, kdy se ve škole poprvé rozsvítilo elektrické světlo nebo kolik stálo nové topení, lavice či oprava střechy. Čteme o tuhých zimách, povodních, epidemiích spalniček, záškrtu a spály, očkování i o dětech, které neměly dostatek jídla nebo vhodné oblečení. Kronika zaznamenává školní polévky a mléko, vánoční nadílky, sbírky pro chudé děti, ale také divadelní představení, výlety a drobné radosti všedního dne.

Vedle těchto zdánlivě obyčejných událostí však do školy znovu a znovu vstupují velké dějiny. Rakousko-uherská monarchie, první světová válka, vznik Československa, hospodářská krize, národnostní napětí třicátých let, mobilizace roku 1938, odtržení pohraničí, a nakonec nástup nacismu. Mění se státy, hranice, prezidenti i symboly na školních zdech. Děti, které ještě nedávno zpívaly císařskou hymnu, slaví vznik Československé republiky a narozeniny prezidenta Masaryka – a o několik let později už jejich škola vyvěšuje vlajku s hákovým křížem.

Právě v tom je tato kronika mimořádná. Velké dějiny zde nesledujeme z Prahy, Vídně nebo Berlína, ale z jedné školní třídy v Oldřichově. Vidíme je očima lidí, kteří netušili, jak jejich doba dopadne. Zapisovali to, co právě prožívali a čemu sami věřili.

A kronika vypráví ještě jeden příběh – příběh samotného Oldřichova. Objevují se v ní jména místních rodin, učitelů, starostů, řemeslníků a podnikatelů, části obce, hostince i místa, která známe dodnes. Pro dnešního čtenáře tak může být nejen historickým dokumentem, ale někdy také nečekaným setkáním s místní minulostí.

Některé zápisy nás pobaví, jiné překvapí a některé – především ty z konce třicátých let – se nám budou číst těžko. Ani ty jsme však nechtěli zamlčet. Patří k historii této obce stejně jako všechno ostatní.

Čtème proto tuto kroniku především jako svědectví lidí své doby. Právě její obyčejnost, bezprostřednost a někdy až odzbrojující samozřejmost nám umožňují pochopit minulost způsobem, který žádná učebnice dějepisu úplně nahradit nedokáže.

Je to příběh jedné školy. Ale zároveň je to příběh jedné obce, několika generací jejích obyvatel – a kus našich společných dějin.

Jířa Vávrová, kronikářka obce

Všechny začátky jsou těžké

V Čechách vznikaly ve větších farnostech klášterní školy, později je následovaly zemské a městské školy. Sloužily především jako příprava na vyšší školy.

Vlastní školu získal Oldřichov teprve v polovině 19. století. Až do té doby patřila oldřichovská školní obec k Mníšku. Staré dokumenty připouštějí, že v Mníšku mohlo školní vyučování probíhat již v době reformace. Není však doloženo, zda se vyučovalo ve vlastní školní budově, nebo v soukromém domě.

Jisté je, že v Mníšku existovala vlastní školní budova již v první polovině 17. století. Ta byla patrně zničena během třicetileté války, protože ve zprávě faráře z Wittigu (Vítкова) Paula Ambrosa Waltera z roku 1700 se uvádí, že mníšecká školní budova je již mnoho let zničená, a proto je jako škola a obydlí učitele využívána stará fara.

Podle dalších, nedoložených zpráv měla být školní budova v Mníšku po roce 1700 znovu postavena. Skutečnost, že Mníšek dostal v roce 1767 novou farní budovu, však nasvědčuje tomu, že stará fara nadále sloužila k výuce.

Nově postavená školní budova (údajně postavená po roce 1700) mohla být ve skutečnosti rekonstrukcí starší dřevěné stavby, která již byla ve špatném technickém stavu.

Školní docházka ještě nebyla povinná. Učitelé neměli pevný plat, mnoho rodičů neplatilo ani školné ve výši 10 krejcarů měsíčně a pouze větší sedláci a majitelé pozemků přispívali naturáliemi. Teprve později byla zavedena povinná školní docházka a upraveno placení školného.

Učitel byl podřízen vrchnostenskému úředníkovi a faráři. Jeho hlavním úkolem bylo vyučovat děti náboženství, čtení, psaní, počítání a zpěvu a zároveň je vést k upřímnosti, bohabojnosti a dobrým mravům.

Dokud nebyla školní docházka povinná, navštěvovaly děti školu nepravidelně, když měly čas a náladu. Špatné počasí, zima a obtížně schůdné cesty navíc dětem ze vzdálenějších míst docházku komplikovaly nebo zcela znemožňovaly.

Povinnosti učitele se zdaleka neomezovaly pouze na vyučování. Při bouřce, vichřici či nebezpečí povodně musel vyzvánět zvonem a v zimě odklízet sníh u kostela a na hřbitově. Bydlel přitom v malém kamrlíku vedle vyučovací místnosti.

Snaha dopomoci Oldřichovu k vlastní škole vycházela v letech 1774–1779 především od mníšeckého faráře Tadeáše (Thaddäuse) Seiberera, velkého přítele a podporovatele školství.

V roce 1777 se s velkým nadšením snažil zřídit školu také v naší obci. Do farní knihy v Mníšku vlastní rukou zapsal:

„Přestože jsem vždy vážně naléhal, aby školní mládež pilně navštěvovala školu a naučila se zákonům křesťanského života, nemohl jsem toho vzhledem k velké vzdálenosti a obtížím na cestách, zvláště v zimě, dosáhnout. Abych však dostal svým povinnostem a rodiče mi nemohli nic vyčítat, zasazoval jsem se o zřízení školy v Oldřichově.“

Školu měl vést Ignatz Geisler, kterého farář vybavil všemi knihami potřebnými pro výuku podle zásad normální školy. Do této školy měly chodit všechny děti z Oldřichova a Filipky. Seiberer také požadoval, aby se ve škole vyučovalo podle metody normální školy a aby děti školu řádně navštěvovaly.

Úsilí faráře Seiberera nebylo zcela bez výsledku. Přestože se mu nepodařilo prosadit v Oldřichově stálou školu, dosáhl alespoň zřízení tzv. zimní školy. Ta neměla vlastní budovu a vyučování probíhalo postupně v různých soukromých domech.

Je doloženo vyučování v domech č. p. 67 (Wilhelm Geisler – Kruschbek), naproti v č. p. 131 (Anton Köhler – kameník – tělocvikář), v č. p. 68 (Anton Horn – Hornův dům – zahradník/Hirschmann) a v č.p. 149 (Gustav Lange – Fridelgust – Pily pod Tietzschusterem). Samotnou výuku zajišťoval školní pomocník z Mníšku.

Krátká vsuvka o škole v Mníšku:

Teprve v roce 1820 se mníšecký školní dům č. p. 43 dočkal kamenné přestavby. V této podobě sloužil školním účelům až do roku 1879. Nová školní budova, stavěná v letech 1878–1879, byla vysvěcena 21. září 1879 a v roce 1912 byla rozšířena o vzhlednou přístavbu.

Do staré mníšecké školy byly kromě samotného Mníšku začleněny také sousední obce a osady Oldřichov, Philippsberg (Filipov – část Mníšku), Filipka a Fojtka. Oldřichov a Filipka byly vyčleněny v roce 1864 a Fojtka v roce 1873. K Mníšku zůstala přičleněna jen část obce Albrechtice, označovaná jako Mülhain.

O vedoucích učitelích mníšecké školy chybějí bližší údaje až do poloviny 17. století. Jeden z nich, uváděný jako kostelní zapisovatel a školník, je zmiňován v kupní smlouvě Christopha Effenbergera z 2. října 1617, jeho jméno však uvedeno není. V roce 1658 je již jménem doložen první mníšecký učitel Hans Preußler. Působil zde ještě v roce 1676 a zřejmě také v Mníšku zemřel.

Vysvětlivky

Normální škola – označení související s tereziánskou reformou školství. V roce 1774 vydala Marie Terezie Všeobecný školní řád, který vytvořil základ organizovaného systému elementárního školství. Výuka měla probíhat podle jednotnějších pravidel a stanovených vyučovacích metod. Pojem „normální“ zde tedy neznamena „obyčejná škola“ v dnešním smyslu, ale školu či způsob výuky odpovídající stanovené normě.

Povinná školní docházka – zásadní změnu přinesl Všeobecný školní řád Marie Terezie z roku 1774, který stanovil školní docházku pro děti přibližně od šesti do dvanácti let. Prosazování této povinnosti do každodenního života však bylo postupné a zejména na venkově zůstávala skutečná docházka dlouho nepravidelná.

Zimní škola – provizorní forma venkovského vyučování, která fungovala především v zimních měsících, kdy děti nebyly tolik potřebné při zemědělských pracích. Nemusela mít vlastní školní budovu a vyučovalo se často v pronajatých či propůjčených místnostech soukromých domů.

Školní pomocník – pomocný učitel, který působil pod vedením hlavního učitele. Na venkovských školách mohl zajišťovat také výuku v odloučených či sezónních školách.

Peníze a měnové jednotky

Zlatý (florin, německy Gulden, zkratka fl.) – základní měnová jednotka používaná v habsburské monarchii. V dobových německých zápisech se často objevuje označení Gulden nebo zkratka fl., odvozená od latinského florenus. V českých textech se používá označení **zlatý**.

Krejcar (německy Kreuzer, zkratka kr.) – drobná měnová jednotka. Do měnové reformy roku 1857 se jeden zlatý dělil na **60 krejcarů**. Po zavedení rakouské měny v roce 1857 se jeden zlatý dělil na **100 nových krejcarů**.

Florin – jiné označení pro zlatý, nikoli samostatná měna. V kronice tedy částky uváděné ve florinech a zlatých označují tutéž základní měnovou jednotku.

Koruna (německy Krone) – byla v Rakousku-Uhersku zavedena měnovou reformou roku 1892 a postupně nahradila zlatý. Jeden zlatý odpovídal **2 korunám**, jedna koruna se dělila na **100 haléřů**.

Dne 25. března 1848 obdržela na žádost Oldřichova a Filipky místní zimní škola od vrchnosti dva klaftery dřeva na topení. Do té doby se o otop museli starat žáci nebo rodiče.

Protože byl každoročně problém sehnat vhodný prostor pro zimní školu, a protože ani mníšecká škola neměla dostatečnou kapacitu, rozhodla se konečně naše obec postavit vlastní dům pro školní účely. Základní kámen byl položen 25. května 1864. Téhož roku v říjnu byla stavba dokončena nákladem 4 514 zlatých rakouské měny.

V téže době naléhal pan Josef Stärz a jeho sousedé – pachtýři – na brzké zaplacení částky 5 500 florinů za stavbu školy. Zastupitelé obce pod vedením starosty, majitele mlýna pana Josefa Kretschmera z č. p. 20, se usnesli zaplatit celou částku v šesti ročních splátkách. Pachtýři však požadovali její uhrazení ve třech po sobě jdoucích ročních splátkách.

Vedení obce s tím nesouhlasilo, a tak věřitelé podali žalobu u krajského soudu v Liberci. Předvolání k jednání se však dostalo do rukou žalujících stran až po dni, na který bylo jednání stanoveno, a proto musel být určen nový termín.

Rozepře došly tak daleko, že žalobci kvůli nedodržení splátek v určeném čase prodali 5. ledna 1869 všechny školní lavice a zařízení školy za 104 floriny. Naštěstí bylo vybavení potřebné k výuce zachováno.

Spor pokračoval a s konečnou platností byl rozhodnut až po šesti letech – ve prospěch věřitelů. Obec navíc zaplatila téměř 1 000 florinů na soudních výlohách.

Už během těchto rozepří se obyvatelé přední části obce pokoušeli od stavby školy oprostit. Chtěli být vyčleněni ze školního obvodu Oldřichova a znovu přiškoleni k Mníšku. Jejich požadavku bylo vyhověno.

Tato nepříjemnost se přenesla i na faráře Ressla a děkana Lichtnera. Ani samotný záměr postavit školní budovu nebyl přijímán dobře a v hospodě i na zasedáních byl proklínán, obzvláště pak v domě č. p. 1. Pro školu to tedy nebylo právě požehnání ani přání úspěchu.

Je třeba dodat, že ti z přední části obce, přestože intrikařili, na tom nakonec nebyli lépe. V sedmdesátých letech museli platit daleko větší příspěvky na stavbu nové mníšecké školy a zanedlouho by byli nuceni přispívat i na stavbu školy ve Filipově. Proto se chtěli vrátit zpět k Oldřichovu, ovšem pouze za podmínky, že se Mníšek zřekne již zaplacených příspěvků.

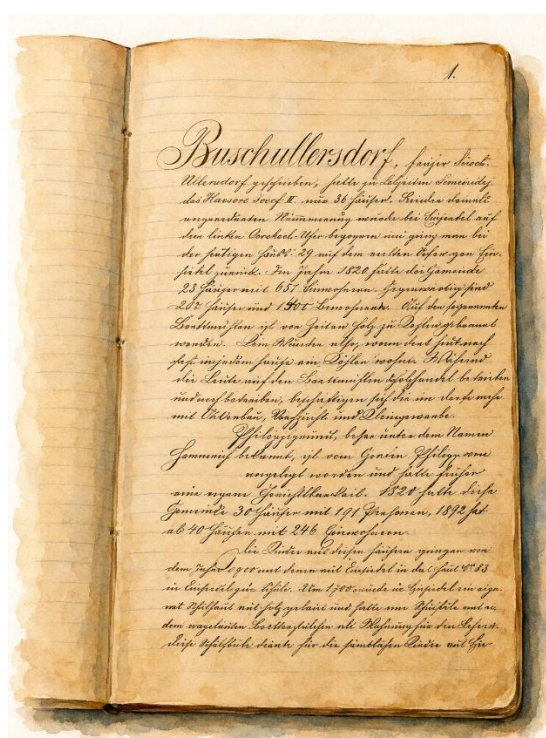
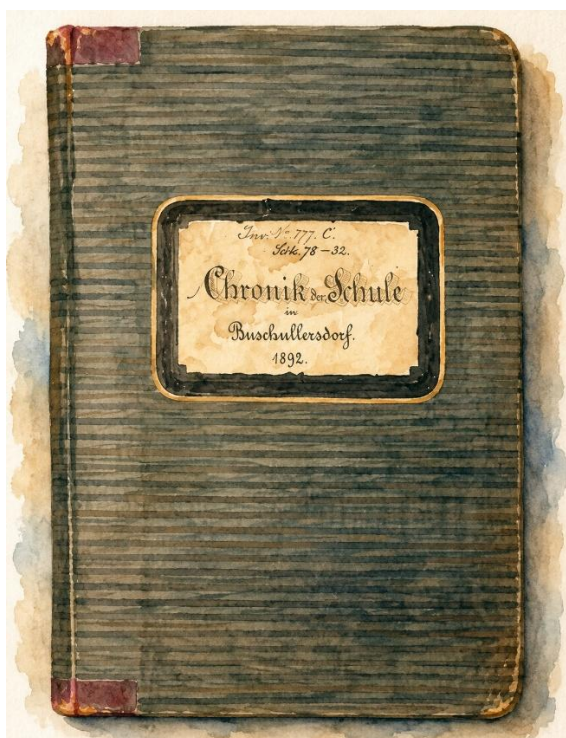
Vysvětlivky

Klafter (sáh) – historická délková a od ní odvozená objemová míra. Při měření palivového dřeva označoval klafter množství dřeva uloženého do stanovené hranice. Jeho přesná velikost se v různých zemích a obdobích lišila; jeden klafter palivového dřeva představoval přibližně několik krychlových metrů dřeva. V textu uvedené dva klaftery tedy představovaly poměrně značnou zásobu paliva pro zimní školu.

Florin (zlatý, německy Gulden, zkratka fl.) – základní měnová jednotka používaná v habsburské monarchii. Označení florin a zlatý zde představují tutéž měnovou jednotku. V roce 1857 byla zavedena rakouská měna, v níž se jeden zlatý dělil na 100 krejcarů.

Pachtýř – osoba, která na základě smlouvy užívala cizí půdu, hospodářství nebo jiný majetek a za jeho užívání odváděla majiteli sjednaný pacht, zpravidla v penězích nebo naturáliích.

Příškolení / školní obec – děti z obcí a osad, které neměly vlastní školu, byly úředně přiděleny k určité škole v jiné obci. Tyto obce se zpravidla také podílely na nákladech na provoz, údržbu a výstavbu příslušné školy.

Krátké shrnutí kronikáře Antona Ressela:

V létě roku 1865 byla budova určena již pouze jako škola. 1. října 1865 předal okresní hejtman Karl Ludwig z Frýdlantu tuto budovu a téhož dne bylo zahájeno vyučování učitelem z Mníšku.

26. listopadu 1865 byla školní budova vysvěcena frýdlantským děkanem Josefem Lichtnerem. Obec se potom snažila o osamostatnění své školy. Tato snaha byla korunována úspěchem. Dekretem z 26. ledna 1866, číslo 70 013, povolilo místodržitelství vyloučení obce Oldřichov ze

školní obce v Mníšku. Současně zřídilo vlastní školní obec Oldřichov pro obce Oldřichov, Filipku a Görsbach.

Budova vystavěná v roce 1864 měla pouze 2 učebny. Počet žáků stoupal, a tak byla v roce 1881 zřízena další třída a později i čtvrtá. Tyto dvě třídy se vyučovaly v domech čp. 118 a 38. Takové poměry byly neudržitelné, proto bylo v roce 1885 přistavěno druhé křídlo budovy. Přístavbu provedl stavitel Stärz z Mníšku nákladem 6 250 zlatých. Současně byly provedeny menší úpravy i v bytě nadučitele. K rozšíření školní zahrady byl zakoupen v roce 1902 od majitelů usedlostí čp. 25 a 118 pozemek, který se táhl za školní budovou až k železniční trati.

Školní budova měla až do roku 1922 věžičku se zvonkem. První zvonek byl zakoupen v roce 1865. Byl vysvěcen farářem Štefanem Reslem z Mníšku. Při svěcení bylo 72 kmotrů, kteří dali darem celkem 152 zlatých a 90 krejcarů. V roce 1904 musel být tento zvon sejmут pro trhlinu a byl nahrazen novým – ulitým v Chomutově za 150 zlatých včetně kovu z puklého zvonku. Byl naladěn do „b“ a měl v průměru 47,5 cm. Roku 1917 byl odvezen k válečným účelům. Věžička byla potom zbourána, ale až v roce 1922.

Následkem úbytku žáků byla v roce 1925 jedna třída zrušena. Tato trojtřídní škola se potom v roce 1930 opět stala čtyřtřídní.

Oldřichovská škola náležela až do roku 1920 pod dohled k okresu frýdlantskému, od 1. září 1920 okresu libereckému. Stejně tak jako celá obec.

Také učitel vedl se zastupitelstvem obce ostrý spor o plat, který mu náležel. Počet dětí se zvyšoval, jeho příjmy však nikoliv. Obec mu vyplácela 25 florinů měsíčně. Jeho žádost, doprovázená častými prosbami vysoce váženého děkana Lichtnera, konečně zapůsobila a 8. září 1869 byl pozván před obecní zastupitelstvo.

Pan Möldner o tom vypráví: „Na otázku, kterou mi položili – kolik bych chtěl mít – jsem odpověděl: To, co mi náleží. Je zde 230 až 240 dětí, není zde žádný pomocný učitel, musím vykonávat práci za druhou pracovní sílu, mně tedy patří i druhý plat.“

Nato mu navrhli 50 florinů, poté 60 florinů. Pan Möldner odpověděl: „Dejte mi to celé, pak budu spokojen, jinak ne. Přejde doba, kdy bude učiteli vypláceno jednou tolik.“

Celý požadovaný obnos však zastupitelstvo nepovolilo, a tak zůstal učiteli příjem jako dříve. Pan Möldner se domníval, že proti zvýšení platu byl především starosta obce.

Dne 1. října 1871 vstoupil v platnost nový školský zákon. Dne 21. října 1871 byl pan Möldner krajskou školní radou ustanoven hlavním učitelem dvoutřídní školy v Oldřichově a 1. listopadu 1871 složil přísahu u c. k. okresní školní rady ve Frýdlantu. Pomocný učitel byl k 1. říjnu c. k. okresní školní radou přeložen zpět do Dětřichova, a učitel Möldner tak opět zůstal sám.

Dne 5. října byla v obci zvolena místní školní rada. Jejími členy byli podle školského zákona Augustin Endler z Filipky č. p. 24, Franz Neuhäuser – majitel hostince č. p. 6 a 161, Valentin Krause č. p. 29, farář Ressel a hlavní učitel Möldner. Pan Endler byl předsedou, Neuhäuser jeho zástupcem a Krause obecním školním inspektorem.

Teprve 3. března 1873 bylo obsazeno místo pomocného učitele. Na jednoho učitele v té době připadalo 260 až 270 žáků.

V únoru 1872 navštívil školu c. k. školní inspektor pan Friedrich Neumann. Brzy po své návštěvě zajistil pro školu následující učební pomůcky: jeden glóbus a mapy Rakousko-Uherska, Evropy, Čech a Palestiny.

Dne 22. srpna 1872, 17. července 1873 a 16. dubna 1874 byly školní třídy c. k. školním inspektorem opětovně kontrolovány.

Koncem září 1873 dal výpověď provizorní pomocný učitel Josef Demmuth z Radčic a 1. října nastoupil na pedagogium v Trutnově.

Po pomocném učiteli Demmuthovi nastoupil 1. října pomocný učitel Köhler z Frýdlantu, který měl absolvovány tři třídy měšťanské školy.

Předseda Endler byl přítelem školy. Občas ji navštěvoval, dohlížel na školáky ve škole i cestou do školy a dbal na jejich pravidelnou školní docházku.

V říjnu 1873 byla po volbách do obecního zastupitelstva provedena také nová volba místní školní rady. Zvoleni byli pan Josef Peuker, starosta a předseda místní školní rady, Josef Franze, Ignatz Elstner č. p. 27 a Anton Scholze č. p. 34.

V prosinci 1876 poskytla c. k. školní rada škole 48 knih určených pro žáky. Mnohé z těchto knih byly půjčovány také dospělým, kteří za výpůjčku ochotně zaplatili krejcar. Tímto způsobem se podařilo vybrat celkem 9 florinů a místní školní rada přidala dalších 10 florinů. Za získaných 19 florinů bylo zakoupeno dalších 27 knih, takže se školní knihovna rozrostla na 75 svazků.

Vysvětlivky

Místní školní rada (německy Ortsschulrat) – orgán místní školské správy, který dohlížel na chod školy a řešil její hospodářské a organizační záležitosti. Jejími členy byli zpravidla zástupci obce, školy a církve.

Pomocný učitel – učitel působící vedle hlavního učitele, zpravidla s nižším služebním postavením a platem. Jeho přítomnost byla ve školách s velkým počtem žáků nezbytná, přesto mohla místa pomocných učitelů zůstat dlouhou dobu neobsazená.

Dvoutřídní škola – škola rozdělená do dvou třídních oddělení. Neznamenal to dva ročníky v dnešním smyslu; v jedné třídě se společně vyučovaly děti různého věku a různých stupňů pokročilosti.

C. k. (císařsko-královský) – označení státních úřadů a institucí rakouské části habsburské monarchie. Zkratka vychází z německého k. k. – kaiserlich-königlich.

Pedagogium – ústav určený k odbornému vzdělávání budoucích učitelů.

Školní knihovna – knihovna původně určená především žákům a učitelům školy. Zápis dokládá, že oldřichovská školní knihovna sloužila již v 70. letech 19. století také dospělým obyvatelům obce.

Zajímavost

Už v roce 1876 školní knihovna půjčovala knihy dospělým obyvatelům.

V listopadu 1876 byli do místní školní rady zvoleni Josef Peuker – předseda, Franz Klaus – jednatel, Ferdinand Geisler č. p. 14 a Eduard Augsten z Filipky č. p. 11.

V květnu 1877 rozhodla místní školní rada, že dosud neomítnutá školní budova dostane omítku. Proto zimní prázdniny neproběhly v obvyklém termínu, ale byly přesunuty na dobu od 1. do 15. července. Nevhodné počasí však omítání budovy zdrželo, a proto byly prázdniny nakonec přeloženy až na 22. srpna.

Stavební mistr Stärz požadoval za omítnutí budovy 300 florinů. Karl Morche z Pil č. p. 109 převzal tuto práci za 240 florinů a prý na ní ještě vydělal. Na omítání se podíleli zednický mistr Herbig ze Studánky a zedníci Anton a Valentin Prokopovi a Josef Ressel. Staré školní dveře byly vyměněny a každá třída dostala skříň na učební pomůcky.

Oldřichov získal první učitelku ručních prací, slečnu Helene Schrimpf, která začala vyučovat 3. srpna 1879. Jako každá novinka, i tento vyučovací předmět si našel své odpůrce. Jedni říkali: „Koupené punčochy vyjdou zrovna tak levně,“ jiní mínili: „Taková výuka není nutná.“

Ale už o deset let později rodiče rádi dávali peníze na to, aby se jejich dcery naučily háčkovat, plést a zhotovovat různé ozdobné a užitkové ruční práce. Učitel musel být nyní velmi přísný, aby se dívky naučily veškeré domácí práce a vedení domácnosti.

Dne 1. února 1880 proběhly nové volby do místní školní rady. Zvoleni byli Anton Schöler č. p. 44 – starosta, Josef Franze č. p. 12, Anton Peuker č. p. 52 a Josef Effenberger č. p. 20 z Filipky. Fojtka zvolila Josefa Tandlera z Betléma.

17. Února 1880

H. Weiß m. p.

Dne 15. května 1881 zahájila svoji činnost školní rada zvolená 1. února 1880. Na západní straně školy byl obtížný průchod. To shledala i školní rada, a proto koupila od souseda Franze Elstnera z č. p. 118 přilehlý zahradní pozemek sahající až k Jeřici a zřídila zde plot.

Pan Möldner si nepodal žádost o užívání pozemku, a tak se tráva, která na něm každý rok vyrostla, prodávala tomu, kdo nabídl nejvíce. Cena činila každoročně 15 florinů. V dalších letech bylo 1 500 metrů čtverečních nezastavěných školních pozemků propachtováno.

C. k. školní inspektor navštívil školu 14. února a 12. června. Při druhé návštěvě se vzhledem k rostoucímu počtu dětí přesvědčil o nutnosti zřízení třetí třídy. Počet žáků vzrostl na 270. Jeho žádosti u c. k. okresní školní rady bylo vyhověno a třetí třída byla schválena.

V červenci 1882 dostala obec za úkol zajistit vhodnou vyučovací místnost pro třetí třídu. Škola postavená v letech 1864–1865 měla kromě bytu řídícího učitele v přízemí pouze dvě zařízené místnosti v patře – pro první a druhou třídu.

Pro třetí třídu proto musela být pronajata další místnost. Jako vhodná byla okresní školní radou uznána místnost v sousedním domě pana Floriana Elstnera č. p. 118. Pan Müller z č. p. 95 zhotovil 14 lavic a Franz Kraus dostal zakázku na výrobu stolů, židlí, skříní a tabule.

Členy nově zvolené místní školní rady pro období 1883–1886 byli nově zvolený starosta Josef Schöler, obecní školní inspektor Kraus, Anton Peukert z č. p. 52, Karl Neuhäuser z č. p. 38 a Anton Wunsch z Betléma, dále řídící učitel Möldner a farář Franz Wildner.

Na podnět okresní školní rady měla místní školní rada na části školního pozemku postavit nejnnutnější tělocvičné nářadí. Pan Eduard Elstner z č. p. 202 byl pověřen jeho dodávkou: jedné hrazdy, jedné bradel a zařízení pro skok do výšky s odrazovým prknem.

V listopadu obdržela škola od okresní školní rady elektrostatický generátor.

Vysvětlivky

m. p. – manu propria – latinsky „vlastní rukou“. Zkratka připojovaná k podpisu vyjadřovala, že se dotyčná osoba vlastnoručně podepsala.

Ruční práce – vyučovací předmět určený především dívkám. Zahrnoval zejména pletení, háčkování, šití a další praktické práce považované v tehdejší školství za součást přípravy dívek na vedení domácnosti.

Místní školní rada (německy Ortsschulrat) – orgán místní školské správy, který se podílel na řízení školy, správě školního majetku a řešení hospodářských a organizačních záležitostí.

Okresní školní rada (německy Bezirksschulrat, BSR) – orgán státní školské správy působící na okresní úrovni. Dohlížel mimo jiné na školy, jejich personální a organizační záležitosti a školní budovy.

Elektrostatický generátor – fyzikální učební pomůcka vytvářející statickou elektřinu. Sloužila při výuce k názorným pokusům s elektrickým nábojem a elektrickými výboji.

Dne 23. prosince byla pro školáky uspořádána v sále Ferdinanda Effenbergera vánoční slavnost. Pro každou třídu zde byl přichystán jeden vánoční stromek ověšený kšandami, tabulkami, šátky, pery, olůvky (písátky na břídlíkové tabulky), kapesními noži apod.

Děti vstupovaly do sálu za doprovodu hudby, zpívaly sváteční písně a přednášely básně. Každé dítě dostalo pět jablek a pět ořechů. Chudí školáci byli obdarováni hodnotnějšími použitými věcmi a ošacením. Účast rodičů však byla slabá.

Podle dekretu vysoké c. k. zemské školní rady v Praze z 22. března 1884 bylo nařízeno otevření čtvrté třídy. Od počátku školního roku 1885 se místní školní rada scházela častěji a hlavním bodem jednání byla přístavba školní budovy. V tomto roce však ještě nemohla být provedena.

Pro čtvrtou třídu byla proto pronajata horní přední místnost v domě Neuhäuserových č. p. 38. Zde byl 1. října 1885 zahájen školní rok 1885/1886.

Místní školní rada se scházela znovu a znovu, až se konečně dohodla, že nechá přístavbu školní budovy provést podle plánů stavebního mistra pana Stärze z Frýdlantu.

Dne 23. července 1886 opustil nemocný řídící učitel Möldner Oldřichov a odstěhoval se do svého rodiště Wiese (zřejmě dnešní Ves u Černous – pozn. red.). Místní školní rada, obecní zastupitelstvo, mnoho obyvatel, hasičský sbor, jehož byl Möldner čestným členem, a školní mládež doprovodili odcházejícího řídícího učitele až k hranicím obce.

Na svém nemocničním lůžku nechal na přímlovu starosty pana Franze Klause sepsat závěť, v níž pamatoval na chudé školní děti. Odkázal jim 300 florinů s tím, že úroky z této částky mají být každoročně o Vánocích rozdělovány mezi chudé školáky.

Möldner zůstal svobodným mládencem. Dne 18. června 1887 zemřel. Učitelé, hasiči a školáci čtvrté třídy ho doprovodili na jeho cestě k věčnému odpočinku.

Na základě vypsání místa řídícího učitele byl na toto místo školní radou ustanoven pisatel této kroniky Josef Mauermann. Učitelský sbor poté tvořili řídící učitel Josef Mauermann, učitel Josef Weiser, pomocný učitel Robert Böhm, provizorní pomocný učitel Ernst Dworak a učitelka ručních prací Helene Schrimpf.

Přístavba školy měla přízemí a jedno patro. Na pravé straně chodby se nacházela místnost s učebními pomůckami a první třída, nalevo byly zbudovány dva pokoje jako byty pro učitele. V patře byly dvě nové místnosti – čtvrtá třída a tělocvična. Na nové půdě byly umístěny tři bedny na dřevo.

Několik let předtím byla postavena zvonička. Dne 29. října 1865 ji církevně posvětil mníšecký farář Stefan Ressel. Celkem 72 dárců věnovalo 158 florinů a 90 krejcarů. Zvonička pravidelně vyzváněla v poledne a také „zvonění do hrobu“.

Dne 1. října 1887 byla školní mládež odvedena na bohoslužbu do mníšeckého kostela a poté bylo 276 školáků rozděleno do jednotlivých tříd. Vyučování začalo 2. října.

Poté se před školní budovou shromáždili žáci, učitelský sbor, místní školní rada, část obecního zastupitelstva a obyvatelé obce.

U vchodu do školní budovy farář Wildner v dlouhém proslovu shromážděným vysvětlil, jaký užitek přináší dnešní škola, a vyzval rodiče, aby své děti pilně posílali do školy. Jedině tak budou vynaložené výlohy přinášet užitek. Poté přistoupil k posvěcení přístavby vyzdobené květinami a věnci.

Vysvětlivky

Břidlicová tabulka a olůvko – běžné školní psací potřeby 19. století. Žáci psali na malé tabulky z břidlice speciálním kamenným pisátkem, jehož zápis bylo možné smazat a tabulku opakovaně používat.

Zemská školní rada – nejvyšší orgán zemské školské správy. V Čechách sídlila v Praze a stála nad okresními a místními školními radami.

Řídící učitel – vedoucí učitel školy, který vedle vlastní výuky odpovídal také za její řízení. V dobových pramenech se lze setkat rovněž s označením „ředitel“ nebo „správce školy“.

Zvonění do hrobu – pravděpodobně jde o dobové označení určitého typu zvonění spojeného s úmrtím či pohřbem.

Wiese – Německý název **Wiese** (v překladu louka) pravděpodobně odpovídá osadě **Ves** (dříve též Ves u Černous), která je místní částí obce **Černousy**.

Möldnerova nadace pro chudé školáky – Řídící učitel Möldner odkázal ve své závěti 300 florinů na podporu chudých dětí navštěvujících oldřichovskou školu. Samotná částka měla zůstat zachována a každoročně o Vánocích měly být mezi potřebné školáky rozdělovány pouze úroky z tohoto kapitálu. Šlo tedy o trvalý dobročinný fond, nikoli o jednorázový dar.

Obrázek oldřichovské školy se zvoničkou církevně posvěcené roku 1865 podle krásné litografie z vydavatelství Adolfa Scholze z Frýdlantu.

Podle rozhodnutí místní školní rady byly čtrnáctidenní prázdniny určeny na dobu od 16. do 31. července. V posledních školních dnech uspořádali třídní učitelé, s výjimkou Weisera, se svými žáky výlety. První třída vyrazila do Hemmrichschänke (hospody na Hemmrichu), druhá třída do „Gasthaus auf dem Lerchenfelde“ (hospody na Skřivánčím poli), třetí třída na Hvozď a čtvrtá třída na frýdlantský zámek a do pivovaru.

Sládek školákům ukázal a vysvětlil zařízení pivovaru a každého obdaroval čtvrt litrem piva, které školákům výborně chutnalo.

Školní rok 1887/1888 začal 1. srpna 1887. Na jeho začátku nastoupilo do školy 281 školáků, na konci školního roku navštěvovalo školu 242 dětí. Jedné hloupé dívce se nedostalo žádného vzdělání.

Před pěti lety se naproti vchodu do školy konala školní pouť. Její příjmy byly vyšší než výdaje a zbývající peníze byly výhodně uloženy. Včetně úroků činil tento kapitál 57 florinů. Na přání školáků a velkého počtu přátel školy se učitelský sbor a zastupitelstvo obce rozhodly uspořádat další školní pouť.

Sbírka, která proběhla v obci, vynesla 135 florinů a 56 krejcarů. Celkový kapitál tak vzrostl na 192 florinů a 56 krejcarů. Velcí i malí se snažili.

Dne 14. srpna se konala pouť na kraji lesa pana Antona Effenbergera z č. p. 25. Byl to nádherný den. Po odzpívání pochodové písně za doprovodu verbovního bubnu napochodovaly slavnostně oblečené a veselé děti s hudbou ke starostovi. Vzaly mezi sebe členy místní školní rady a obecního zastupitelstva a vydaly se na Pily a Hemmrich a poté zpět na pěkné pouťové místo označené velkou vlajkou.

Dva chlapci táhli vozíčky. Na jednom vezli 15 kilogramů těžký buřt a na druhém 1,5 metru dlouhou housku – výrobky pana Ferdinanda Effenbergera a pana starosty Eduarda Geislera.

Na místě se sešlo asi 500 dospělých z blízkého i vzdálenějšího okolí. Školáci předváděli nacvičené hry, přednášeli básně a zpívali písně. Dostali pití, buřta a housku a byli veselí. Někteří také vyhráli pěkné věci při losování.

K večeru vystoupil na pódium starosta a poděkoval školákům, učitelskému sboru, místní školní radě a obecním zastupitelům. Poté se chopil slova řídící učitel. Vyzval školáky k řádnému plnění povinností a provolal třikrát slávu Jeho Majestátu, načež následovala národní hymna.

Když se školáci rozcházeli do svých domovů, odpálil člen místní školní rady pan Anton Peuker ohňostroj. Také tentokrát byly výdaje nižší než příjmy a na příští pouť zůstalo 77 florinů a 45 krejcarů.

Dne 17. února 1888 odešel učitel Josef Weiser z učitelského sboru. Dne 26. března nastoupil na jeho místo pan Franz Altmann.

Pro roky 1886, 1887 a 1888 byli ve volbách do místní školní rady zvoleni pan starosta Eduard Geisler z č. p. 113 jako předseda, pan Franz Klaus, pan Josef Peuker z č. p. 5, pan Anton Peuker z č. p. 52, pan Ferdinand Effenberger z Fojtky č. p. 54 a pan Anton Wünsche z Betléma č. p. 24.

Počátkem května onemocněla část školáků první a druhé třídy spalničkami. Proto byla rozhodnutím místní školní rady škola uzavřena. Dne 3. května provedl c. k. lékař pan Müller z Liberce prohlídku školních prostor, upozornil na zjištěné nedostatky, navštívil také nemocné školáky a sepsal obsáhlý protokol.

Vysvětlivky

Hemmrich – historické místní označení části Oldřichova v Hájích, přibližně od dnešní železniční zastávky a přejezdu směrem vzhůru k Oldřichovskému sedlu. Také dnešní Oldřichovské sedlo bylo označováno jako Hemmrich, případně Hemmrichské sedlo. V této lokalitě se nacházela také výletní hospoda Hemmrichschänke (v některých pramenech uváděný jako Hemmrichschenke).

Školní pouť – slavnost pořádaná školou pro děti i veřejnost. Součástí byly průvody, hudba, hry, vystoupení školáků, občerstvení a losování cen. Výtěžek mohl být ponechán na financování dalších školních slavností.

Verbovní buben – buben původně používaný při vojenském verbování a pochodech. Zde sloužil jako hudební doprovod slavnostního průvodu.

„Jedné hloupé dívce se nedostalo žádného vzdělání.“ – formulace je ponechána podle dobového textu kroniky. Výrazy tohoto typu se v historických pramenech používaly pro děti s mentálním či jiným postižením, případně pro děti, které nebyly považovány za schopné běžné školní výuky. Z dnešního textu nelze určit konkrétní příčinu ani případné postižení dítěte.

Spalničky – vysoce nakažlivé infekční onemocnění, které v době před zavedením očkování způsobovalo opakované epidemie a často vedlo k dočasnému uzavírání škol.

*Hemmrichschänke na podle dobové litografie. **Hemmrich** – historické místní označení části Oldřichova v Hájích, zahrnující zhruba oblast od dnešní železniční zastávky směrem k dnešnímu Oldřichovskému sedlu.*

V dlouhých zimních měsících školáci onemocněli také úplavicí a neštovicemi. Dne 14. května bylo vyučování opět zahájeno. Úroky z nadace Wenzela Möldnera pro chudé děti zatím nemohly být použity.

Koncem roku 1886 stál na školním pozemku jeden ovocný stromek a několik divoce rostoucích stromů na břehu potoka. V roce 1887 schválila místní školní rada na žádost řídícího učitele Mauermanna volné užívání školního pozemku. Mauermann nakoupil z vlastních prostředků ovocné stromy, vysadil okrasné keře a založil lesní školku.

V roce 1897 zničila lesní školku povodeň a ta tím definitivně zanikla. Později byla jedna část tohoto pozemku využita ke stavbě silnice na Pily a druhá část k výstavbě záchodů.

Třetí část pozemku byla díky vysokým příjmům ze školní zahrady rozšířena o záhony pro zeleninu, léčivé rostliny a rostliny určené k prodeji. Z padesáti různých druhů semen vyklíčila sotva polovina. Také tento rok byl pro pěstování nepříznivý. Bylo neustále mokro a chladno a často padaly kroupy. Většina rostlin začala v tomto roce a v této nadmořské výšce lépe růst a kvést až koncem školního roku.

Školní rok 1888/1889 začal 1. září a skončil 19. července 1889. V oba tyto dny navštívili školáci a učitelský sbor kostel v Mníšku a zúčastnili se bohoslužby.

Dne 2. prosince 1888 se konala slavnostní oslava 40. výročí vlády Jeho Majestátu císaře Franze Josefa I. Za účasti místní školní rady a obecních zastupitelů přednesl řídící učitel v tělocvičně delší projev k dětem. Připomněl významné okamžiky ze života oslavence, vyžadoval bezpodmínečnou věrnost císařství a na závěr vyzval ke zpěvu písně pro císaře. Obyvatelům bylo prodáno přes 50 obrázků s císařem.

Tuhá zima 1887/1888 přiměla řídícího učitele požádat místní školní radu o příplatek. Přes veškeré úsilí, vysvětlování důvodů a doložení spotřeby otopu mu nebylo přiděleno nic. Řídící učitel proto oznámil místní školní radě a obecnímu zastupitelstvu, že již nenechá ve škole uklízet ani topit.

Teprve v listopadu 1889 bylo opět dosaženo dohody. Bez odmlouvání bylo žádosti řídícího učitele vyhověno. Pro každou třídu mělo být vypláceno 15 florinů na úklid a 42 florinů na topení, na vytápění tělocvičny ve dnech zimního cvičení dalších 5 florinů.

Na konci školního roku podnikl každý učitel se svou třídou školní výlet do okolí. Školáci si větší část nákladů hradili sami. Za chudé děti byla potřebná částka uhrazena ze školní pokladny.

Takovéto výlety jsou užitečnější než školní oslava. Měly by se také v teplém ročním období, když kvetou květiny, konat krátké výlety, aby mohl učitel dětem prohloubit lásku ke krásnému světu.

Na konci školního roku byl provizorní pomocný učitel Ernst Dworak přeložen do Krásného Lesa (Schönwald). Dne 5. září získala oldřichovská škola přívětivého učitele náboženství pana P. Klingera.

Na počátku školního roku 1889 navštěvovalo školu 262 dětí a na jeho konci 244. Všechny byly katolického vyznání.

Dne 2. května postavil tělocvičný spolek s úředním povolením na cvičišti následující tělocvičné nářadí: jednu hrazdu s železnou tyčí a vysoké lešení, na němž byly čtyři tyče ke šplhání, visutá hrazda, jeden pár kruhů, nastavitelné žebřiny a jeden vodorovně instalovaný žebřík.

Zdravotní stav dětí byl uspokojivý.

Vysvětlivky

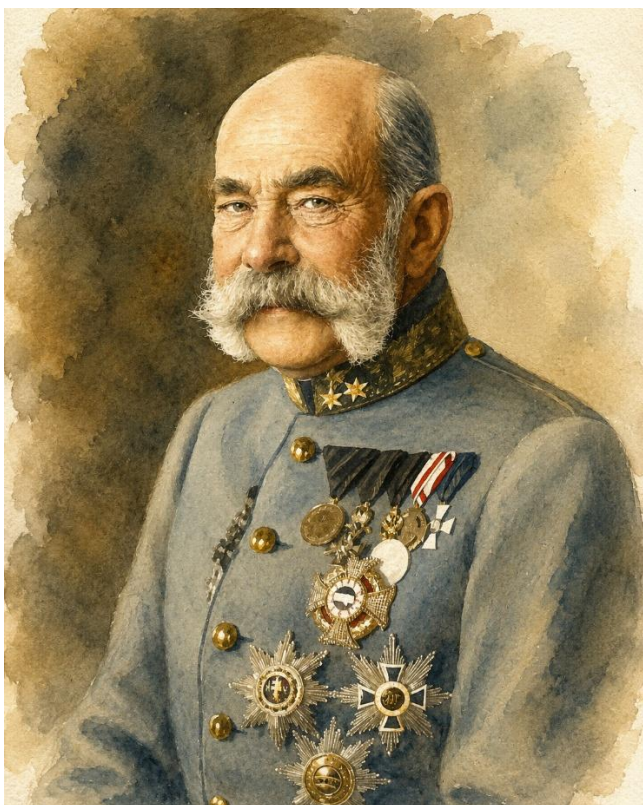
Úplavice – infekční střevní onemocnění provázené silnými průjmy, bolestmi a horečkami. V 19. století představovala kvůli nedostatečné hygieně a závadné vodě závažné a někdy smrtelné onemocnění.

Neštovice – vysoce nakažlivé virové onemocnění, které po staletí patřilo k nejobávanějším infekčním nemocem. Očkování proti pravým neštovicím se v českých zemích rozšiřovalo již během 19. století, nemoc se však nadále vyskytovala.

Lesní školka – plocha určená k pěstování mladých stromků ze semen nebo sazenic před jejich pozdějším vysazením na trvalé stanoviště. V tomto případě byla součástí školního pozemku a měla také praktický a vzdělávací význam.

P. – Pater – latinské označení katolického kněze, doslova „otec“. Zkratka se psala před jménem duchovního.

František Josef I. (1830–1916) – rakouský císař a od roku 1867 také uherský král. Na trůn nastoupil 2. prosince 1848 a vládl téměř 68 let. V roce 1888 se proto slavilo 40. výročí jeho nástupu na trůn. Oslavy probíhaly po celé monarchii a zapojovaly se do nich také školy, kde byla zdůrazňována věrnost panovníkovi a habsburské monarchii.

František Josef I. v roce 1910

Školní rok 1889–1890 začal 1. září. K prvnímu výročí náhlého úmrtí Jeho císařské Výsosti korunního prince byli po vyučování školáci shromážděni v tělocvičně, kde jim řídící učitel vyprávěl o zemřelém.

Na konci školního roku byly vystaveny veškeré práce školáků a jejich školní pomůcky. Prohlédlo si je mnoho rodičů a přátel školy. Často jsme pak slyšeli: „Jo, jo, jak to je dnes a jak to vypadalo za naší školní docházky!“

Žáci první a druhé třídy podnikli výlet do Větrova (Nichthäuser), třetí a čtvrtá třída na Ještěd. Železnice poskytla na základě žádosti značnou slevu na jízdné tam i zpět.

Byla zvolena nová místní školní rada ve složení: řídící učitel Mauermann, farář Wildner, starosta obce Eduard Geisler z č. p. 113, obecní školní inspektor Ferdinand Effenberger z č. p. 54, Josef Peuker z č. p. 5, Eduard Augsten z Hemmrichu č. p. 11, Josef Köhler z č. p. 140 a Anton Wünsche z Betléma č. p. 24.

Pan Stefan Passig, sedlák z č. p. 227, daroval řemen ke školnímu zvonu; školačka Marie Geislerová upletla tažný popruh.

V březnu onemocněli někteří školáci neštovicemi. Dne 19. května zemřel na neštovice žák třetí třídy Reinhold Tandler, syn drážního hlídače Tandlera. Kvůli neštovicím ztratil Tandler ještě dospělého syna a dospělou dceru. Tandlerovy děti nebyly očkované.

Dne 23. prosince 1889 bylo mnoho chudých dětí obdarováno oblečením zakoupeným z úroků nadace Wenzela Möldnera.

Na počátku školního roku navštěvovalo školu 268 dětí. V první třídě bylo 50 školáků, ve druhé 77, ve třetí 64 a ve čtvrté 70. Sedm dětí bylo od vyučování osvobozeno. Všechny děti byly katolického vyznání.

Vysvětlivky

Korunní princ Rudolf (1858–1889) – jediný syn císaře Františka Josefa I. a císařovny Alžběty a následník rakousko-uherského trůnu. Dne 30. ledna 1889 zemřel spolu s Mary Vetserou na loveckém zámku Mayerling nedaleko Vídně. Jejich smrt, známá jako mayerlingská tragédie, otřásla celou monarchií. Okolnosti události byly dlouho předmětem dohadů; dnes je obecně přijímáno, že Rudolf nejprve zastřelil Mary Vetseru a poté spáchal sebevraždu.

Očkování proti neštovicím – očkování proti pravým neštovicím se v habsburské monarchii prosazovalo již od počátku 19. století a bylo důležitým nástrojem boje proti této nebezpečné infekční nemoci. Zápis kronikáře výslovně upozorňuje na skutečnost, že Tandlerovy děti, z nichž tři na neštovice zemřely, nebyly očkovány.

Korunní princ Rudolf a Marie Vetserová

Školní rok 1890/1891 začal 1. září 1890 a skončil 19. června 1891. Byl zahájen bohoslužbou a bohoslužbou byl také ukončen.

Na oslavu jmenin Jeho Veličenstva císaře se po bohoslužbě shromáždili školáci a učitelský sbor v tělocvičně. Přítomna byla také předem pozvaná místní školní rada. Po krátkém pozdravu řídící učitel poznamenal, že díky moudrým a dobrotivým zákonům a nařízením Jeho Veličenstva vládnoucího císaře je stále více patrná oddanost, láska, uznání a úcta k němu. Poté školáci přednášeli vlastenecké písně a básně. Nakonec společně zazpívali píseň císaři.

Dne 19. listopadu, v den jmenin Jejího Veličenstva císařovny Elisabethy, se kromě školní mládeže, místní školní rady a obecního zastupitelstva dostavilo do školy také mnoho dalších žen a mužů.

V projevu řídicího učitele byly připomenuty důležité mezníky v životě této vysoce postavené ženy a děti byly vyzvány, aby přednesly písně a básně, které se ve škole naučily a které oslavovaly rakouský císařský dvůr.

Jedno dítě z první třídy předneslo píseň císaři. Druhá třída přednesla k jmeninám císařovny „Jak miluji tu krásnou zem“, třetí třída recitovala „Modlitbu za vlast“ a čtvrtá třída přednesla „Marie Theresie“, „Císař Karel ve škole“, „Košíkářku“ a „Píseň moudrosti“.

Poté byl požádán pan Eduard Geisler, aby se ujal slova. Vyjádřil radost z přednesených písní a vyzval školáky k pilnosti a poslušnosti ve škole i mimo ni.

Na konci školního roku jela čtvrtá třída na výlet na Smědavu, třetí třída k vodopádu Černého potoka, druhá třída na Novou louku a první třída k panu Eduardu Augstenovi v Hemmrichu č. p. 11. Čtvrtá třída navštívila mimo jiné také hejnický kostel a parní pilu v Bílém Potoce, kde jim správce, hajný Neumann, dělal milého průvodce.

Jako náhradu za Dominika Krauseho, který onemocněl v Ebersdorfu (Habarticích), rozhodla okresní školní rada přijmout slečnu Franzisku Palme. Slečna Franziska přišla z učitelského ústavu v Brně a nastoupila službu 5. října 1890. Dne 1. února byla rozhodnutím okresní školní rady přeřazena do Raspenavy a téhož dne se pan Dominik Kraus vrátil zpět do Oldřichova.

Pan farář Klinger odešel z učitelského sboru a dne 27. prosince 1890 se přestěhoval do Varnsdorfu. Školáci doprovodili svého oblíbeného učitele až na hranice Oldřichova. Jedno učitelské místo zůstalo neobsazené, a proto ve výuce náboženství pokračoval místní farář.

Místní školní rada koupila 18 metrů koberců, které byly během zimních měsíců pokládány na chodby. Okresní školní rada také zařídila, že škola obdržela 400 sešitů pro chudší školáky.

Vysvětlivky

Jmeniny císaře a císařovny – narozeniny, jmeniny a výročí členů panovnické rodiny patřily v době habsburské monarchie k významným školním slavnostem. Jejich součástí bývaly bohoslužby, slavnostní projevy, vlastenecké básně a písně a císařská hymna. Škola tak vedle vzdělávání plnila také úlohu při výchově dětí k loajalitě vůči panovníkovi a monarchii.

Císařovna Alžběta (Elisabeth, 1837–1898) – manželka císaře Františka Josefa I., známá také pod přezdívkou Sisi. Rakouskou císařovnou se stala po sňatku s Františkem Josefem v roce 1854. Dne 10. září 1898 byla v Ženevě zavražděna italským anarchistou Luigim Luchénim.

Učitelský ústav – škola určená k odborné přípravě budoucích učitelů. Ve druhé polovině 19. století postupně nahradil starší, podstatně kratší formy učitelského vzdělávání.

Alžběta Bavorská (zvaná Sissi) na portrétu od Franze Xavera Winterhaltera, 1865

Dne 24. prosince bylo obdarováno dvacet chudých školáků zimním oblečením. Na nákup těchto věcí byly použity úroky z Möldnerovy nadace a čistý výtěžek z pěveckého vystoupení tělocvičného spolku, dohromady 25 florinů. Rozdělování probíhalo diskrétně. Řídící učitel vybral nejchudší a nejpotřebnější děti a zeptal se jich, co nejnutněji potřebují. Po nákupu v Liberci jim byly věci rozděleny za přítomnosti předsedy místní školní rady.

Na začátku školního roku navštěvovalo školu 263 žáků, na jeho konci 239. Všechny děti byly katolického vyznání.

Školní rok 1891/1892 začal jako v předchozích letech 1. září bohoslužbou. Vyučovalo se 46 týdnů, šest týdnů byly prázdniny. Dne 19. listopadu se slavilo stejně jako v předcházejícím roce. Během zpěvu císařské hymny nechal spolek veteránů vypálit salvy z hmoždířů.

Dne 1. října se celý učitelský sbor zúčastnil přivítání Jeho Veličenstva císaře v Liberci a škola zůstala uzavřena. Mnoho dětí šlo se svými rodiči do Liberce, aby císaře spatřily. Byl to paměťihodný den pro celé severní Čechy.

Pouze první a čtvrtá třída podnikly školní výlet. První třída šla přes Pily lesem do Fojtky, čtvrtá třída se vydala ke zřícenině. Třídní učitelé druhé a třetí třídy svým žákům na konci školního roku takovou radost neudělali.

Učitel Altmann byl ustanoven řídícím učitelem v Hajništi a 3. srpna 1891 se tam přestěhoval. Žáci druhé třídy a členové místní školní rady ho část cesty doprovodili. Byl to pečlivý učitel.

Uvolněné učitelské místo získal učitel Robert Böhm. Nově byl přijat Gustav Klaus z Oldřichova, který měl potřebné vysvědčení o učitelské způsobilosti.

Učitelka ručních prací Helene Schrimpf byla nařízením okresní školní rady přeložena ve stejné funkci do Krásného Lesa. Na její místo nastoupila slečna Anna Buchberger z Bílého Potoka. Náboženství vyučoval kaplan Röder z Mníšku.

Učitelský sbor tedy tvořili řídící učitel Mauermann, učitel Böhm, pomocný učitel Kraus, pomocný učitel Klaus, učitel náboženství Röder a učitelka ručních prací Buchberger.

Podle nařízení okresní školní rady byla pořízena dosud chybějící skříň s prosklenými dvířky na učební pomůcky. Hliněná kamna ve druhé třídě byla poškozená a nevyhovovala požadavkům. Ani při topení uhlím nedokázala vytopit místnost na více než devět až deset stupňů, a proto byla zbourána. Nová železná kamna stála 35 florinů a dobře sloužila.

Na příkaz obvodního lékaře pana Halperna z Mníšku byla senkrovna znovu zakryta dřevěnou deskou a na záchodech byla do zdí osazena zasklená okna.

Zvonička byla nově oplechována a plech byl zaletován. Podlaha ve velkém pokoji a v sousední místnosti byla napadena dřevokaznou houbou, a proto musela být nahrazena novou.

Podle nařízení okresní školní rady muselo vedení školy každoročně předkládat výkaz o stavu očkování nově nastoupených školáků. Podle prvního výkazu bylo 30 školáků očkováno, ale neměli potvrzení o očkování, sedm školáků bylo očkováno a potvrzení měli a čtyři školáci očkování nebyli. Ty později očkoval lékař.

Koncem října onemocnělo mnoho žáků neštovicemi, stejně jako v jiných obcích. Podle nařízení místní školní rady byla první a druhá třída uzavřena od 3. do 22. listopadu, třetí a čtvrtá třída od 14. do 28. listopadu 1891. Během této doby byla škola vyčištěna a dezinfikována.

Ferdinand Elstner z č. p. 27 zemřel na neštovice 23. ledna 1892 a byl ihned přemístěn do márnice. Byl to hodný a pilný žák první třídy.

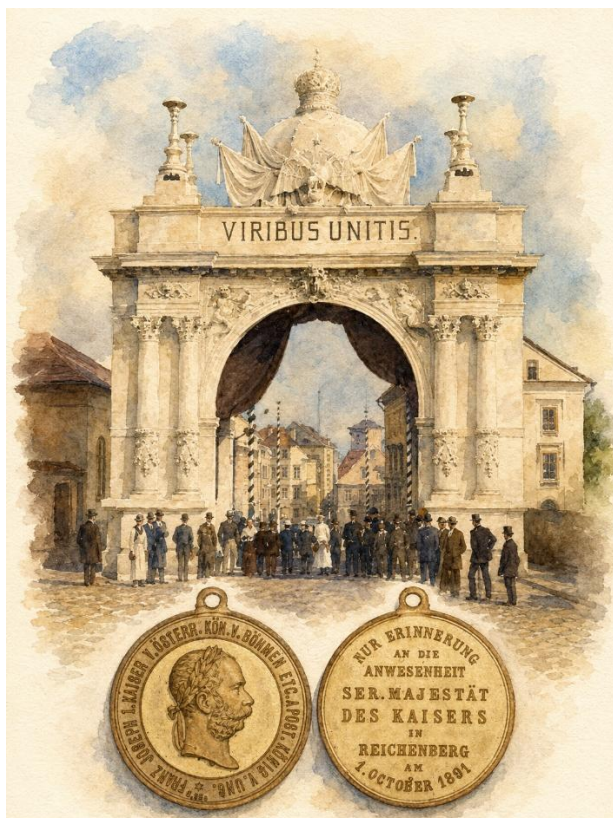
Dne 23. prosince 1891 bylo 36 školáků obdarováno ošacením z Möldnerovy nadace.

Na počátku školního roku 1891/1892 navštěvovalo školu 276 dětí – 135 chlapců a 141 dívek. Devět dětí bylo osvobozeno od vyučování a dvě byly označeny jako duševně slabé. Všichni školáci byli katolického vyznání.

Podle nařízení okresní školní rady se v první třídě začalo nacvičovat kolmé písmo. Na konci školního roku řídící učitel informoval okresní školní radu, že podle jeho pozorování vede kolmé písmo k lepšímu držení těla a menšímu namáhání očí.

Vysvětlivky

Spolek veteránů – sdružení bývalých vojáků. Veteránské spolky se účastnily veřejných, vlasteneckých a panovnických slavností. Při slavnostních příležitostech se používaly také malé hmoždíře, z nichž se vypalovaly čestné salvy.

Návštěva císaře Františka Josefa I. v Liberci roku 1891 – Dne 1. října 1891 navštívil císař František Josef I. Liberec. Při cestě z Rychnova u Jablonce nad Nisou do Liberce se stal cílem neúspěšného atentátu. Pod železniční koleje byla umístěna výbušnina, ta však explodovala několik hodin před průjezdem císařského vlaku. Pachatele se nepodařilo vypátrat. Císař přesto v cestě pokračoval a v Liberci jej přivítaly slavnostně vyzdobené ulice a brány. Na jedné z nich bylo umístěno jeho heslo „Viribus Unitis“ – „Společnými silami“.

Senkrovna – místní označení pro žumpu či odpadní jímku.

Očkování proti neštovicím – pravé neštovice byly závažným a často smrtelným infekčním onemocněním. V 19. století se proti nim již očkovalo a školy se podílely na kontrole proočkovanosti dětí. Kronika opakovaně zaznamenává nejen epidemie a uzavírání školy, ale také očkování žáků.

Kolmé písmo – na konci 19. století se ve školách začalo vedle tradičního šikmého písma prosazovat písmo kolmé. Jeho zastánci argumentovali především zdravotními důvody: mělo podporovat vzpřímenější držení těla při psaní a méně zatěžovat zrak. Oldřichovská kronika zachycuje zavedení této metody přímo do školní praxe. Steilschrift („kolmé písmo“) byl typ školního rukopisu, jehož tahy byly vedeny svisle nebo téměř svisle, na rozdíl od tehdy běžného šikmého písma (Schrägschrift).

Věstník nařízení pro obecné školství v Království českém ze dne 3. února 1892 obsahoval zásady pro vedení školních kronik.

Do školní kroniky se nesmějí zapisovat polemické poznámky ani kritická hodnocení činnosti institucí či jednotlivců spojených se školou. Nepřípustné jsou také pochvalné nebo odsuzující komentáře k poměrům ve škole či k rozhodnutím školských úřadů.

Ke školní kronice má být připojen abecedně uspořádaný jmenný a věcný rejstřík.

Všem členům učitelského sboru školy je dovoleno do školní kroniky nahlížet.

Na základě tohoto výnosu budou do této knihy, zakoupené místní školní radou, téměř doslovně přepsány svázané listy z let 1864–1886 a údaje samostatně zaznamenané v letech 1886–1892. Zápisy z následujících let pak budou vedeny více v souladu s ustanoveními tohoto výnosu.

Školní rok 1892/1893

Na počátku školního roku navštěvovalo školu 264 dětí. Devět jich bylo od školní docházky osvobozeno rozhodnutím okresní školní rady a jedna dívka školu nenavštěvovala z důvodu duševní choroby. Celkem tedy bylo evidováno 274 dětí.

Učitelský sbor tvořili na začátku školního roku učitel náboženství a farář Franz Röder z Mníšku, řídící učitel Josef Mauermann, který vyučoval třetí třídu, učitel Robert Böhm ve čtvrté třídě, podučitel Dominik Kraus v první třídě, podučitel Adolf Gattermann ve druhé třídě a učitelka ručních prací Anna Buchbergerová.

Na základě rozhodnutí okresní školní rady byl podučitel Gustav Klaus přeložen do Arnsdorfu a tamní podučitel Adolf Gattermann byl přeložen do Oldřichova.

Školní rok byl zahájen 1. září 1892. Učitelský sbor odvedl žáky ráno v 7.30 hodin ve společném průvodu do farního kostela v Mníšku na bohoslužbu společně s dětmi z Mníšku a Fojtky.

Po skončení školní bohoslužby byla zazpívána císařská hymna. Poté učitelé odvedli děti zpět do školy, kde byli žáci zařazeni do vyšších oddělení a tříd. Následně byly chudším žákům rozděleny knihy a sešity z fondu pro chudé žáky.

Na základě nařízení okresní školní rady byla z preventivních důvodů proti blížící se asijské choleře, která v zahraničí způsobovala značné škody a ztráty na životech, přijata v oldřichovské škole následující opatření:

Žumpa (senkrovna) byla důkladně vyčištěna, znovu se hromadící odpadní vody a nečistoty byly dezinfikovány roztokem zelené skalice, záchody, odvodňovací strouhy a podlahy tříd byly ošetřovány karbolovým olejem a chlorovým vápnem. Tato preventivní opatření byla bez přerušení prováděna až do příchodu silné zimy.

Vysvětlivky

Vznik školní kroniky – Zápis z roku 1892 objasňuje vznik dochované kroniky. Do nové knihy byly téměř doslovně přepsány starší záznamy z let 1864–1886 a samostatné zápisy z let 1886–1892. Nejstarší část kroniky tedy vznikla zpětným přepisem starších písemností, nikoli průběžným zapisováním přímo do této knihy. Od roku 1892 již měly být zápisy vedeny podle nových úředních pravidel.

Asijská cholera – prudké infekční střevní onemocnění, které v 19. století opakovaně zasahovalo Evropu v rozsáhlých epidemiích. Na podzim roku 1892 zasáhla střední Evropu poslední velká vlna tzv. páté pandemie cholery. Nejznámějším ohniskem se stal Hamburk, kde během několika měsíců onemocněly tisíce lidí a více než osm tisíc jich zemřelo. Obavy z dalšího šíření nákazy vedly také v českých zemích k zavádění mimořádných hygienických opatření. Školy dostávaly

pokyny k dezinfekci latrín, žump a školních prostor. Zápis v oldřichovské kronice tak bezprostředně odráží tehdejší obavy z rozšíření cholery do regionu.

Zelená skalice – síran železnatý, který se v 19. století používal mimo jiné jako dezinfekční prostředek, zejména k ošetřování odpadních a fekálních jímek.

Karbolový olej a chlorové vápno – dobové dezinfekční prostředky. Karbolové přípravky obsahovaly fenol, chlorové vápno působilo díky obsahu aktivního chloru. Oba prostředky se v 19. století používaly při protiepidemických opatřeních.

Na základě nařízení c. k. zemské školní rady ze dne 30. srpna 1892 bylo pro školní rok 1892/1893 ponecháno vyučování kolmému písmu (*Steilschrift*) ve druhé třídě.

Dne 4. října byli žáci celým učitelským sborem odvedeni na bohoslužbu, která se konala v 8.30 hodin ve farním kostele v Mníšku na počest Jeho Veličenstva, našeho nejmilostivějšího císaře Františka Josefa I. Bohoslužba byla zakončena zpěvem císařské hymny.

Po návratu do školy vyzval řídící učitel žáky shromážděné v tělocvičně k projevení lásky a oddanosti nejvyššímu císařskému domu přednesem písní a básní. Při opětovném zazpívání první sloky císařské hymny nechal spolek vojenských veteránů vypálit z moždířů slavnostní salvy.

Dne 23. prosince byli na návrh řídícího učitele chudí, avšak hodní a pilní žáci obdarováni místní školní radou zimním oblečením. Částka potřebná k jeho nákupu byla uhrazena zčásti z úroků Möldnerovy nadace a zčásti z darů pěveckého odboru tělocvičného spolku a dalších dobrodinců. Celkové náklady činily 28 florinů. Podporu obdrželo 41 žáků. Dary byly rozděleny nenápadně, bez jakéhokoli rozruchu.

C. k. okresní hejtmanství ve Frýdlantu požádalo dopisem ze dne 28. dubna 1893 vedení školy, aby působilo na žáky, kteří na konci školního roku školu opouštěli, aby se se souhlasem rodičů podrobili přeočkování. Očkovací lékaři měli určit čas a místo očkování a vedení školy mělo očkovací akci účinně podporovat.

Na základě usnesení učitelského sboru byly dne 16. července téhož roku ve třech horních učebnách vystaveny k nahlédnutí písemné práce a sešity krasopisu, počtů a kreslení žáků třetí a čtvrté třídy. V tělocvičně vystavila slečna Buchberger ruční práce dívek třetí a čtvrté třídy.

Výstava, o níž žáci informovali své rodiče, se těšila mimořádně vysoké návštěvnosti. Byly zastoupeny všechny věkové skupiny – muži, ženy, chlapci, dívky, žáci i žákyně. Návštěvníci odcházeli ze školy spokojeni, ba často velmi spokojeni s tím, co viděli. Jednotlivé vyučovací předměty si tak ve škole opět získaly své příznivce.

Dne 19. července 1893 byl školní rok ukončen děkovnou bohoslužbou a byla rozdána školní vysvědčení. Na návrh řídícího učitele bylo rozhodnuto uvést při zakončení školního roku pěveckou hru „Prázdninová radost“ (*Ferienlust*) od Gärtnera a Wagnera. Mezi jednotlivými výstupy přednesli žáci a žákyně několik hudebních skladeb na klavír, housle a citeru.

Představení se konalo odpoledne 19. července v tanečním sále pana Ferdinanda Effenbergera. Na základě rozhodnutí místní školní rady dostali žáci pivo, uzeninu a chléb. Vystoupení se setkala s všeobecným potleskem. Výdaje činily přibližně 30 florinů, zatímco příjmy z dobrovolných příspěvků dosáhly 37 florinů. Vznikl tedy přebytek ve výši 7 florinů.

Vysvětlivky a zajímavost k dobovému kontextu

Dnešnímu čtenáři může připadat překvapivé, že školáci dostali při školní slavnosti pivo. V 19. století však bylo v českých zemích i v Rakousku běžné podávat dětem při slavnostech či výletech malé množství tzv. slabého piva (Kinderbier, Schankbier), které mělo výrazně nižší obsah alkoholu než běžné pivo a bylo považováno za bezpečnější než často závadná voda. Kronikář tuto skutečnost uvádí zcela samozřejmě, bez jakéhokoli zvláštního komentáře.

Moždíře – malé slavnostní hmoždířové kanony používané k vytváření hlasitých výstřelů při veřejných slavnostech, církevních svátcích a významných výročích. Nesloužily ke střelbě projektilů, ale k vypalování čestných salv.

Školní rok 1893/1894

Na počátku školního roku navštěvovalo zdejší školu 251 žáků, tři žáci navštěvovali měšťanskou školu a pět dětí bylo okresní školní radou osvobozeno od školní docházky. Všechny děti byly katolického vyznání.

Na návrh řídícího učitele byla podle usnesení místní školní rady po stranách schodišť instalována madla. Ve třídách byly na bočních a zadních stěnách ve výšce jednoho metru upevněny široké, hnědě natřené desky, které měly chránit stěny a v zimě také děti před chladem vyzařujícím ze zdí. Třídy byly nově vybíleny. V předsíních a ve druhé a třetí třídě byly provedeny další úpravy interiéru. Kamna v první a druhé třídě byla přemístěna.

Pod okny v obytných místnostech řídícího učitele byly zřízeny větrací průduchy, aby byly podlahy chráněny před dřevomorkou. Se souhlasem místní školní rady byl řídícímu učiteli na školní rok 1893/1894 zvýšen příspěvek na vytápění ze 42 na 46 zlatých za každou třídu.

V pátek 1. září 1893 byl školní rok zahájen tím, že školní mládež byla celým učitelským sborem časně ráno v půl osmé odvedena do mníšeckého farního kostela, kde se zúčastnila slavnostní bohoslužby a zpěvu *Veni Sancte Spiritus* („Přijď, Duchu Svatý“).

Po návratu do školy byli žáci rozděleni do jednotlivých tříd a oddělení. Odpoledne rozdal řídící učitel nemajetným žákům učebnice z fondu pro chudé. V sobotu začalo pravidelné vyučování.

K ochraně před cholerou byly záchody dezinfikovány karbolem.

Dne 2. září 1893 se čtyři žáci třetí třídy a šest žáků čtvrté třídy podrobili přeočkování. Tito žáci byli na osm dní osvobozeni od školní docházky. Očkování nemělo žádné nepříznivé následky.

Dne 4. října v sedm hodin ráno začala v tělocvičně slavnost ke jmeninám Jeho Veličenstva císaře. Slavnost zahájil řídící učitel proslovem. Poté následovaly vlastenecké písně a básně, které byly učitelskou konferencí určeny pro měsíc září.

V neděli 19. listopadu se učitelský sbor a školní mládež shromáždily v osm hodin ráno v tělocvičně, aby co nejdůstojněji oslavily jmeniny Jejího Veličenstva císařovny Alžběty Rakouské.

Dne 20. prosince ve 14 hodin bylo 42 chudých žáků zdejší školy obdarováno součástmi oděvu – kalhotami, sukněmi, kabátky, látkovou obuví, punčochami, šátky na krk a látkou na šaty.

Náklady ve výši 42 zlatých byly hrazeny z několika zdrojů: 14 zlatých z Möldnerovy nadace, čtyři zlaté od pěveckého odboru a dalšími příspěvky. Zbývající část měla být uhrazena z novějších příjmů pěveckého odboru.

Pokračování zápisu o školním roce 1893/1894 podle nařízení zemské školní rady ze dne 3. února 1892

Po plných 46 vyučovacích týdnech byl školní rok dne 19. července 1894 slavnostně ukončen děkovnou bohoslužbou ve farním kostele v Mníšku.

Body B a C byly již popsány.

D. Dne 21. dubna, 30. června a 7. července přijali žáci, kterých se tato povinnost týkala, svátost pokání (zpověď); dne 22. dubna, 1. července a 8. července pak svátost oltářní (svaté přijímání).

Kromě těchto náboženských úkonů byli všichni žáci od třetího školního roku ještě třikrát ve vhodně zvolených nedělích vedeni do kostela, kde se zúčastnili slavné mše.

Za zmínku stojí, že Franz Effenberger, domkář a tkadlec z č. p. 117, souhlasil s účastí svého syna Franze na třetí náboženské pobožnosti až po upozornění ze strany farnosti.

Vysvětlivky

Veni Sancte Spiritus – latinsky „Přiď, Duchu Svatý“. Středověký katolický hymnus vzývající Ducha svatého. Jeho zpěv při zahájení školního roku vyjadřoval prosbu o pomoc a vedení při vzdělávání.

Měšťanská škola – vyšší stupeň obecného vzdělávání navazující na obecnou školu. Poskytovala širší prakticky zaměřené vzdělání dětem, které nepokračovaly na gymnázium či jiné střední škole.

Karbol – dobové označení přípravků na bázi kyseliny karbolové (fenolu), používaných jako dezinfekční prostředek. Ve školní kronice se jeho používání objevuje v souvislosti s opatřeními proti šíření cholery.

Stejně jako v uplynulých letech pořádali třídní učitelé se svými žáky během července ve dnech bez vyučování školní výlety.

První a druhá třída uspořádaly svou zábavu na lesní louce pana Josefa Schölera z č. p. 43. Na podnět učitelského sboru a starosty obce Geislera dopravili místní sedláci na místo hrnce, kávu, chléb, mléko, pivo a mnoho dalších věcí. Pan Effenberger, člen místní školní rady, věnoval uzeniny. Učitel Kraus se snažil dětem zpříjemnit čas veselými hrami.

Učitel Gattermann vedl svou třetí třídu do Kristiánova (Christiansthal). Doprovázelo jej mnoho přátel školy. Na zpáteční cestě si žáci vyzkoušeli jízdu na loďce na rybníce u Nové Louky (Neuwiese).

Čtyřicet žáků čtvrté třídy se naproti tomu pod vedením řídícího učitele vydalo na Smrk (Tafelfichte). Dvěma povozy jeli přes Raspenavu, Vysokou cestu (Hohe Straße), Hajniště (Hegewald) a Nové Město až k myslivně (Jägerhaus). Hostinský na Smrku byl dětem příznivě nakloněn a prodával jim podle jejich přání různé drobnosti za jeden, dva či tři krejcare.

Sestup vedl mohutným údolím Hegbachu do Bílého Potoka (Weißbach) a k hostinci Clam-Gallas. Tam již čekaly povozy, které všechny účastníky bezpečně dopravily zpět do Oldřichova.

Učitelský sbor zůstal beze změny. Místní školní radu tvořili: Eduard Geisler, starosta a předseda, Ferdinand Effenberger z č. p. 54, řídící učitel Mauermann, farář F. Wildner, který se nezúčastnil

žádného zasedání, Josef Peuker z č. p. 6 z Niedersdorfu, Eduard Augustin z č. p. 11 z Philipsgrundu, Josef Köhler z č. p. 134 z Pil (Brettmühlen) a Anton Wünsche z č. p. 76 z Betléma (Görsbach).

Jako každoročně byli i v tomto školním roce někteří žáci po kratší dobu nemocní. Žádná místní ani všeobecná epidemie se však nevyskytla.

Žák druhé třídy Franz Elsner z Philipsgrundu č. p. 13 onemocněl. Z neopatrnosti opustil příliš brzy lůžko a vyšel z domu. Žádný lékař mu již nedokázal pomoci a chlapec zemřel. Lékař zakázal veřejný pohřeb, a proto se jej jeho spolužáci nemohli zúčastnit. Učitel mu věnoval nádherný věnec, na který drobnými příspěvky přispělo také několik spolužáků. Učitel Kraus nesl ztrátu svého nejpilnějšího žáka Elsnera velmi těžce.

Kronika dále zaznamenává případ školačky Anny Köhlerové, dcery vdovy Karoliny Köhlerové. Podle zápisu ji muž jménem Reichardt přesvědčil, aby s ním odešla, a svedl ji k pohlavnímu styku. Na žádost řídícího učitele byla dívka po odhalení případu rozhodnutím okresní školní rady ze školy vyloučena. Reichardt byl okresním soudem v Liberci odsouzen k jednomu roku vězení.

Na konci školního roku navštěvovalo školu ještě 223 žáků, kteří měli ve školní docházce pokračovat. Všichni náleželi k římskokatolické církvi.

Z 247 dětí povinných školní docházkou na začátku školního roku navštěvovalo zdejší školu skutečně 251 dětí, na jeho konci pak výše uvedených 223 žáků. České děti, které školu navštěvovaly, byly vyučovány výhradně v němčině.

Školní výlety oldřichovských školáků

Kristiánov

Smrk

Vyučovací jazyk – Oldřichov byl na konci 19. století převážně německojazyčnou obcí a vyučovacím jazykem zdejší školy byla němčina. Zápis výslovně uvádí, že i české děti navštěvující školu byly vyučovány pouze německy. Je to jeden z mála zápisů kroniky, který přímo připomíná přítomnost českých obyvatel v tehdejší Oldřichově.

Školní rok 1894/1895 začal 1. září 1894 jako obvykle bohoslužbou ve farním kostele v Mníšku a po 46 vyučovacích týdnech byl 19. července 1895 opět ukončen bohoslužbou.

Hluboký zármutek zavládl po zprávě o úmrtí Jeho císařské Výsosti, polního maršála arcivévody Albrechta. Na pokyn okresní školní rady shromáždil řídící učitel dne 26. února 1895 žáky v tělocvičně a ve svém proslovu vyzdvihl mimořádné zásluhy zesnulého o císaře a říši. Po skončení proslovu se učitelský sbor spolu se žáky třetí a čtvrté třídy odebral do Mníšku, aby se zúčastnil zádušní bohoslužby.

Jmeniny Jeho Veličenstva císaře i Jejícího Veličenstva císařovny byly stejně jako v předchozích letech oslaveny slavnostním způsobem podle usnesení učitelské konference – proslovy, zpěvem písní a recitací básní v tělocvičně.

Žáci rovněž plnili nařízení okresní školní rady, podle něhož se měli žáci od třetího do osmého školního roku během školního roku třikrát v neděli zúčastnit bohoslužeb. Je pravda, že mezi nimi byli i takoví, které k tomu přivedl pouze krajní nátlak. Tento odpor podle kronikáře vycházel z rodinného prostředí a byl živěn společenskými názory hlásanými socialismem.

Časně ráno 5. července 1895 se shromáždili žáci třetí třídy a netrpělivě očekávali pokyn svého učitele, aby mohli nastoupit na již připravené žebřinové vozy a vydat se na cestu do Oybinu.

Již během zimy odevzdávali žáci postupně po několika krejcarech určeným spolužákům, aby měli v době výletu pohromadě alespoň peníze na jízdné. Výletu se zúčastnilo také několik členů místní školní rady a mnoho žen. Počasí jim přálo a žáci se pozdě večer vrátili domů zdraví a velmi spokojení.

ysvětlivky

Arcivévoda Albrecht Fridrich Rakousko-Těšínský (1817–1895) – rakouský arcivévoda a jeden z nejvýznamnějších vojevůdců habsburské monarchie 19. století. Proslavil se zejména vítězstvím nad italskou armádou v bitvě u Custozy roku 1866. Dlouhá léta zastával nejvyšší velitelské funkce v rakousko-uherské armádě. Zemřel 18. února 1895 ve věku 77 let.

Žebřinový vůz – selský vůz s bočnicemi tvořenými podélnými tyčemi či „žebřinami“. Běžně sloužil především k přepravě sena, obilí a dalších zemědělských nákladů, ale používal se také k přepravě většího počtu osob.

Poznámka redakce: Zmínka o socialismu odráží postoj autora kroniky i tehdejší napětí mezi tradičním náboženským prostředím a slídicím dělnickým a socialistickým hnutím. V průmyslových oblastech severních Čech získávalo sociálnědemokratické hnutí od konce 19. století stále větší vliv a bylo spojeno také s kritikou tradičního postavení církve. Hodnocení odporu některých rodin k povinným bohoslužbám je proto třeba chápat jako pohled kronikáře, nikoli jako neutrální popis jejich skutečných důvodů.

Tady je mimochodem krásně vidět **rozpor s nařízením z roku 1892**. Kronikář dostal příkaz nepsat polemické poznámky a kritická hodnocení – a o dva roky později už píše, že odpor dětí k bohoslužbám pochází z rodin a živí ho socialismus.

Arcivévoda Albrecht Fridrich Rakousko-Těšínský, Miklós Barabás, 1854

Historická pohlednice Oybinu z roku 1896. Vpravo je celkový pohled na hradní vrch s obcí na úpatí, vlevo jsou obrázky zřícenin klášterního kostela: nahoře pohled zvenku s hradním hřbitovem, dole vpravo vnitřek kostelní lodi a vlevo Křížová chodba.

Školní rok 1894/1895

S praporky se 4. července 1895 vydali žáci první a druhé třídy ve 13.30 hodin z okresní silnice na panskou louku v takzvaném Elsnerově údolí (Elsnergrund), aby tam pod dohledem svých učitelů společně se třetí třídou, která podnikla cvičný pochod přes Gruberberg, strávili příjemné odpoledne zpěvem a hrami.

Káva, uzeniny, pivo, chléb a housky měly utišit velký hlad a žízeň žáků. Přítomni byli také členové místní školní rady, část obecního zastupitelstva a farář. Po provolání slávy Jeho Veličenstvu a zazpívání císařské hymny byli žáci kolem půl šesté odpoledne odvedeni po okresní silnici zpět do obce a propuštěni domů.

Protože se kamna ve třetí třídě stala nepoužitelnými a v tělocvičně bylo zapotřebí tepla vždy jen na krátkou dobu, nechala místní školní rada přemístit kachlová kamna z tělocvičny do třetí třídy. Do tělocvičny měla být následně instalována železná kamna.

Školní docházka byla celkově uspokojivá, pouze někteří jednotliví žáci zůstávali častěji bez omluvy mimo školu.

V lednu 1895 propukly mezi žáky dvou nižších tříd neštovice. V první třídě byla většina žáků současně postižena zvláštní, avšak neškodnou oční chorobou. Po několik dní bylo oční bělmo krvavě červené, okolní tkáň zanícená a oči silně slzely.

Na základě pokynu c. k. okresního hejtmanství byli žáci ve všech třídách upozorňováni na užitečnost očkování proti neštovicím. Dne 14. června 1895 se osm žáků třetí třídy podrobilo přeočkování. Tři již dříve očkovaní žáci první třídy se se souhlasem rodičů podrobili přeočkování při všeobecném očkovacím termínu.

V neděli 9. června kolem šesté hodiny odpolední šel žák druhé třídy Rudolf Köhler, syn Josefa Köhlera, naproti svým sourozencům směrem k Hemmrichu. Cestou vzhůru se přidržel jednoho kočáru, a proto minul přicházející sourozence. Když se vracel, zachytil se opět za kočár. U železničního přejezdu poblíž zastávky se však dostal hlavou mezi pružiny vozu a pravé zadní kolo. K hostinci Hemmrichschänke byl dopraven již mrtvý.

Kočimu nebylo možné přičítat žádnou vinu ani odpovědnost za neštěstí. Zarmoucení rodiče mu vystrojili krásný pohřeb. Školní mládež jej doprovodila na jeho poslední cestě a věnovala mu vzácný věnec.

Úroky z Möldnerovy nadace a dary tělocvičné jednoty byly o Vánocích rozděleny mezi chudé a řádné žáky. Další dar tělocvičné jednoty byl použit ve prospěch chudých žáků při školních výletech. Částka deseti zlatých, rovněž věnovaná tímto spolkem, byla použita na nákup knih.

Na počátku školního roku bylo zapsáno 134 chlapců a 112 dívek, celkem 246 žáků. Na konci školního roku školu navštěvovalo 128 chlapců a 112 dívek, celkem 240 žáků.

Školní rok 1895/1896

Všechny děti navštěvující školu se dne 1. září shromáždily ve škole a společně se žáky z Mníšku a Fojtky se zúčastnily slavnostní bohoslužby, kterou v devět hodin ráno ve farním kostele v Mníšku sloužil farář.

Po návratu do Oldřichova byli žáci rozděleni do jednotlivých tříd a oddělení, načež jim byly v kabinetu učebních pomůcek rozdány učebnice a sešity určené pro chudé žáky.

Po řádném vyučování ve všech třídách během plných 46 školních týdnů byl školní rok dne 18. července 1896 opět ukončen slavnostní bohoslužbou.

Jmeniny Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. a Jejích Veličenstva císařovny Alžběty byly stejně jako v předchozích letech oslaveny podle usnesení učitelské konference proslovem řídícího učitele odpovídajícím významu tohoto dne a přednesem vlasteneckých písní a básní. Slavnost byla zakončena zazpíváním císařské hymny a trojnásobným provoláním slávy císařskému domu.

Dne 18. srpna 1896 uposlechl velmi mnoho žáků výzvy učitelského sboru a zúčastnilo se slavnostní bohoslužby.

U příležitosti úmrtí Jeho císařské Výsosti arcivévody Karla Ludvíka pronesli třídní učitelé ve třech vyšších třídách vlastenecké smuteční proslovy.

Učitelský sbor se vždy snažil, jak v souladu s vyššími nařízeními, tak z vlastního přesvědčení, pěstovat a posilovat u žáků i dospělých věrnost a lásku k vlasti, lásku a oddanost císařskému domu, vlasti a říši, zachovávat a upevňovat náboženské a mravní cítění a šířit smysl pro právo a pořádek.

V průběhu července 1896 byly během volných půldnů pořádány jednotlivé i společné školní výlety. Na okraji lesa pana Štěpána Effenbergera z č. p. 84 se konala školní slavnost, uspořádaná prostým a skromným způsobem, bez všeho, co bývalo při podobných příležitostech obvyklé. Místní hudební kapela hrála bez nároku na odměnu, místní školní rada poskytla uzeniny a pivo a skupina přátel školy zajistila kávu. Žáci čtvrté třídy vystoupili na Ještěd a rozšířili si své obzory.

Na základě nařízení c. k. okresní školní rady byli všichni žáci od třetího školního roku výše ve stanovených dnech pod dohledem učitelů vedeni k účasti na bohoslužbách ve farním kostele v Mníšku, a to 20. dubna, 17. května a 28. června 1896. Při první návštěvě vykonávali dohled Mauermann a Kraus, při druhé Gattermann a Kraus a při třetí Mauermann.

Ve všech třech třídách se však našli žáci, kteří opakovaně předkládali nedostatečné omluvy a svou povinnost splnili teprve po opětovném napomenutí. Rodiče některých žáků tvrdili, že jejich děti nemohou být zavazovány k návštěvě bohoslužeb v neděli.

Učitelský sbor tvořili řídící učitel Josef Mauermann, učitel Robert Böhm, podučitel Dominik Kraus, podučitelka Rosa Krausová, podučitel Adolf Gattermann, učitelka ručních prací Marie Cecatka a učitel náboženství, farář Franz Röder.

Nová silnice na Pily

Ve školním roce 1895/1896 byla vybudována okresní silnice z Oldřichova na Pily (Brettmühlen), o jejíž stavbě se hovořilo již mnoho let.

Původní vozová cesta odbočovala od silnice u domu č. p. 54, vedla kolem domu č. p. 118 a dále přímo kolem oken a dveří bytu řídícího učitele, přes propustek na potoce směrem k Pilám.

Dešťová a tající voda z širokého okolí stékala ke škole a velmi často pronikala zdmi, sklepními okny i dveřmi do sklepa. Těch několik věcí a materiálů, které zde bylo vůbec možné skladovat, tak stálo nebo leželo ve vodě hluboké 20 až 30 centimetrů, případně ve vodě přímo plavalo.

Opěrná zeď vysoká 75 cm, vybudovaná při přístavbě roku 1886, byla stržena, stará cesta byla odkopána a terén mezi novou silnicí, která vedla za domem č. p. 118, a bývalou cestou byl srovnán do jedné úrovně. Tím vznikl před školou nový volný prostor. Bohužel vlastník odvezl kvalitní ornici, takže na jinak štěrkovitý podklad mohly být navedeny pouze tři až čtyři centimetry dobré zeminy.

Pokud jde o školní stromkovou školku a její vyhovující oplocení, byla tato záležitost odložena na následující školní rok. Ze strany vedení školy rozhodně nechyběla různá podání, návrhy a prosby. Řídící učitel však v této věci zřejmě nenalezl ty správné osoby, které by mohly záležitost účinně vyřešit.

Jestliže vítr nedokázal vysazené porosty zničit, pak to byli zajíci, lační po čerstvé zeleni v únoru a březnu, kterým ochranné zákony a zpravidla i vysoká sněhová pokrývka poskytovaly všechny možnosti, aby práci ve školní stromkové školce důkladně zničili. Dokonce i živý plot býval hladovými zvířaty okousán až na silné větve.

Při stavbě nové silnice byla položena odvodňovací roura dlouhá přibližně 25 metrů, která by odváděla veškerou dešťovou a tající vodu přímo ke stěnám školy. Tím by navíc dřevomorka domácí (*Hausschwamm*), která se ve škole vyskytovala již od roku 1864, získala další vláhu pro svůj růst.

Kvůli dřevomorce musely být podlahy již potřetí nově položeny a brzy by bylo nutné přikročit ke čtvrté výměně. Naštěstí byla tato zcela nevhodná stavba ještě v červnu 1896 odstraněna a voda byla odvedena směrem k domu č. p. 54.

Celkově však škola díky výstavbě této silnice a zásluhou obecního zastupitelstva, stavebního rady Heinzela z Liberce a okresního starosty Heinera Ehrlicha z Frýdlantu získala na svém vnějším vzhledu a její okolí se výrazně zlepšilo.

Také tři hromosvody, které byly podle novějších předpisů dne 10. července 1896 zřízeny na hřebeni střechy školy nákladem školní obce za cenu 100 zlatých dvorním kovářem Eduardem Rosenbaumem z Oldřichova č. p. 10, nyní zdobily střechu školní budovy.

Na příkaz c. k. zemské školní rady pořídila místní školní rada školní vlajku v černožlutých barvách, dlouhou osm metrů, za cenu devíti zlatých. Měla být používána při vlasteneckých pamětních dnech a školních slavnostech.

Vysvětlivky

Arcivévoda Karel Ludvík (1833–1896) – mladší bratr císaře Františka Josefa I. Po smrti korunního prince Rudolfa roku 1889 se následnictví trůnu přesunulo na jeho rodovou větev. Jeho synem byl arcivévoda František Ferdinand d'Este, jehož zavraždění v Sarajevu roku 1914 se stalo bezprostředním podnětem k vypuknutí první světové války. Karel Ludvík zemřel 19. května 1896.

Černožlutá školní vlajka – černá a žlutá byly tradičními barvami habsburského panovnického domu a rakouské části monarchie. Školní vlajka se používala při slavnostech, výročích a dalších událostech spojených s panovníkem a monarchií.

Arcivévoda Karel Ludvík kolem roku 1870

Centrum obce na přelomu století, nová cesta na Pily je zřetelně vidět.

Školní rok 1896/97

Zdravotní stav lze v tomto školním roce označit za příznivý.

V rodině pana Friedricha Scholze z domu čp. 34 se vyskytla spála. Chlapec, který onemocněl jako první, i druhá nemocná dívka se z nemoci uzdravili. Naproti tomu desetiletá žákyně třetí třídy Anna Scholzová a její nejmladší sestřička této nemoci podlehly.

Žákyni druhé třídy Annu Langeovou z Görsbachu pokousal v květnu vzteklý pes do ruky. Doktor Holtschek z Haindorfu jí ránu vypálil. Na jeho doporučení přivezl otec z Kundorfu u Seidenbergu lidový léčebný prostředek, který byl v kraji známý a měl se užívat vnitřně. Nebezpečné příznaky vztekliny se u děvčete dosud neprojevíly.

C. k. okresní hejtmanství opakovaně vyzývalo učitelský sbor prostřednictvím úředních dopisů, aby podle svých nejlepších sil podporoval očkování ve škole i mimo ni.

Také já jsem byl, s výjimkou kontroly výsledků očkování, přítomen při hromadném očkování. Většinu očkovaných přivedli jejich rodiče. Pan doktor Halpern uvedl, že nikde jinde nebyl k očkování přiveden poměrně tak vysoký počet osob jako zde. Také jedenáct žáků čtvrté třídy se podrobilo přeočkování.

Dne 15. ledna provedl c. k. okresní školní inspektor pan Weiß inspekci všech tříd a po 15.30 hodině uspořádal krátkou poradou s učitelským sborem, při níž vyjádřil spokojenost se stavem školy.

Úroky z Möldnerovy nadace a jednotlivé drobné dary v celkové výši 29 zlatých byly využity stejně jako v předchozím roce – nejchudší děti obdržely o Vánocích části oděvu. Celkem 40 dětí tak dostalo malý vánoční dárek.

Na konci školního roku ukončilo první třídu 21 dívek a 15 chlapců, druhou třídu 26 dívek a 44 chlapců, třetí třídu 33 dívek a 36 chlapců a čtvrtou třídu 32 dívek a 23 chlapců.

Školní rok 1896/97 začal jako obvykle 1. září 1896 v 8.30 hodin ráno slavnostní bohoslužbou ve farním kostele v Mníšku (Einsiedel).

Po návratu do Oldřichova byli žáci rozděleni do jednotlivých tříd a oddělení.

V sobotu 17. července 1897 byl školní rok opět ukončen. V ten den přišlo, a proto musela být zrušena plánovaná návštěva kostela.

Učitelský sbor využíval během celého školního roku každou příležitost k tomu, aby v žácích pěstoval lásku k císaři, Rakouskému císařství a vlasti. K probouzení vlasteneckého citění přispívaly zejména výlety pořádané na konci školního roku.

Pan Josef Schöler z domu čp. 43 ochotně poskytl žákům první a druhé třídy svůj úhor ležící na návřší jako místo pro hry a zábavu.

Dne 17. července 1897 ve 13 hodin se žáci nejprve vydali na procházku vrchnostenským lesem. Vrchní učitel jim při ní jako průvodce ukazoval okolní vrchy, hory, údolí, obce a další viditelná místa v krajině.

Na prostranství se konaly hry a zpívaly se písně. Program zpestřila hudební kapela a flašinetář. Mezi žáky bylo rozděleno pivo, buřty, koláče, housky a třešně.

Členové obecního výboru, někteří členové místní školní rady, rodiče i sourozenci pomáhali s organizací celé akce a společně se snažili zajistit dětem příjemné odpoledne jednoduše a bez velkých nákladů.

Tato malá školní slavnost, uspořádaná bez velkých nákladů a bez okázalosti v odívání, se velmi vydařila. Dobrovolné příspěvky a výnos z prodeje piva pokryly veškeré výdaje.

Vysvětlivky a poznámka

Vzteklina a její léčba: Vzteklina byla v 19. století obávaným onemocněním, protože po propuknutí příznaků končila prakticky vždy smrtí. Tradičním ošetřením po pokousání podezřelým zvířetem bylo vypálení či jiné ošetření rány, které mělo zabránit rozvoji nemoci. Vedle lékařských postupů se používaly také různé lidové léčebné prostředky, jak dokládá i tento zápis. Zásadní změnu přinesl Louis Pasteur, který roku 1885 úspěšně použil očkování proti vzteklině u člověka po pokousání nakaženým psem. Pasteurova metoda se poté postupně rozšířila i do dalších zemí.

Rok 1896 je už jedenáct let po Pasteurově první úspěšné léčbě. Je tedy pozoruhodné, že oldřichovská dívka dostala vypálení rány a následně lidový prostředek z okolí dnešního Zawidówa, místo aby byla odeslána k postexpozicičnímu očkování. Nemuselo ještě být v regionu snadno dostupné a svou roli mohly hrát náklady i vzdálenost.

Třetí třída podnikla výlet do Frýdlantu, kde si prohlédla zámek, zemědělskou školu a pivovar. Již výše zmíněný pan Schöler se i při této příležitosti zvláště zasloužil o zdárný průběh akce.

Pan Böhm vedl svou čtvrtou třídu na Ještěd, do Kryštofova Údolí a zpět přes Chrastavu. Místní školní rada (O.S.R. – *Ortsschulrat*) schválila drobné finanční příspěvky pro chudé žáky.

Proběhla všechna náboženská cvičení předepsaná zákonem.

Dne 18. listopadu 1896 a 13. května 1897 vykonal c. k. okresní školní inspektor pan Weiß inspekci všech tříd.

Na začátku školního roku tvořili učitelský sbor: řídící učitel Josef Mauermann – druhá třída, učitel Robert Böhm – čtvrtá třída, podučitel Adolf Gattermann – první třída, podučitel Adolf Hoffmann – třetí třída, farář Franz Röder – učitel náboženství, slečna Cecatca – učitelka ručních prací.

Místní školní rada pořídila pro všechny čtyři třídy pěkné umyvadlové mísy, džbány a potřebné dřevěné podložky či poličky. Do bytu druhého podučitele byla zakoupena železná kamna.

Zdravotní stav ve školním roce byl celkově velmi uspokojivý. Mezi žáky se nevyskytly neštovice, spalničky ani žádná jiná nakažlivá nemoc.

Přesto neúprosná smrt zasáhla jednoho mimořádně silného a jinak zcela zdravého žáka, Emila Morcheho, žáka čtvrté třídy, II. oddělení, který měl školu již brzy opustit. Zemřel krátce před ukončením školní docházky. Všechny školní děti doprovodily malého zesnulého na jeho poslední cestě až ke hrobu.

Na tuhou zimu 1896/1897 obdrželi chudší žáci z Möldnerovy nadace darem části oděvu, které jim byly poskytnuty prostřednictvím místní školní rady.

Menší peněžní částky vybrané v hostincích byly použity na zajištění teplé polévky pro chudé děti, které měly ze školy dlouhou cestu domů.

Paní Geislerová z Oldřichova čp. 211 podle vlastního přiznání dovolila, aby její syn Wilhelm, žák třetí třídy, zfalšoval své známky na vysvědčení za třetí čtvrtletí. Na základě podaného oznámení byla c. k. krajským soudem v Liberci odsouzena k 48 hodinám vězení.

Ze 242 školních dětí bylo 241 římskokatolického vyznání a jedno dítě bylo evangelického vyznání.

Všechny děti byly – s výjimkou Franze Köhlera z čp. 8 – očkované proti neštovicím. Otec tohoto chlapce byl zásadním odpůrcem očkování.

Vysvětlivky

Péče o chudé žáky: Zápis ukazuje, že pomoc nemajetným dětem nebyla omezena jen na vánoční dary z Möldnerovy nadace. Z místních sbírek se financovala také teplá polévka pro chudé děti, které měly do školy daleko. V zimě tak škola plnila i významnou sociální funkci.

Očkování proti neštovicím: Kronika se k očkování a přeočkování žáků opakovaně vrací. Na konci 19. století byly neštovice stále vážnou hrozbou a škola se podílela na evidenci očkovaných dětí i organizaci očkování. Zmínka o otci Franze Köhlera zároveň dokládá, že odpor proti očkování existoval i tehdy.

Školní rok 1897/1898

Školní rok 1897/1898 začal 1. září 1897.

Po zazvonění školního zvonu se žáci všech tříd shromáždili před školní budovou a poté byli odvedeni na bohoslužbu do Mníšku.

Po návratu do Oldřichova v Hájích byli žáci rozděleni do jednotlivých tříd a oddělení. Chudším žákům rozdali třídní učitelé potřebné učebnice a sešity z fondu pro chudé žáky, které jim předal řídící učitel.

Odpoledne začalo pravidelné vyučování a žáci obdrželi schválené rozvrhy hodin pro školní rok, který trval do 19. července 1898.

Jak při vyučování, tak během školních výletů se učitelé snažili v dětech probouzet a upevňovat lásku k vlasti a věrnost císařskému rodu.

Jednotlivé třídy podnikly se souhlasem c. k. okresního školního inspektora školní výlety: pan Zimmermann s první třídou do Fojtky, pan Pietsch s druhou třídou do Větrova (Nichthäuser), řídící učitel se třetí třídou na Ještěd a pan Böhm se čtvrtou třídou do Vítkova (Wittighausen).

Výlety přinášely dětem radost, učitelé však zároveň využívali každou příležitost k rozšíření znalostí svých svěřenců.

Pan farář Langenbacher věnoval na školní výlety třetí třídě 3 zlaté a čtvrté třídě 1 zlatý a 5 krejcarů. Také místní školní rada a přátelé školy přispěli na výlety menšími finančními částkami. Všem patří srdečný dík.

Také náboženské cítění bylo pěstováno v souladu se zákonnými předpisy a nařízeními.

Učitelství sbor tvořili: řídící učitel Josef Mauermann, učitel Robert Böhm, podučitel Engelbert Wagner, podučitel Ferdinand Pietsch, podučitel Heinrich Zimmermann, učitelka ručních prací Marie Cecatca, učitel náboženství Franz Röder, farář Langenbäcker.

Po uplynutí tříletého funkčního období místní školní rady nařídila c. k. okresní školní rada nové volby.

Obecní zastupitelstvo zvolilo ze svého středu členy místní školní rady a znovu navrhlo pana Ferdinanda Effenbergera do funkce místního školního inspektora.

Pan Josef Köhler z Oldřichova v Hájích čp. 134, dlouholetý člen školní rady, se vzdal kandidatury na další funkční období. Stejně tak učinil pan Eduard Augsten z Filipky (Philippsgrund).

Novou místní školní radu tvořili: starosta obce Eduard Geisler – předseda, Ferdinand Effenberger – místní školní inspektor, farář Langenbäcker, řídící učitel Josef Mauermann, Carl Effenberger, Josef Schöler starší, Anton Köhler z Filipky (Philippsgrund) a Anton Wünsche z Görsbachu.

Jeden z nejstarších členů okresní školní rady, Ferdinand Kretschmer, hostinský a starosta obce Hejnice (Haindorf), zemřel na jaře roku 1898, čímž skončilo jeho dlouholeté působení v této čestné funkci.

Pocházel z Oldřichova v Hájích a narodil se a vyrůstal v mlýně čp. 20, který byl v době sepsání kroniky již továrnou.

Přestože nová silnice na Pily vedla poměrně daleko od školy a dešťová voda již nemohla v takové míře zatékat ke školním zdím, zůstávaly zdi vlhké a poskytovaly ideální podmínky pro růst dřevomorky domácí.

Podlahová prkna v malém pokoji služebního bytu, která byla dřevomorkou zcela zničena, musela být znovu vyměněna.

Aby se předešlo neustálému opakování těchto oprav, bylo kolem celé školní budovy vybudováno odvodnění. Také ve sklepních prostorách byly položeny drenážní trubky. Nad hlouběji uloženými trubkami byly volně a nepravidelně naskládány kameny. Veškerá voda se nyní měla shromažďovat v těchto trubkách a být společně odváděna.

Protože řídící učitel již nemohl nadále zajišťovat úklid a vytápění školních místností, byl touto prací pověřen listonoš Franz Brückner. Jako služební byt mu byly přiděleny oba pokoje určené pro podučitele.

Tělocvičné nářadí – hrazda, žebříky a tyče – bylo již shnilé, a proto je tělocvičný spolek znovu zhotovil.

Řídícímu učiteli přidělila místní školní rada ohoblovaná prkna, aby si na vlastní náklady mohl obložit komoru na půdě.

Redakční poznámka

Silnice na Pily: Nová okresní silnice z Oldřichova na Pily byla vybudována v letech 1895–1896. Původní cesta vedla v bezprostřední blízkosti školy a při deštích a tání přiváděla vodu ke školní budově. Přeložení komunikace situaci zlepšilo, dlouhodobý problém s vlhkostí a dřevomorkou však nevyřešilo, a proto byla roku 1898 kolem školy vybudována drenáž.

Zdravotní stav žáků byl celkově uspokojivý.

V září 1897 onemocnělo několik žáků záškrtem. V červnu a červenci 1898 musela většina žáků nižších tříd na několik dní vynechat školní docházku, protože onemocněli krční chorobou.

Dne 26. ledna 1898 navštívil školu c. k. okresní školní inspektor Heinrich Weiß. Provedl inspekci všech tříd a následně svolal poradu učitelského sboru, na níž projednal jednotlivé zjištěné nedostatky.

Veškeré prostředky získané z Möldnerovy nadace, ze sběrných knížek a z dalších příspěvků byly použity na nákup oděvů pro chudé školní děti.

Děti, které bydlely daleko od školy, dostávaly v době nejtuzší zimy u Ferdinanda Effenbergera teplý oběd v podobě polévky.

Na začátku školního roku navštěvovalo školu 136 chlapců a 112 dívek, další tři žáci navštěvovali měšťanskou školu. Na konci školního roku navštěvovalo zdejší školu 113 chlapců a 106 dívek.

Z celkového počtu 251 zapsaných dětí bylo 249 římskokatolického vyznání a dvě děti byly evangelického vyznání.

Na závěr je třeba ještě zmínit, že škola obdržela od c. k. okresní školní rady několik nových učebních pomůcek.

Dar tělocvičného spolku ve výši 12 krejcarů a dar pana faráře Langenbäckera, rovněž ve výši 12 krejcarů, byly použity na pořízení obrazů pro názorné vyučování a výuku přírodopisu.

Školní rok 1898/1899

Stejně jako v předchozím roce začal školní rok 1. září 1898 prosebnou bohoslužbou ve farním kostele v Mníšku. Trval plných 46 týdnů a byl ukončen 19. července 1899 děkovnou bohoslužbou.

Ve spolupráci s místní školní radou připravilo vedení školy slavnostní oslavu 50. výročí vlády Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I., která se měla za účasti žáků konat 2. prosince 1898.

Do příprav však jako blesk z čistého nebe zasáhla otřesná zpráva, která dorazila ráno 11. září: Její Veličenstvo, naše vroucně milovaná císařovna Alžběta, byla dne 10. září 1898 v Ženevě cestou z hotelu k přístavišti u jezera zavražděna italským anarchistou Luigim Luchenim, který použil zaostřený pilník.

Obcí se rozšířil opravdový smutek.

Místní školní rada zakoupila smuteční prapor, který byl vyvěšen na školní budově. Učitelský sbor i školní mládež se společně s místní školní radou, spolky a dalšími skupinami zúčastnili smuteční bohoslužby, kterou ve farním kostele v Mníšku sloužil farář Langenbäcker.

Na základě nařízení školských úřadů se 4. října a 19. listopadu nekonaly žádné vlastenecké školní slavnosti. Učitelský sbor i žáci se v těchto dnech zúčastnili pouze bohoslužby.

Dne 2. prosince byli žáci po slavnostní bohoslužbě shromážděni v tělocvičně. Řídící učitel k nim pronesl slavnostní projev, ve kterém žákům přiblížil řadu zákonů, které Jeho Veličenstvo vydalo ku prospěchu rakouského národa. Připomněl také mnohé těžké životní zkoušky, které Jeho Veličenstvo během padesáti let své vlády muselo překonat.

Slavnost byla zakončena modlitbou, aby Všemohoucí Bůh dopřál vznešenému jubilantovi ještě dlouhý a spokojený podzim života, a trojnásobným zvoláním: „Sláva císaři!“

Místní školní rada uspořádala slavnostní zasedání a v prvním patře školní budovy nechala na památku této události osadit mramorovou pamětní desku a reliéf s podobiznou císaře. Náklady činily 40 zlatých.

Redakční poznámka:

Dne 2. prosince 1898 uplynulo přesně 50 let od nástupu Františka Josefa I. na trůn 2. prosince 1848. V celé monarchii se při této příležitosti konaly oslavy jeho zlatého jubilea.

Dne 30. července 1899 uspořádal řídící učitel společně se žáky třetí třídy v sále pana Effenbergera čp. 54 slavnost k císařovu jubileu, kterou sestavili Gertler a Kny. Představení se konalo před mimořádně početným publikem. Na dobrovolném vstupném bylo vybráno 40 zlatých.

Na závěr školního roku podnikli třídní učitelé se svými žáky školní výlety. První a druhá třída se vydaly na Hvozď (Hochwald), třetí třída navštívila Nové město (Neustadt) a Hübnerovy rybníky, čtvrtá třída vystoupila na Javorník (Jaberlich) k Velkému sudu.

Místní školní rada přispěla na tyto výlety částkou 10 krejcarů na každého žáka.

Během letních prázdnin roku 1899 nechala místní školní rada nově vymalovat všechny učebny, chodby, vstupní prostory i záchody. Do výše 1,4 metru byly stěny natřeny olejovou barvou. Celkové náklady činily 90 zlatých. Vnější okenní rámy byly natřeny hnědou barvou.

Zdravotní stav většiny žáků byl uspokojivý. Lehčí onemocnění způsobovala na podzim roku 1898 a na jaře 1899 nepravdělnou školní docházku. Jeden žák zemřel na záškrť.

C. k. okresní školní inspektor Heinrich Weiß provedl inspekci všech tříd dne 3. listopadu 1898 a znovu 6. července 1899. S pílí i studijními výsledky žáků první, třetí a čtvrté třídy byl velmi spokojen.

Učitel Ferdinand Pietsch, který vyučoval druhou třídu, byl velmi krátkozraký, a proto nemohl na své žáky dostatečně dohlížet. Ve třídě proto chyběla potřebná kázeň.

Z úroků Möldnerovy nadace bylo k dispozici 14 zlatých 80 krejcarů, řídící učitel vybral ve sbírkách 15 zlatých a na darech bylo získáno dalších 8 zlatých 20 krejcarů.

Na začátku prosince 1898 bylo z těchto prostředků 30 chudým školním dětem rozdáno teplé oblečení.

Celkem 83 žákům byla během sychravých a chladných zimních dnů podávána k obědu teplá polévka, která byla hrazena z peněz vybraných řídícím učitelem.

Tělocvičný spolek věnoval škole starší bradla.

Vysvětlivky

Zavraždění císařovny Alžběty: Císařovna Alžběta Rakouská, známá jako Sisi, byla 10. září 1898 v Ženevě zavražděna italským anarchistou Luigim Luchenim. Ten ji při cestě k parníku bodl do hrudi zaostřeným pilníkem. Zranění zprvu nevypadalo vážně a císařovna ještě nastoupila na loď, krátce nato však zkolabovala a zemřela. Její smrt vyvolala v Rakousku-Uhersku mimořádný ohlas a smuteční obřady se konaly po celé monarchii. Zápis oldřichovské školní kroniky ukazuje, jak bezprostředně se tato událost promítla i do života malé venkovské školy.

Pohlednice vydaná k výročí 50 let od nástupu Františka Josefa I. na trůn 2. prosince 1848.

Rekonstrukce zavraždění císařovny Sissy

Obří sud na Javorníku

Školní rok 1899/1900

Školní rok 1899/1900 začal 1. září 1899 jako obvykle prosebnou bohoslužbou ve farním kostele v Mníšku, které se zúčastnili všichni žáci i celý učitelský sbor.

Při příležitosti prvního výročí úmrtí Jejího Veličenstva císařovny Alžběty Rakouské, zavražděné 10. září 1898 v Ženevě, se učitelský sbor, místní školní rada i všichni žáci zúčastnili v sobotu 16. září 1899 zádušní mše.

Dne 4. října 1899 byli žáci shromáždění ve škole učitelským sborem odvedeni na bohoslužbu. Poté se shromáždili v tělocvičně, kde k nim řídící učitel pronesl delší projev. Následně žáci a žákyně jednotlivých tříd přednesli vlastenecké písně a básně.

Slavnost byla zakončena zpěvem rakouské císařské hymny a trojnásobným zvoláním: „Sláva císaři!“

Na svátek Jejího Veličenstva císařovny Alžběty 19. listopadu, který připadl na neděli, se učitelský sbor a mnoho žáků zúčastnili bohoslužby. V následujících vyučovacích dnech seznamovali třídní učitelé žáky s okolnostmi úmrtí císařovny.

Dne 11. července 1900 se konala oslava 70. narozenin Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. Sešlo se velké množství obyvatel. Řídící učitel ve svém projevu připomněl mnohé těžké životní osudy, které císaře během jeho života postihly, a hovořil také o pokroku v umění a vědě, obchodu, dopravě, zemědělství i průmyslu. Svůj projev zakončil výzvou k věrnosti císaři a monarchii.

Poté žáci čtvrté třídy přednesli vlastenecké básně. Slavnost byla zakončena zpěvem císařské hymny a trojnásobné zvolání „Sláva císaři!“ přehlušily slavnostní hmoždířové salvy.

Obecní zastupitelstvo, místní školní rada a učitelský sbor se usnesly, že v roce 1900 uspořádají školní slavnost. Jednotliví členové obcházelí dům od domu a vybírali dobrovolné příspěvky. Také pan hrabě přispěl na požádání částkou 20 zlatých. Celkový výtěžek sbírky činil 370 zlatých.

Žáci i jejich rodiče se na den slavnosti velmi těšili a pořizovali si oděvy v nejrůznějších krojích a kostýmech. Místní školní rada zajistila občerstvení. Učitelský sbor nacvičoval různé hry na trávníku, hru s pálkou a míčem i házení míčem. Učitelé třetí a čtvrté třídy připravovali se svými žáky divadelní představení oblíbených pohádek: Sněhurka, Popelka a Skřítek (Wichtelmännchen).

Dne 11. července 1900 se školní slavnost konala za krásného počasí na louce pana Horna u továrny čp. 20. Sešli se téměř všichni obyvatelé školní obce i mnoho lidí ze sousedních vesnic.

Hostinští obsluhovali dospělé ve svých jednoduchých dřevěných stáncích. Členové obecního zastupitelstva a některé ženy se starali o občerstvení školních dětí. Učitelé řídili hry a jednotlivá vystoupení.

Nádherný slavnostní průvod, divadelní představení i zábavné hry zůstaly mladým i starým ještě dlouho v paměti. Po skončení slavnosti zůstalo 19 zlatých a 84 krejcarů.

Velký zájem, zejména ze strany žen a dívek, vzbudila výstava všech písemných prací žáků, kreseb a dívčích ručních prací, která se konala 15. července 1900 v prostorách školy.

Lesní adjunkt Carl Neuwinger z Filipky (Philippsgrund) byl tak laskav a zapůjčil vedení školy pro tuto výstavu svou vynikající sbírku motýlů a brouků.

Učitelský sbor tvořili řídící učitel Josef Mauermann, učitel Robert Böhm, podučitelé Friedrich Hoffmann a Friedrich Brandner, učitelka ženských ručních prací Marie Cecatca a farář Ernst Langenbacher.

Z výtěžku vlastenecké slavnosti, která se konala 30. července 1899, byla se souhlasem místní školní rady pořízena a v tělocvičně instalována hrazda. Zhotovil ji truhlářský mistr Krause z Chrastavy za částku 92 zlatých.

Nyní bylo konečně možné pořádat hodiny tělesné výchovy způsobem, který měl být žákům skutečně ku prospěchu.

Obnovení nátěru školní budovy, pořízení nových oken ve starší části školy i umístění nápisu „Obecná škola“ na průčelí školní budovy muselo být pro nedostatek finančních prostředků odloženo na příští rok. Jiné stavební úpravy provedeny nebyly.

Zdravotní stav žáků byl uspokojivý. Že někteří žáci během roku čas od času onemocněli a několik půldnů nemohli navštěvovat školu, tomu nebylo možné zabránit.

C. k. okresní školní inspektor Heinrich Weiß navštívil 29. prosince 1899 školu, provedl inspekci všech tříd a po 15.30 hodině uspořádal poradou s učitelským sborem. S pílí i pokroky žáků byl spokojen.

Zvláštního dobrodince školy nelze jmenovat.

Z úroků Möldnerovy nadace poskytla místní školní rada o Vánocích patnácti chudým žákům kalhoty, sukně, obuv a další části oděvu.

Eichmann daroval školní sešity, Konsum věnoval za 5 zlatých sešity, pera, pryže a tužky.

Spolek Schulkreuzerverein poskytoval během tuhé zimy deseti chlapcům a dvaceti šesti dívkám teplou polední polévku a dalším patnácti žákům části oděvu.

Na začátku školního roku bylo školou povinných 109 chlapců a 112 dívek, na jeho konci 104 chlapců a 103 dívek.

Podle mateřského jazyka bylo 102 chlapců a 102 dívek německé národnosti, dva chlapci a jedna dívka české národnosti.

Od školního bylo osvobozeno 71 žáků, školné platilo 150 žáků.

Vysvětlivky

Schulkreuzerverein – dobročinný školní spolek, jehož členové pravidelnými drobnými příspěvky, často po jednotlivých krejcarech, podporovali chudé školní děti. Z vybraných peněz se hradilo například teplé jídlo, školní potřeby nebo části oděvu.

Lesní adjunkt – nižší odborný pracovník lesní správy, zpravidla pomocník či zástupce lesníka nebo správce revíru.

Školní rok 1900/1901

Školní rok 1900/1901 začal 1. září 1900 jako každoročně prosebnou bohoslužbou ve farním kostele v Mníšku a byl ukončen 19. července 1901 děkovnou bohoslužbou.

Na svátek jmenin Jeho Veličenstva císaře se všichni učitelé a žáci zúčastnili bohoslužby v Mníšku. Po návratu do Oldřichova pronesl řídící učitel v tělocvičně za přítomnosti pana Effenbergera vlastenecký projev, po němž žáci přednesli vlastenecké písně a básně schválené učitelskou konferencí. Kolem jedenácté hodiny dopolední byla oslava zakončena společným zpěvem císařské hymny.

Dne 18. listopadu byla v poslední vyučovací hodině uctěna památka zesnulé císařovny Alžběty. Byly připomenuty její duševní přednosti, laskavost a dobrota. Dne 19. listopadu se učitelé i žáci zúčastnili zádušní bohoslužby v Mníšku.

Za odměnu za píli a dobré chování byly žákům slíbeny a následně uskutečněny školní výlety. Místní školní rada na ně poskytla 40 korun a Spolek pro opatřování školní obuvi přispěl 12 korunami.

První třída se vydala do Fojtky, druhá třída do Větrova k Nichthäuserům, třetí třída do Hejnic a Lázní Libverdy a čtvrtá třída do Oybinu.

V učitelském sboru došlo během školního roku k významným změnám.

Jako první odešel Friedrich Hoffmann, který se se souhlasem c. k. okresní školní rady dne 1. října vzdal svého místa, aby jako jednoroční dobrovolník nastoupil vojenskou službu v Liberci.

Na základě rozhodnutí okresní školní rady ze dne 1. září byl do školy jmenován Adolf König z Liberce, který nastoupil do služby 1. října.

Dne 31. prosince 1900 odešel Robert Böhm, který zde působil od roku 1885, do Heřmanic (Hermsdorf), kam byl na vlastní žádost zemskou školní radou jmenován řídícím učitelem.

Učitelský sbor, žáci první třídy i část místní školní rady jej doprovodili až na železniční zastávku. Řídící učitel i starosta obce mu poděkovali za jeho působení ve škole i za práci pro obec.

Na místo Roberta Böhma nastoupil na základě rozhodnutí okresní školní rady ze dne 25. prosince 1900 Gustav Wagner, který dosud působil jako podučitel v Heřmanicích. Do služby nastoupil 1. ledna 1901.

Místní školní rada požádala zemskou školní radu o zvýšení počtu hodin ručních prací ze 14 na 16 týdně. Žádosti však nebylo vyhověno. Naopak byl počet hodin snížen na deset, takže učitelka ručních prací pobírala místo dosavadních 560 korun pouze 400 korun ročně.

Na vlastní žádost byla zemskou školní radou přeložena do Bulovky – Arnoltic (Bullendorfu–Arnsdorfu). Novou učitelkou ručních prací pro Oldřichov byla jmenována slečna Bertha Aschke, která nastoupila do služby 3. února 1901.

Farář Ferdinand Schwind, rodák z Krásného Lesa (Schönwald), byl opět ustanoven duchovním správcem v Mníšku a vyučoval náboženství ve všech čtyřech třídách.

Místní školní rada pořídila do tříd plivátka a do tělocvičny žíněnku, osvobodila 85 žáků od placení školného, zavedla 25% školní přírážku a na školném vybrala 683 korun.

Dále rozhodla, že starší část školní budovy dostane nová okna, vnější stěny budou vybíleny teplickým vápnem a kvůli šíření nepříjemného zápachu budou přestavěny školní záchody.

Dodávku oken pro patro získali Eduard a Adolf Elstnerovi. Cena jednoho okna činila 18 korun 85 haléřů. Okna pro přízemí dodal truhlář Frosch z Předlanců, jedno za 18 korun 55 haléřů. Osazení oken stálo 90 korun.

Pro přestavbu záchodů měly být vypracovány stavební plány.

Nápis „Volksschule“ na průčelí školní budovy namaloval pan Schulze z Raspenavy za 9 korun.

Dne 10. října 1900 navštívili školu zemský zdravotní rada Dr. Pelz a okresní lékař Dr. Metzl. Dr. Pelz si prohlédl třídy, tělocvičnu, záchody, senkrovnu i celý školní areál. Celkový stav podrobil kritice a nařídil, aby byly kvůli nepříjemnému zápachu po skončení vyučování dveře tříd ponechávány zavřené.

Ve školním roce se mezi žáky nevyskytly žádné závažnější nemoci, takže školní docházka byla uspokojivá.

Bertha Morche, žákyně čtvrté třídy, od dětství churavá, vážně onemocněla. Jedna noha jí silně otekla a žádný lékař jí nedokázal pomoci. Dne 16. dubna 1901 zemřela. Žáci čtvrté třídy se zúčastnili jejího pohřbu a položili na rakev věnec.

Místní školní rada rozdělila o Vánocích 22 žákům z prostředků Möldnerovy nadace šátky, kalhoty, látky na oděvy a kabáty v celkové hodnotě 33 korun.

Spolek Schulkreuzerverein obdaroval dalších 35 žáků obdobnými věcmi v hodnotě 40 korun a 5 haléřů.

Dětem, které bydlely daleko od školy, byla během zimních dnů u pana Effenbergera podávána teplá polední polévka. Spolek Schulkreuzerverein zakoupil navíc tiskopisy potřebné pro školní administrativu.

Řídící učitel vyučoval o prázdninách každou neděli od 9 do 11 hodin žáky čtvrté třídy i dospělé.

O zemětřesení, které nastalo v noci z 9. na 10. ledna 1901 ve 3.45 hodin, byla zaslána zpráva zemětřesné komisi.

Vysvětlivky

Jednoroční dobrovolník – zvláštní forma vojenské služby v rakousko-uherské armádě určená především vzdělanějším mladým mužům, kteří splňovali stanovené podmínky. Po absolvování jednoleté služby a potřebných zkoušek mohli získat hodnost důstojníka v záloze.

Školní přírážka – místní příspěvek vybíraný jako přírážka k daním a určený na financování školních výdajů. Údaj o 25% přírážce tedy neznamená zvýšení školného o čtvrtinu, ale způsob, jakým školní obec získávala prostředky na provoz školy.

Plivátka – nádoby určené k odplivování, běžné na přelomu 19. a 20. století ve veřejných budovách, hostincích, úřadech i školách. Jejich pořízování souviselo také s tehdejšími hygienickými představami.

Volksschule – německé označení obecné školy, základního stupně tehdejšího školství. Nápis umístěný roku 1901 na průčelí tak školní budovu oficiálně označoval jako obecnou školu.

Zemětřesná komise – odborná instituce shromažďující zprávy o pozorovaných otřesech země. Hlášení z jednotlivých obcí umožňovala určit rozsah, intenzitu a průběh zemětřesení i v době, kdy ještě nebyla k dispozici hustá síť přístrojových měření.

Historická poznámka – Sudetské zemětřesení 1901

Zemětřesení z 10. ledna 1901, označované jako sudetské zemětřesení, patřilo k nejsilnějším historicky doloženým zemětřesením na území dnešního Česka. Hlavní otřes nastal v noci přibližně ve 3.33 hodin, jeho magnitudo se odhaduje kolem $M_w 5,1$ a makroseismická intenzita dosáhla místy až 7. stupně. Epicentrální oblast ležela na hronovsko-poříčském zlomu mezi Hronovem a Trutnovem. Otřesy byly zaznamenány na rozsáhlém území, a proto byly z jednotlivých obcí shromažďovány zprávy o jejich průběhu a účincích. Zápis oldřichovské školní kroniky je jedním z místních svědectví této události.

Oldřichovská škola s nápisem Volksschule (podle pohlednice odeslané roku 1925).

Školní rok 1901/1902

Školní rok 1901/02 začal jako obvykle 1. září 1901 bohoslužbou ve farním kostele v Mníšku a skončil 15. července 1902 děkovnou bohoslužbou, které se zúčastnil učitelský sbor i školní mládež.

V den jmenin Jeho Veličenstva císaře se všichni učitelé a žáci zúčastnili bohoslužby v Mníšku. Po návratu do Oldřichova pronesl řídící učitel v tělocvičně za přítomnosti starosty vlastenecký projev, po němž žáci přednesli vybrané písně a básně. Trojnásobným zvoláním „Ať žije císař!“ a zpěvem císařské hymny byla slavnost ukončena.

Dne 19. listopadu byla uctěna památka zesnulé císařovny Alžběty. V obou vyšších třídách vypracovali žáci slohovou práci o jejím ušlechtilém jednání.

Všichni žáci splnili předepsané náboženské povinnosti. Účast na nedělních bohoslužbách určených školskými úřady byla vzorná. Žáci obou oddělení třetí třídy a žáci čtvrté třídy přijali svátost biřmování. Řídící učitelé z Mníšku, Fojtky a Oldřichova byli téhož dne představeni Jeho Excelenci biskupu Schöbelovi.

Dne 16. prosince 1901 navštívil školu c. k. okresní školní inspektor. Po inspekci všech tříd uspořádal poradou učitelského sboru, na níž vyjádřil spokojenost se stavem školy.

Na konec školního roku byly naplánovány školní výlety, kvůli velmi nepříznivému počasí se však nakonec neuskutečnily.

Učitelský sbor tvořili: řídící učitel Josef Mauermann – 1. třída, učitel Dominik Kraus – 4. třída, pomocný učitel Friedrich Brandner – 2. třída, farář Ferdinand Schwind – učitel náboženství, Bertha Aschke – učitelka ručních prací.

Dne 4. září přistoupilo obecní zastupitelstvo k volbě nové místní školní rady. Zvoleni byli Herbert Effenberger, Anton Effenberger, Josef Ressel z Filipky a Ludwig Krause z Filipky. Jako zástupce části obce Betlém byl znovu zvolen Anton Wünsche.

O prázdninách roku 1901 byla ve starší části školy vyměněna vnější okna za cenu 320 korun, upraveny školní dveře a celá školní budova dostala nažloutlý nátěr za 90 korun.

V červenci a srpnu 1902 byla konečně podle dřívějšího rozhodnutí zahájena a dokončena přestavba školních záchodů. Stavbu převzali stavební mistři König a Weber z Frýdlantu za cenu 6050 korun.

Současně byla v boční části bytu řídícího učitele odstraněna suť pod podlahou až do hloubky 2,8 metru, která zde zůstala od stavby školy v roce 1864. Pod podlahu byly osazeny traverzy, vyzděna klenba a položena nová podlaha. V suti se ještě v hloubce 30 až 40 centimetrů nacházela vlákna dřevomorky. Z tohoto důvodu byla položena nová podlaha také v bytě školníka.

Vytěžená suť byla použita k navýšení školní zahrady, aby byla lépe chráněna před velkou vodou.

Pro vybudování nových záchodů bylo nutné odkoupit pozemek Antona Effenbergera, ležící mezi školou, silnicí, železniční tratí a loukou pana Seibta. Pozemek o rozloze 192 × 29 m byl zakoupen za 692 korun.

O zakoupení pozemku a výstavbu záchodů se zasloužili především starosta Eduard Geisler, místní školní inspektor Ferdinand Effenberger z čp. 54, kameník Josef Lange a Karl Morche z čp. 109.

Na zasedání obecního zastupitelstva dne 5. prosince 1901 byl pomocnému učiteli až do odvolání přiznán příspěvek na bydlení ve výši 30 korun ročně.

Sotva začalo vyučování, onemocnělo mnoho žáků spalničkami. Nemoc se rozšířila natolik, že okresní lékař Dr. Metzl nechal školu od 16. září do 14. října 1901 uzavřít. Na jaře a během prázdnin byly hlášeny také ojedinělé případy záškrtu.

Z úroků Möldnerovy nadace bylo 23 žáků obdarováno ošacením. Spolek Schulkreuzerverein obdaroval dalších 34 žáků a 75 dětem poskytoval teplou polévku. Celkem na tuto pomoc vydal 72 korun a 65 haléřů.

Na začátku školního roku navštěvovalo školu 228 žáků, na jeho konci 210. Z nich bylo 204 německých a šest českých dětí.

Vysvětlivky

Emanuel Johann Schöbel (1824–1909) byl litoměřickým biskupem v letech 1882–1909. V rámci své funkce vykonával také vizitace a uděloval svátost biřmování. Zápis kroniky zachycuje jednu z jeho návštěv zdejší farní oblasti.

Měnová reforma: Rakousko-Uhersko zavedlo roku 1892 korunovou měnu, která nahradila dosavadní zlatý (florin). Jeden zlatý odpovídal dvěma korunám, koruna se dělila na 100 haléřů. Přechod probíhal postupně a stará měna zůstávala ještě několik let v oběhu i v běžném vyjadřování. Od roku 1900 se v kronice již pravidelně setkáváme s částkami uváděnými v korunách a haléřích.

Školní rok 1902/1903

Školní rok začal 1. září 1902 jako každoročně bohoslužbou ve farním kostele v Mníšku a skončil 15. července 1903.

Jmeniny Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. byly stejně jako v předchozích letech oslaveny bohoslužbou, proslovem a přednesem písní a básní.

Dne 18. srpna navštívil školu dvorní rada rytíř von Forskowitz v doprovodu okresního rady Dr. Metzla. Prohlédl si jednotlivé třídy a nově vybudované záchody a pochvalně se vyjádřil o čistotě školy. Staré a již nevyhovující školní lavice však pochválit nemohl, přestože podobné lavice se nacházely i v některých jiných školách.

Dne 5. srpna 1903 uvedly některé děti z druhé, třetí a čtvrté třídy v sále Ferdinanda Effenbergera čp. 54 pod vedením řídícího učitele a se souhlasem c. k. okresní školní rady před zaplněným sálem dvě dětské hry: „U skřítků“ a „Uzdravení nespokojenci“. Čistý výtěžek ve výši 79 korun byl věnován polévkovému fondu.

Dne 6. července 1903 se všichni žáci se souhlasem c. k. okresní školní rady zúčastnili společné školní slavnosti na slavnostním cvičišti za hostincem čp. 113 „Stiller Zecher“ (U klidného pijáka). Pro děti byly připraveny hry a různé zábavy a dostaly také bohaté občerstvení – kávu, uzeniny a další jídlo.

Dne 18. dubna 1903 se učitelský sbor zúčastnil slavnostního předání Zlatého záslužného kříže s korunou váženému c. k. okresnímu školnímu inspektorovi.

Dne 4. října 1903 byly nově vybudované školní záchody úředně převzaty za účasti okresního rady Dr. Metzla, vrchního inženýra von Scheuera, stavebního mistra Webera, místní školní rady a zástupců obce.

C. k. okresní hejtmanství vydalo po vyslechnutí obecního zastupitelstva nařízení, podle něhož byl všem mladistvým do 16 let zakázán vstup na taneční zábavy a návštěva hostinců.

Zemský sněm Království českého přijal zákon související se zdaněním piva. Z každého hektolitrů piva měl být odváděn poplatek ve výši 1,70 koruny. Výnos měl sloužit ke krytí nákladů spojených s novou úpravou platů učitelů.

Podle nové úpravy měli učitelé s maturitním vysvědčením pobírat 900 korun, učitelé s praxí do deseti let ve II. platové třídě 1 200 korun a v I. platové třídě 1 600 korun. Od 1. ledna 1904 měl být příplatek za delší dobu služby zvýšen ze 100 na 200 korun. Nový zákon tak podstatně zlepšil finanční postavení učitelů.

Zdravotní stav žáků byl poměrně příznivý. V lednu řada dětí nemohla navštěvovat školu kvůli bolestem hlavy a v krku a kašli. V únoru se ojediněle objevily lehčí případy záškrtu.

Tři dosud neočkované děti z první třídy byly se souhlasem rodičů dne 19. května 1903 očkovány proti neštovicím.

Z úroků Möldnerovy nadace a z prostředků spolku Schulkreuzerverein (Školní krejcar) bylo o Vánocích 36 chudých dětí obdarováno oblečením a obuví v celkové hodnotě 46 korun.

Kromě toho bylo od 14. listopadu 1902 do 11. dubna 1903 vydáno 22 dětem celkem 276 porcí teplé polévky v hodnotě 28 korun.

Podle výročního výkazu navštěvovalo školu na počátku školního roku 225 žáků. V průběhu roku přibýlo dalších 11 žáků. Mezi žáky bylo pět českých dětí. Kromě toho čtyři děti navštěvovaly měšťanskou školu a dvě gymnázium.

Před koncem školního roku uspořádala slečna Bertha Aschke výstavu ženských ručních prací, na níž bylo vystaveno velké množství výrobků žákyň.

Vysvětlivky:

*V roce 1903 byla v Království českém v rámci Rakouska-Uherska zavedena zemská **dávka ze spotřeby piva**. Podle zákona ze dne 27. ledna 1903 a prováděcího nařízení z 15. února 1903 se z každého hektolitrů piva odváděla dávka ve výši 1,70 koruny. Výnos z této dávky měl sloužit ke krytí zvýšených nákladů vyplývajících z nové úpravy platů učitelů. Podle ní měli vyučující s maturitním vysvědčením pobírat 900 korun, učitelé ve II. platové třídě 1 200 korun a v I. platové třídě 1 600 korun. Od 1. ledna 1904 měl být příplatek za delší dobu služby zvýšen ze 100 na 200 korun. Kronikář tuto změnu hodnotil jako podstatné zlepšení finančního postavení učitelů.*

Polévkový fond – prostředky určené k zajištění teplého jídla pro chudé školní děti, zejména v zimních měsících. V Oldřichově byly z fondu poskytovány teplé polévky především dětem, které měly do školy daleko a nemohly se v poledne vracet domů. Fond byl financován z dobrovolných příspěvků, darů a výtěžků různých školních a dobročinných akcí. Ve školním roce 1902/03

například dostalo 22 dětí celkem 276 porcí polévky a výtěžek 79 korun z dětského divadelního představení byl věnován právě tomuto fondu. Polévkový fond tak představoval jednu z forem tehdejší školní sociální péče o děti z chudších rodin.

Školní rok 1903/04

Školní rok 1903/04 začal 1. září 1903. Po návratu z bohoslužby do školy byli žáci rozděleni do tříd a oddělení a byly jim předány učebnice pro chudé žáky. Po bohoslužbě dne 15. července 1904 obdrželi žáci školní zprávy a vysvědčení a školní rok byl ukončen.

V den jmenin a narozenin Jeho Veličenstva se učitelé a žáci účastnili bohoslužby, po níž byly v tělocvičně přednášeny vlastenecké básně a zpívány vlastenecké písně. Dne 10. září a 19. listopadu 1903 byla vlasteneckým způsobem připomenuta zesnulá císařovna Alžběta.

Když byl dne 14. listopadu přeložen farář Ernst Langenbacher z Mníšku do Hrádku nad Nisou, zúčastnili se žáci i učitelský sbor oldřichovské školy jeho slavnostního rozloučení. Ke konci školního roku podnikali třídní učitelé se svými žáky menší výlety, na které obecní školní rada uvolnila 40 korun.

Učitelka ručních prací slečna Berta Aschke získala rozhodnutím c. k. zemské školní rady ze dne 27. srpna 1903 místo učitelky ručních prací v Novém Městě pod Smrkem a dne 29. srpna se tam přestěhovala. Slečna Aschke byla pilnou učitelkou. Nedlouho po nástupu v Novém Městě však musela nastoupit dovolenou. Po návratu do služby se u ní projevil záchvaty duševní choroby. Ke konci školního roku však byla opět schopna nastoupit do služby.

Na její místo přišla slečna Emma Balle ze Cvikova, která zde nastoupila 1. září 1903. Vyučovala deset hodin týdně.

Učitel Vogel získal na vlastní žádost rozhodnutím c. k. zemské školní rady ze dne 24. února 1904 učitelské místo ve II. třídě v Dittersbachu (Dětřichově). Dne 29. února se tam přestěhoval. Na jeho místo měla podle rozhodnutí c. k. zemské školní rady nastoupit slečna Mathilde Kerbler z Prahy. Poté, co se však tohoto místa vzdala, byla po projednání s vedením školy určena učitelka ručních prací slečna Balle jako učitelka I. třídy.

Učitelský sbor tedy tvořili řídící učitel Mauermann, který vedl III. třídu, učitel Kraus ve II. třídě, učitel Materna ve IV. třídě, učitel Vogel do konce února a poté slečna Balle v I. třídě a učitel náboženství, farář Ferdinand Schwind.

V sobotu 18. června 1904 se téměř všichni učitelé okresu se svými manželkami shromáždili v sále Střelnice ve Frýdlantu (Schützenhaus), aby se oficiálně rozloučili s váženým okresním školním inspektorem Heinrichem Weissem, který odešel do důchodu. Slavnost měla povznesený ráz. Předseda učitelského spolku Karl Hübner poděkoval odcházejícímu inspektorovi za jeho záslužnou práci. C. k. okresní školní rada zároveň vyslovila řídícímu učiteli Mauermannovi pochvalné uznání za jeho činnost spojenou se školním stravováním.

Dne 23. prosince 1903 dostalo 49 chudších žáků části oděvu. Náklady ve výši 71 korun a 68 haléřů byly uhrazeny z Möldnerovy nadace a spolkem Schulkreuzerverein. Téhož dne byl ve III. třídě instalován nový stojan na školní tabuli.

Obecní školní rada na svém zasedání dne 3. ledna 1904 schválila zakoupení Resselovy Vlastivědy libereckého okresu (Heimatkunde des Reichenberger Bezirkes).

C. k. okresní školní rada nařídila, aby byly hromosvody na školách kontrolovány každé tři roky a tělocvičné nářadí každoročně, přičemž o výsledcích kontrol měla být podávána zpráva.

C. k. zemská školní rada schválila školní obci pro roky 1904, 1905 a 1906 paušální školné ve výši 591 korun. Příjmy na školní potřeby činily v roce 1903 celkem 2 687 korun a 47 haléřů, výdaje pak 2 736 korun a 97 haléřů.

Od 31. listopadu 1903 do 12. března 1904 dostávali žáci, kteří bydleli daleko od školy, teplou polední polévku. Frýdlantská okresní spořitelna v Raspenavě věnovala na tuto pomoc 35 korun. Zbývající peníze byly výhodně uloženy v oldřichovské Raiffeisenově záložně.

Podle výroční zprávy navštěvovalo školu na počátku školního roku 102 chlapců a 124 dívek, tedy celkem 226 žáků. V průběhu školního roku přibýlo dalších devět chlapců a deset dívek. Jedna dívka, Anna Herrmann, nemohla školu navštěvovat kvůli epilepsii. Tři dívky měly jako mateřský jazyk češtinu, ostatní děti němčinu.

Školní budova měla malou zvoničku. První zvon z roku 1865 musel být na jaře roku 1904 kvůli prasklině sejmout. O Velikonocích jej nahradil nový zvon, který odlila firma Richard Herold v Chomutově. Včetně započtení hodnoty prasklého zvonu stál 150 korun. Měl průměr 47,5 centimetru a byl laděn v tónu h. Pod nápisovým pásem na krku zvonu měl bohatě zdobený ornament. Odlévačský nápis zněl: „Odlil Richard Herold v Chomutově – 1904.“

Poznámky:

Resselova Vlastivěda libereckého okresu (Heimatkunde des Reichenberger Bezirkes)
Jednalo se o rozsáhlou dvousvazkovou Vlastivědu libereckého okresu Antona Franze Ressela, vydávanou v Liberci v letech 1903–1905. Dílo vzniklo ve spolupráci s učiteli a dalšími vlastivědnými pracovníky regionu a bylo určeno mimo jiné jako učební pomůcka pro školy. Anton Franz Ressel byl učitelem a významným severočeským vlastivědným badatelem; později zpracoval také dějiny Oldřichova v Hájích.

Střelnice (něm. Schützenhaus) ve Frýdlantu nebyla pouze místem pro střelbu, ale také významným společenským a kulturním centrem města. Součástí objektu byl velký sál, v němž se konaly schůze, slavnosti a kulturní představení; prameny jej uvádějí přímo jako Schützenhaus-Saal Friedland. Ještě ve 30. letech 20. století se zde například hrála divadelní představení při valdštejnských slavnostech.

Školní rok 1904/05

Tento školní rok začal a stejně jako v předchozím roce byl zakončen bohoslužbou, které se zúčastnili učitelé i žáci. Vlastenecké pamětní dny byly slaveny podle usnesení místních učitelských konferencí. Žáci III. a IV. třídy se účastnili náboženských cvičení a ve stanovené neděli navštěvovali bohoslužby. Učitelský sbor při tom vykonával dozor. Ve dnech 15. a 16. května se žáci rovněž účastnili misie a přijali svátost pokání a oltářní svátost.

Na přání obecní školní rady byla v průběhu školního roku po vyučování nacvičována dětská hra „Pohádkový princ“ (*Der Märchenprinz*) od Knyho a Möllkonena. S úředním povolením byla uvedena ve dnech 9. a 10. července; dne 10. července bylo představení určeno školní mládeži, která měla vstup zdarma.

Učitel Groß doprovázel zpěv na pianino, učitel Materna vedl dívčí smyčcový soubor a učitel Hübner pomáhal u pokladny i při samotném představení. Několik dam pomáhalo učitelskému sboru s oblékáním dětí do kostýmů pohádkových postav. Kostýmy byly zapůjčeny z půjčovny masek „Freund“ v Jablonci nad Nisou; půjčovné činilo 26 korun a 1 korunu poštovného.

Vstupné činilo na první místo 1 korunu, na druhé místo 60 haléřů a na třetí místo 30 haléřů. Sál byl při obou představeních dobře zaplněn a bylo dosaženo čistého zisku 90 korun, který byl převeden do fondu školního stravování. Hrubý příjem činil 155 korun. Představení se všem líbilo, podle kronikáře dokonce „dobře, ba velmi dobře“.

Na konci školního roku podnikly všechny třídy výlety do okolí. I. třída se vydala do Fojtky, II. třída na Vysoký, III. třída do Hejnic a IV. třída putovala přes Hejnice – kde si žáci prohlédli nádherné malby v kostele a další místní pamětihodnosti – dále přes Lázně Libverdu, Přebýtek a Ludvíkov pod Smrkem do Hajniště, kde se konala „Gundelpartie“. Hejnice (*Haindorf*), Lázně Libverda (*Liebwerda*) a Přebýtek (*Überschar*) odpovídají historickým názvům v textu.

Kronikář s pochvalou připomíná vstřícnost přednosta železniční stanice v Raspenavě. Obecní školní rada poskytla na školní výlety 42 korun.

Rozhodnutím c. k. okresní školní rady ze dne 19. srpna 1904 byl učitelem II. třídy na zdejší škole jmenován Josef Hübner.

Dne 1. března 1905 odešel učitel Dominik Kraus do Hodkovic nad Mohelkou, kde nastoupil jako učitel měšťanské školy. Těšil se oblibě svých žáků i úctě obce a okresní školní rada mu za jeho práci vyslovila pochvalné uznání. Na jeho místo nastoupil podle rozhodnutí školské rady Anton Groß.

Učitelský sbor tedy tvořili: řídící učitel Josef Mauermann, který vedl IV. třídu; do 28. února 1905 Dominik Kraus a od 1. března Anton Groß; učitel Materna, který vedl I. třídu; Josef Hübner, který vedl II. třídu; a slečna Emma Balle, učitelka ručních prací.

Nově ustavená obecní školní rada měla následující složení: předseda Eduard Geisler, inspektor Ferdinand Effenberger, farář Derte, řídící učitel Mauermann, Anton Effenberger z čp. 43, Josef Ressel z Filipky, Carl Effenberger z čp. 97 a Anton Prade z Fojtky, zvolený za Fojtku.

Obecní školní rada po několika poradách rozhodla o pořízení nových školních lavic pro III. třídu. Jejich dodání však mělo proběhnout až ve školním roce 1905/06.

Počátkem října se mezi žáky rozšířilo nepříjemné onemocnění příušnicemi. Dr. Halpern, který školu čtyřikrát navštívil a provedl zdravotní kontrolu, mohl epidemii prohlásit za skončenou teprve 12. listopadu. Okresní lékař Dr. Metzel navštívil školu dvakrát.

Z učebních pomůcek obdržela škola od c. k. okresní školní rady nástěnnou mapu Asie, instrukce pro školní zahrady a preparovanou zmiji obecnou. Obecní školní rada zakoupila pro I. třídu nový obraz císaře za 10,50 koruny, několik tyček k zavěšování obrazů a uhly na kreslení.

Úroky z Möldnerovy nadace byly použity k zakoupení oděvů pro chudé děti na Vánoce. Chybějící částku uhradil spolek *Schulkreuzerverein*. Jedenadvacet chlapců a šestadvacet dívek dostalo látku na oblečení, 130 dětí obdrželo sešity určené pro nemajetné žáky a 62 dětem bylo vydáno celkem 673 porcí polévky.

Děti I. třídy byly očkované a devět žáků IV. třídy bylo přeočkováno.

V průběhu školního roku ze školy odešlo devět chlapců a jedenáct dívek. Závěrečné vysvědčení při ukončení školní docházky obdrželo jedenáct chlapců a čtrnáct dívek.

Poznámka:

Školní divadelní představení nebylo jen kulturní událostí a příležitostí, při níž mohly děti předvést své schopnosti rodičům a veřejnosti. Mělo také výrazný sociální rozměr. Představení pohádkové hry Pohádkový princ v červenci 1905 přineslo čistý zisk 90 korun, který byl celý převeden do fondu školního stravování. Z něj se financovaly teplé polévky pro chudší děti a žáky, kteří docházeli do školy z větší vzdálenosti. Kronika tak ukazuje, že škola nebyla pouze místem vzdělávání, ale plnila i důležitou sociální a komunitní úlohu.

Školní rok 1905/1906

Školní rok 1905/1906 začal 1. září 1905. V 9.30 hodin se učitelský sbor a veškerá školní mládež vrátili z bohoslužby ve farním kostele v Mníšku. Žáci byli rozděleni do jednotlivých tříd a oddělení a byly jim rozdány knihy a sešity.

První třídu s 32 žáky převzal řídící učitel Josef Mauermann, druhou třídu se 72 žáky pan Hübner, třetí třídu se 74 žáky pan Ernst Menzel a čtvrtou třídu se 66 žáky pan Groß.

Školní rok skončil 14. července 1906 bohoslužbou. První třídu na jeho konci navštěvovalo 33 žáků, druhou 68, třetí 72 a čtvrtou 58 žáků.

Dne 21. června 1906 v 17.30 hodin přijelo Jeho Veličenstvo, námi všemi milovaný císař František Josef I., na návštěvu výstavy v Liberci. Učitelský sbor se zúčastnil jeho uvítání a vzdal císaři hold.

Žáci a žákyně se pod dohledem učitelského sboru účastnili předepsaných nedělních bohoslužeb. Všichni, kteří se z nějakého důvodu zúčastnit nemohli, byli vyzváni, aby svou povinnost splnili následující neděli.

Kromě školních výletů, které se jako obvykle konaly ke konci školního roku, navštívili všichni žáci také výstavu v Liberci. Po dobu konání výstavy bylo jízdné vlakem sníženo na polovinu, tedy na 20 haléřů. Místní školní rada a spolek Schulkreuzerverein umožnily návštěvu výstavy také chudým žákům.

Na základě dekretu c. k. okresní školní rady ze dne 22. srpna 1905 byl pan Materna přeložen do Mníšku a na jeho místo nastoupil Ernst Menzel.

Dne 23. prosince dodal Eduard Elstner na zkoušku do třetí třídy dvě nové školní lavice – jednu třímístnou a jednu dvoumístnou. Po dlouhém projednávání bylo nakonec rozhodnuto objednat 23 třímístných lavic. Cena jednoho místa činila 10 korun. Lavice byly během léta 1906 vyrobeny a instalovány do třetí třídy.

Nařízení c. k. zemské školní rady ze dne 20. prosince 1905 poučilo učitelský sbor o tom, jakým způsobem může škola přispívat k prevenci a potírání tuberkulózy.

Nařízení c. k. ministra kultu a vyučování ze dne 7. března 1906 stanovilo, že hlavní prázdniny na obecných a měšťanských školách budou trvat dva měsíce. Pro tento rok byly stanoveny na dobu od 15. července do 16. září.

V úředním věstníku č. 10 z června 1906 byl zveřejněn předpis c. k. zemské školní rady stanovující podobu a náležitosti nových školních sešitů a výkresových listů.

Místní školní rada poskytl každoročně 50 korun na školní zahradu a 10 korun na nákup knih do žákovské knihovny.

Koncem září 1905 onemocnělo velké množství dětí spalničkami. Obvodní lékař Dr. Halpern několikrát navštívil školní třídy a koncem října 1905 prohlásil epidemii za ukončenou. Vyloučení nemocných žáků z vyučování mělo pouze částečný účinek, protože se tito žáci nadále setkávali s ostatními dětmi v obchodech, na cestách i v domácnostech, a mohli tak nákazu dále šířit.

Dne 22. srpna 1906 se jedenáct žáků podrobilo prvnímu očkování: pět z první třídy, tři z druhé, dva ze třetí a jeden ze čtvrté třídy. Téhož dne bylo očkováno také šest chlapců a dvě dívky ze čtvrté třídy.

Úroky z Möldnerovy nadace byly použity na nákup oblečení pro chudé žáky, které jim bylo rozděleno o Vánocích. Chybějící část prostředků poskytl stejně jako v předchozích letech spolek Schulkreuzerverein.

Zima byla z hlediska školní docházky příznivá.

Od 23. ledna do 2. května byla 35 žákům v některých dnech týdne podávána k obědu teplá polévka. Celkem bylo vydáno 323 porcí po 6 haléřích. Žáky, kteří měli polévku dostávat, určoval řídící učitel, protože pan Ferdinand Effenberger tuto úlohu odmítl.

Na začátku školního roku navštěvovalo školu 244 žáků, na jeho konci 231.

Učitelská knihovna obsahovala 36 svazků a žákovská knihovna 377 svazků. Celkem 138 žáků třetí a čtvrté třídy si během školního roku vypůjčilo 933 knih.

Vysvětlivky

Německočeská výstava v Liberci 1906 – rozsáhlá průmyslová a živnostenská výstava pořádaná v Liberci od května do října 1906 představovala hospodářské, průmyslové a kulturní úspěchy německy mluvícího obyvatelstva Čech. Patřila k nejvýznamnějším událostem tehdejšího Liberce. Dne 21. června 1906 ji navštívil císař František Josef I. Jeho návštěva se stala velkou společenskou událostí pro celý region a oldřichovský učitelský sbor se podle školní kroniky účastnil císařova uvítání. Výstavu později navštívili také všichni žáci oldřichovské školy.

A ještě jeden detail stojí za vypíchnutí: **933 vypůjček mezi 138 dětmi za jediný školní rok** znamená v průměru skoro **sedm vypůjčených knih na jednoho žáka**. Pro naši historii oldřichovské knihovny je to moc pěkný doklad, že organizované půjčování knih dětem mělo v obci tradici už na začátku 20. století.

Malba areálu Českoněmecké výstavy od rakouského malíře Alojse Kasimira, posléze darovaná městu Liberec (1906)

Školní rok 1906/1907

V listopadu 1906 propuklo mezi žáky první třídy kožní onemocnění. Každé dítě bylo ihned po objevení prvních příznaků vyloučeno z vyučování. Školní docházka proto byla v listopadu a prosinci značně nepravidelná. K uzavření školy ani jednotlivých tříd však nedošlo.

Během vánočních prázdnin dostala škola druhou skříň na učební pomůcky.

Dne 23. prosince 1906 bylo na návrh místní školní rady a spolku Schulkreuzerverein obdarováno oblečením 35 chudých žáků. Hodnota darovaného oblečení činila 64 korun.

Od 18. prosince 1906 do 15. března 1907 bylo v kuchyni řídícího učitele a částečně také v první třídě vydáno 59 žákům bydlicím ve větší vzdálenosti od školy celkem 707 porcí polévky. Jedna porce stála 6 haléřů, celkové náklady tedy činily 42 korun a 42 haléřů. Výdaje byly hrazeny z polévkového fondu.

Koncem ledna 1907 odešel učitel Hübner do Hajniště. Kronikář jej charakterizuje jako učitele, který byl k žákům velmi laskavý a ke každému vstřícný. Jeho nástupcem se stal Bruno Riemer z Hajniště.

Dne 5. a 6. března 1907 přistoupili žáci čtvrté třídy podruhé ke svaté zpovědi a přijímání. Dne 5. května a 23. června 1907 se žáci podle úředních nařízení a pod dohledem učitelů zúčastnili bohoslužeb ve farním kostele v Mníšku.

Školní tělocvična byla určena jako volební místnost pro volby do Říšské rady. Z tohoto důvodu se dne 14. května 1907 nevyučovalo. Řídící učitel vykonával funkci volebního komisaře.

Na konci školního roku podnikly jednotlivé třídy školní výlety. První a druhá třída se vydaly do nedaleké Raspenavy, třetí třída do Hajniště a čtvrtá třída vystoupila na Ještěd. Chudým žákům byla na výlet poskytnuta podpora z prostředků místní školní rady.

Na základě výnosu c. k. zemské školní rady ze dne 29. května 1907 byla ve všech čtyřech třídách uspořádána sbírka. Vynesla 7 korun a 26 haléřů a její výtěžek byl odeslán Zemské komisi pro ochranu dětí a péči o mládež v Praze.

Dne 13. července 1907 byl školní rok 1906/07 na základě nařízení okresní školní rady ukončen bohoslužbou.

Hospodářské záležitosti školy

Na základě výnosu c. k. zemské školní rady ze dne 1. listopadu 1906 byla školní obci na léta 1907, 1908 a 1909 přiznána 40% úleva na školném. Obec tak měla ročně odvádět školné ve výši 579 korun.

Dne 12. prosince rozhodla místní školní rada poskytnout učitelům druhé platové třídy příspěvek na bydlení ve výši 30 korun a učitelce ručních prací příspěvek 24 korun. Na učební pomůcky bylo určeno 10 korun, na nákup knih do žákovské knihovny 15 korun a na školní zahradu 50 korun. K pokrytí školních výdajů byla stanovena přirážka ve výši 26 %.

Personální změny v létě 1907

Dne 23. července 1907 byl učitel Ernst Menzel přeložen do svého rodiště, na obecnou školu v Raspenavě. Kronikář jej charakterizuje jako velmi spolehlivého, svědomitého a svému povolání oddaného učitele. Na jeho místo nastoupil Gustav Porsche, který později působil na školách ve Vysokém, Frýdlantu a Kunraticích.

Učitel Anton Groß odešel dne 29. srpna 1907 do Frýdlantu, kde působil také na měšťanské škole a vyučoval francouzštinu. I jeho kronikář hodnotí jako velmi spolehlivého a svědomitého učitele.

C. k. okresní školní rada ustanovila v Oldřichově učitelem Friedricha Bitterlicha.

Pro následující školní rok bylo rozdělení tříd stanoveno takto: Gustav Porsche převzal čtvrtou třídu, pan Riemer třetí, Friedrich Bitterlich druhou a řídící učitel Josef Mauermann první třídu. První třída měla 35 žáků, druhá 71, třetí 62 a čtvrtá 84 žáků.

Vysvětlivky

Volby do Říšské rady roku 1907 byly prvními parlamentními volbami v rakouské části monarchie konanými na základě **všeobecného a rovného volebního práva pro muže**. Dosavadní volební kurie byly zrušeny a hlasovací právo získali všichni muži starší 24 let splňující zákonné podmínky. Oldřichovská školní tělocvična sloužila 14. května 1907 jako volební místnost a řídící učitel Josef Mauermann zde vykonával funkci volebního komisaře.

Spolkový život v obci na začátku 20. století:

Smysl pro spořivost dal vzniknout v roce 1901 Spořitelnímu a záložnímu spolku podle systému Raiffeisenkasse pro místa Oldřichov, Filipka a Pily.

Od 20. ledna 1907 působí v Oldřichově místní skupina Svazu Němců v Čechách, který podporuje německví a současně i pomoc v nouzi svým členům.

Na podzim roku 1907 vznikl Dělnický tělocvičný spolek. V roce 1929 vybudovali jeho členové na zakoupeném pozemku u čp. 53 spolkové hřiště.

14. června 1908 byla založena místní skupina svazu „Svobodná škola“ pro obce Oldřichov, Mníšek a Fojtku, a to na podporu rozvoje svobodného školství. Již po 2 letech však ~ činnost skončila pro nezájem občanů.

V červenci 1908 byla založena místní skupina Svazu zahrádkářů a ovocnářů, a to na podporu pěstování ovoce. V blízkosti hřbitova si založili ovocnářskou školku.

Místní zájmy zemědělců hájí od roku 1919 Zemědělské místní kasino.

Politický charakter měla místní skupina Svazu zemědělců založená v roce 1920. Jejím cílem bylo politické hájení zájmů venkova.

Místní obyvatelé jsou také členy spolků, které mají sídlo v sousedních vsích; z nich je rozšířený zejména Svaz žen pro Mníšek a okolí, který existuje od roku 1904. "

Členové tělocvičného spolku Turnverein Buschullersdorf, pravděpodobně ve 20. nebo 30. letech 20. století. Uprostřed skupiny je spolkový prapor, v popředí členové v tělocvičném úboru s míčem. Podle fotografie, kterou pořídil Gustav Radamský z Chrastavy. Německé tělocvičné spolky byly významnou součástí společenského života tehdejší obce.

Školní rok 1907/1908

Školní rok 1907/08 začal 16. září 1907 jako obvykle návštěvou farního kostela v Mníšku. Po návratu do školní budovy v Oldřichově byli žáci rozděleni do jednotlivých tříd a oddělení a chudším dětem byly přiděleny školní knihy a sešity.

V první třídě bylo 23 chlapců a 15 dívek a třídním učitelem byl řídící učitel Josef Mauermann. Druhou třídu vedl pan Horn; navštěvovalo ji 36 chlapců a 34 dívek. Třetí třídu vedl pan Porsche

s 27 chlapci a 40 dívkami a čtvrtou třídu pan Riemer se 41 chlapci a 45 dívkami. Náboženství vyučoval farář Knoblauch podle stanoveného rozvrhu ve třech kurzech týdně. Slečna Balle vyučovala ruční práce.

Kvůli epidemii ve Vídni byli začátkem října žáci v hostinci starosty Eduarda Geislera očkováni okresním lékařem Dr. Halpernem. Dosud neočkované děti z první třídy byly očkovány se souhlasem rodičů a osm dívek ze čtvrté třídy se dobrovolně podrobilo přeočkování.

U příležitosti jmenin Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. byla na školní budově vyvěšena černožlutá vlajka. Učitelský sbor a školní mládež se zúčastnili bohoslužby ve farním kostele v Mníšku a po návratu uspořádal každý třídní učitel se svými žáky malou oslavu s přednesem vlasteneckých písní a básní.

Také 19. listopad byl připomenut odpovídajícím způsobem. Na školní budově vlála černá a černožlutá vlajka a třídní učitelé ve svých proslovech připomněli zesnulou císařovnu Alžbětu.

Dne 19. prosince bylo zahájeno vaření polévek pro děti. Polévku vařil a vydával Ferdinand Effenberger ve své hostinské místnosti.

Dne 23. prosince byly prostředky z úroků Möldnerovy nadace použity na obdarování 28 chudých dětí. Celková hodnota pomoci činila 56 korun. Spolek Schulkreuzerverein se v tomto roce nemohl na této pomoci finančně podílet.

V důsledku voleb do místní školní rady, které se konaly 14. května 1907 a s jejichž výsledkem nebyla řada obyvatel Oldřichova spokojena, několik členů z rady vystoupilo. Nespokojenost přetrvávala delší dobu.

Dne 4. května 1908 zkontrolovala místní školní rada účet za rok 1907. Výdaje činily 2 144 korun 76 haléřů a převyšovaly příjmy. Pro pokrytí potřeb roku 1908 chybělo přibližně 200 korun. Na tento rok proto byla stanovena školní přírážka ve výši 30 %.

Žádost vedení školy o pořízení nových lavic pro druhou třídu byla projednána, avšak uspokojivé rozhodnutí přijato nebylo. Řídící učitel upozornil, že počet žáků již několik let stoupá. Koncem února 1908 navštěvovalo první třídu 38, druhou 72, třetí 68 a čtvrtou 84 žáků, celkem tedy 262 žáků.

Zejména ve druhé a čtvrté třídě seděly děti natěsnané vedle sebe a při psaní nebylo možné ani řádně rozložit sešity. Pro další lavice již nebylo místo. Pokud by počet žáků dále rostl, bylo podle řídícího učitele nezbytné zvýšit počet tříd a zřídit pátou učebnu.

Okresní školní inspektor byl o situaci informován a sdělil, že pokud budou stejné poměry trvat i v následujícím školním roce, povolí další třídu. V takovém případě by však musela být vyklizena tělocvična a přeměněna na učebnu. Z tohoto důvodu nebylo doporučeno pořizovat další tělocvičné nářadí. Zároveň bylo doporučeno zhotovit nové vstupní dveře, které by se otevíraly směrem ven.

Koncem března 1908 bylo ukončeno vydávání polévek. V nejhorších zimních dnech zůstávalo přes poledne ve škole až 52 žáků. Celkem bylo vydáno 664 porcí polévky po 8 haléřích.

Koncem května získala škola vycpaného tetřeva, kterého dodal revírní hajný Carl Neuwinger. Cena činila 14 korun.

Jubilejní dub

Dne 14. května uspořádala škola za účasti učitelského sboru, místní školní rady a představitelů obce slavnost sázení jubilejního stromu.

Přesně ve tři hodiny odpoledne se slavnostně oblečení žáci, učitelský sbor, místní školní rada a zástupci obce shromáždili na předem určeném místě ve východním cípu školní zahrady. K zasazení zde byl připraven dub věnovaný panem Scholzem z čp. 34.

Po přednesu písně „Vzhůru Rakousko“ promluvil řídící učitel o těžkém, ale požehnaném působení Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. během šedesáti let jeho vlády. Následovaly básně „Ó, zasadte stromy“ a další přednesy vyjadřující oddanost císaři.

Několik mužů poté přineslo přibližně deset metrů vysoký dub o průměru kmene asi deset centimetrů. Strom byl vztyčen a žáci jako první přisypávali ke kořenům jubilejního dubu zeminu.

Starosta Eduard Geisler převzal strom do ochrany a péče obce. Slavnost byla zakončena trojnásobným svoláním slávy Jeho Veličenstvu a zpěvem císařské hymny.

V zahradě Ferdinanda Effenbergera pak byly děti pohoštěny houskami, uzeninou a jablečným vínem.

Školní představení

Na Velikonoční neděli odpoledne uspořádal učitelský sbor v sále Ferdinanda Effenbergera školní představení, které bylo 26. dubna zopakováno.

První část tvořila řídícím učitelem sestavená slavnostní scéna věnovaná šedesátému výročí vlády císaře Františka Josefa I. Poté učitel Porsche uvedl kolový tanec v podání bíle oblečených dívek třetí a čtvrté třídy, které měly černožluté šerpy. Třetí částí programu byla pohádka „Krakonoš“, nastudovaná učiteli Riemerem a Hornem.

Představení se setkala s mimořádným ohlasem. Při prvním uvedení bylo na vstupném vybráno 240 korun a při druhém dalších 120 korun. Na druhé představení měly všechny děti školní obce vstup zdarma a přibližně polovinu sálu zaplnily děti.

Na svém zasedání dne 5. července 1908 místní školní rada rozhodla o využití čistého výtěžku představení: 200 korun bylo určeno pro polévkový fond, 100 korun na nákup učebních pomůcek a 10 korun na sešity pro chudé děti.

Zároveň poskytla příspěvek na školní výlety chudým žákům třetí a čtvrté třídy.

Potřeba páté třídy

Řídící učitel upozornil, že v následujícím školním roce má do druhé třídy nastoupit přibližně 80 dětí, pro které již není dostatek místa. Přeplněna byla také čtvrtá třída.

Ferdinand Effenberger podpořil názor, že nastal čas otevřít pátou učebnu. Učební prostor byl k dispozici a nové lavice bylo stejně nutné pořídit. Pokud se měly děti řádně vzdělávat, bylo podle něj nezbytné situaci řešit.

Místní školní rada proto jednomyslně rozhodla požádat c. k. okresní školní radu o zřízení páté třídy. Současně bylo rozhodnuto zhotovit nové vstupní dveře otevírající se směrem ven.

Dne 7. července podnikl učitel Riemer se svou třídou za příznivého počasí výlet do Vratislavic, učitel Porsche se svou třídou do Frýdlantu. Ve dnech 10. a 11. července přistoupili žáci čtvrté třídy ke svátostem.

Dne 14. července se vydaly na výlet první a druhá třída. Ve 14 hodin děti vyrazily na nedalekou louku při lese pana Franze Bergera. Přivítala je hudba flašinetu a ženy již připravovaly kávu. Paní Bergerová přinesla několik košů koláčů a pan Berger postavil pro dospělé stan s občerstvením.

Brzy se zde shromáždilo mnoho žen, které sledovaly hrající si děti. K večeru přišli také muži, členové obecního zastupitelstva a místní školní rady. Při veselých hrách odpoledne rychle uběhlo.

Dne 15. července byl školní rok ukončen děkovnou bohoslužbou a žákům byla rozdána vysvědčení a školní zprávy.

Na konci školního roku navštěvovalo školu 244 dětí. Některým rodičům byla připomenuta povinnost dbát na pravidelnější školní docházku jejich dětí. Oznámení c. k. okresní školní radě však nebylo v žádném případě nutné.

Žákovská knihovna byla intenzivně využívána: 142 žáků třetí a čtvrté třídy uskutečnilo během roku celkem 1 240 výpůjček.

Zřízení páté třídy

Žádost o zřízení páté třídy, případně paralelní třídy ke druhé nebo čtvrté třídě, předal dne 24. července starosta Eduard Geisler okresnímu školnímu inspektorovi Krausemu. Ten žádost neprodleně postoupil c. k. zemské školní radě.

Dne 2. září se starosta Eduard Geisler a zástupce zemské rady Andreas Göckner z Nového Města pod Smrkem vydali do Prahy, kde získali příslib jejího schválení.

Ve školním roce 1908/09 tak měla oldřichovská škola čtyři postupné třídy a jednu paralelní třídu. Vzhledem k přeplnění měla být rozdělena druhá třída. Dosavadní třetí třída se měla stát provizorní čtvrtou a dosavadní čtvrtá provizorní pátou třídou. Jedna část druhé třídy měla být prozatím umístěna v tělocvičně.

Dočasně měly být používány staré lavice druhé a třetí třídy, než firma Engels z Liberce dodá 42 lavic a 84 židlí.

U příležitosti narozenin Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. byla dne 18. srpna vyvěšena černožlutá vlajka a 20. srpna se řídící učitel zúčastnil slavnostní bohoslužby v Mníšku.

Koncem srpna byly osazeny nové vstupní dveře, které se podle předpisů otevíraly směrem ven.

Dne 2. září se rozloučil farář Franz Knoblauch, který získal děkanské místo v Liberci. Současně se představil farář Franz Zmetko jako nový učitel náboženství v oldřichovské obecné škole.

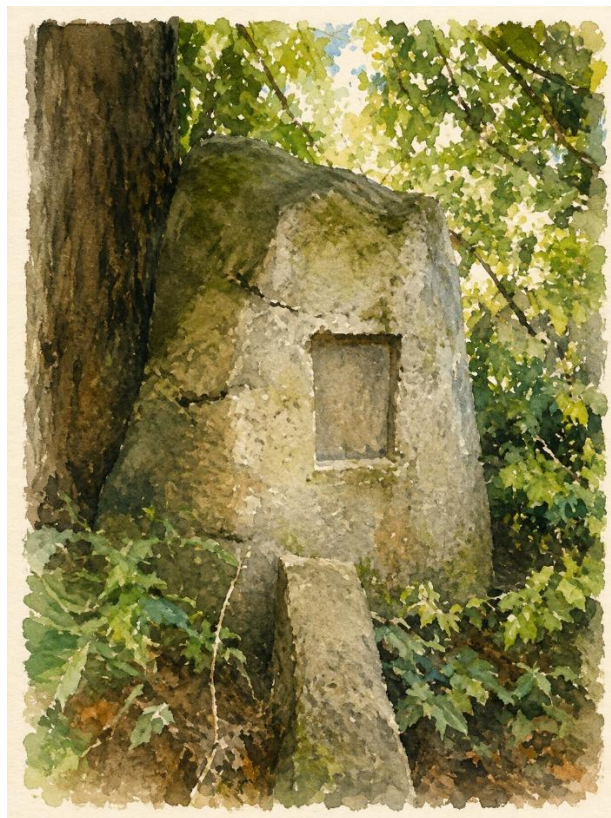
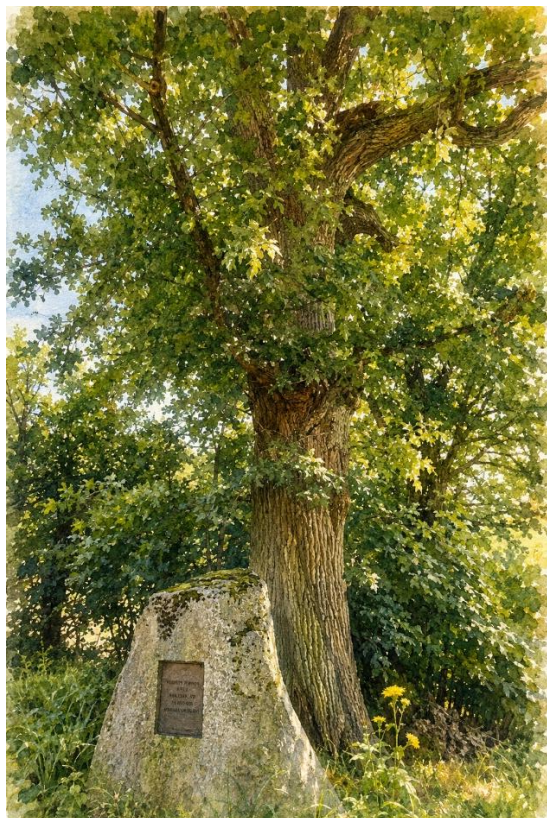
Dne 14. září nastoupil do zdejšího učitelského sboru Kamilo Novotni z Horní Řasnice jako provizorní učitel nově povolené paralelní třídy.

Historická poznámka – Jubilejní dub

*Dne 14. května 1908 byl ve východní části školní zahrady slavnostně vysazen **jubilejní dub** na připomínku 60 let vlády císaře Františka Josefa I. Strom věnoval pan Scholz z čp. 34. Výsadba měla podobu školní slavnosti: účastnili se jí žáci, učitelský sbor, místní školní rada i zástupci obce*

a děti symbolicky přisypávaly zeminu ke kořenům stromu. Do své ochrany jej převzal tehdejší starosta **Eduard Geisler**.

Dne **4. října 1908** byl u dubu odhalen také **jubilejní pamětní kámen** připomínající 60. výročí císařovy vlády. Původní bronzová pamětní deska byla po druhé světové válce odstraněna a význam kamene postupně upadl v zapomnění. Památník byl obnoven v roce **2001** a opatřen novou českou deskou. Jubilejní dub i pamětní kámen se dochovaly dodnes. Dobový krajský tisk výslovně spojuje pamětní kámen s dubem vysazeným při školní slavnosti 14. května 1908.

Školní rok 1908/1909

Školní rok 1908/1909 začal 16. září 1908. Žáci všech tříd se shromáždili ve školních učebnách a v 7.30 hodin byli svými třídními učiteli odvedeni do Mníšku na bohoslužbu. Po návratu byli rozděleni do jednotlivých tříd a oddělení.

V první třídě vyučoval Josef Mauermann 16 chlapců a 8 dívek, ve druhé třídě Kamilo Novotni 25 chlapců a 17 dívek, ve třetí třídě Franz Horn [počet žáků v zápisu chybí], ve čtvrté třídě A Gustav Porsche 27 chlapců a 38 dívek a ve čtvrté třídě B Bruno Riemer 34 chlapců a 46 dívek. Celkem 248 dětí bylo římskokatolického a tři děti evangelického vyznání.

Dne 30. září obdržela škola 24 nových školních lavic, které byly umístěny v tělocvičně.

V sobotu 3. října byly v jednotlivých třídách oslaveny jmeniny Jeho Veličenstva císaře.

Dne 25. listopadu dodala firma Engel z Liberce dalších 22 nových lavic.

V předvečer 60. výročí vlády Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. byly na pozemcích č. 25 a 37 zapáleny velké slavnostní vatry. Žáci se postarali o kletstí. U vatry na pozemku č. 25 byli

přítomni starosta Eduard Geisler a řídící učitel, u vaty na pozemku č. 37 pánové Stefan Köhler, Friedrich Scholz a Bruno Riemer.

Ráno v 6 hodin zazněly tři slavnostní salvy z hmoždíře. Školní budova byla vyzdobena vlajkami a v okně mezi druhou a třetí třídou byla umístěna slavnostní dekorace.

V 8 hodin se učitelský sbor a žáci shromáždili v tělocvičně, která tehdy sloužila jako druhá třída. Řídící učitel pronesl slavnostní projev, v němž dětem názorně a srozumitelně přiblížil období let 1848–1908, císařovo mládí, události 2. prosince 1848, jeho pracovní nasazení a pevnou vůli i četná neštěstí, která postihla císařský dům. V závěru vyzval přítomné, aby za všech okolností a ze všech sil zachovávali věrnost císaři a vlasti.

Poté žáci jednotlivých tříd přednesli vlastenecké písně a básně. Slavnost byla zakončena provoláním slávy císaři a zpěvem císařské hymny.

V 10 hodin se učitelé a žáci zúčastnili slavnostní bohoslužby ve farním kostele v Mníšku. K průvodu se připojili také zástupci obce a místní školní rady, hasiči, veteráni a členové tělocvičného spolku.

Zpáteční cesta do Oldřichova vedla kolem jubilejního dubu, který byl nad školou vysazen při stromové slavnosti dne 14. května 1908, a kolem jubilejního pamětního kamene s nápisem: „Tento památník byl postaven dne 4. 10. 1908 k 60. výročí vlády císaře Františka Josefa I.“ Pamětní kámen byl toho dne slavnostně odhalen.

Na zasedání místní školní rady dne 16. prosince byl předložen účet za nové školní lavice od truhláře Engela. Celkem 92 míst k sezení stálo 1 131 K. Na jejich zaplacení byla přijata půjčka u Raiffeisenovy pokladny v Oldřichově. V roce 1909 mělo být splaceno 400 K, a proto bylo nutné požádat pro rok 1909 o školní přírážku ve výši 35 %. Místní školní rada dále schválila třetímu vyučujícímu ve druhé třídě příspěvek na bydlení ve výši 30 K a příspěvek na péči o mládež ve výši 5 K.

Na vlastní žádost byl učitel Gustav Porsche přeložen do první třídy v Kunraticích v okrese Liberec. Dne 26. února opustil zdejší učitelský sbor. Jeho chování bylo bezvadné a jeho působení uspokojivé. Dne 1. března na jeho místo nastoupil Johann Kronsky, narozený 29. září 1889 v Nise, absolvent učitelského ústavu v Trutnově.

Dne 30. ledna zemřela na zápal plic žákyně první třídy Anna Köhlerová.

V neděli 9. května 1909 byli žáci čtvrté třídy A a B v 7.30 hodin svými třídními učiteli odvedeni do mníšeckého kostela. Po mši a zkoušce z náboženství přijali svátost biřmování, kterou uděloval světící biskup Dr. Freund. Tři nižší třídy měly podle nařízení c. k. okresní školní rady vyučování. Následně bylo oznámeno, že do Mníšku mají přijít všechny děti římskokatolického vyznání.

Dne 7. července podnikli třídní učitelé se svými žáky školní výlety do okolí. První třída se vydala do Fojtky, druhá do Frýdlantu, třetí do Raspenavy, čtvrtá A na Ještěd a čtvrtá B do Lázní Libverdy k Hubertově boudě.

Školní rok byl 15. července ukončen slavnostní děkovnou bohoslužbou.

U příležitosti narozenin Jeho Veličenstva císaře dne 18. srpna vlála na školní budově vlajka a řídící učitel se zúčastnil slavnostní bohoslužby v Mníšku. Veteráni při oslavách vypálili salvu z nově pořízeného kanónu.

Ve dvou třídách byly položeny nové podlahy, ve čtvrté třídě B byla podlaha opravena. Byla rovněž zhotovena dvě nová pódia.

K 1. září 1909 odešel z učitelského sboru Johann Kronskey a nastoupil do školy v Novém Městě pod Smrkem, kam se také přestěhoval.

Dne 15. září nastoupil do zdejšího učitelského sboru Franz Kratzer. Narodil se 26. června 1884 v Přebýtku (Überschar), navštěvoval měšťanskou školu v Hejnicích a poté c. k. učitelský ústav v Liberci.

Hubertka na začátku 20. století

Školní rok 1909/1910

Vyučování začalo po bohoslužbě dne 16. září 1909. Podle školní matriky navštěvovalo I. třídu 42 dětí, které vyučoval učitel Horn, II. třídu 69 dětí s řídícím učitelem Mauermannem a III. třídu 63 dětí s učitelem Kratzerem. Ve IV. A bylo 28 chlapců, které vyučoval Kamilo Novotní, a ve IV. B 53 dívek s učitelem Brunem Riemerem. Náboženství vyučoval pan farář Zmetko a ruční práce slečna Balle.

Ve dnech 13. a 14. října přijali žáci III. a IV. třídy pod dohledem třídních učitelů svátost pokání (zpověď).

V den jmenin Jeho Veličenstva císaře vlála na školní budově černožlutá vlajka. Učitelé a žáci se zúčastnili slavnostní bohoslužby v Mníšku. Ve třídách následovaly projevy a přednes příslušných písní a básní.

V den výročí úmrtí císařovny Alžběty vlála na školní budově smuteční vlajka. Učitelský sbor a žáci se vydali do Mníšku, kde se zúčastnili bohoslužby. Ve čtvrtek pak třídní učitelé seznámili všechny žáky se životem a smrtí ušlechtilé císařovny.

Dne 14. února 1910 navštívil školu okresní lékař Dr. Metzel. V I. třídě vytkl dosud používané staré lavice a na záchodech šňůry sloužící k zavírání horních malých oken. Uvedl, že tyto závady oznámí místní školní radě.

Dne 19. února 1910 se ve všech třídách konala slavnost na počest Andrease Hofera.

Dne 28. února 1910 odešla z učitelského sboru slečna Balle, učitelka ručních prací, která se přestěhovala do Svoru u Jablonného v Podještědí.

Dne 19. března 1910 se konala stromková slavnost. Obec vysadila podél hřbitovní cesty celkem 56 ovocných stromů a vedením celé akce byl pověřen řídící učitel. V deset hodin dopoledne se na nové cestě shromáždili všichni žáci se svými třídními učiteli. Několik žáků neslo posledních pět stromků. Na místě již čekali zástupci obce, místní školní rady a jejich manželky.

Každá třída zasadila jeden stromek, ozdobila jej věnečky a děti přednesly svá přání. Poté žáci II., III. a IV. třídy recitovali vhodné básně. Učitel Franz Kratzer pronesl promyšlený projev o významu a užitku ovocných stromů a vyzval mládež, aby vysazené stromky chránila a pečovala o ně. Na závěr starosta poděkoval učitelskému sboru za jeho úsilí a děti upozornil, že každý, kdo by stromky poškodil, bude oznámen.

Počátkem února odešel z učitelského sboru farář Zmetko, který nastoupil jako farář v Třebívlicích. Náboženství ve III., IV. A a IV. B třídě převzal farář Duty. V I. třídě vyučoval náboženství učitel Horn a ve II. třídě řídící učitel Mauermann.

Dne 24. března 1910 nastoupila v Oldřichově slečna Olga Hübnerová z Chrastavy jako učitelka ručních prací. Vyučovala deset hodin týdně.

Na školním cvičišti byla postavena železná hrazda a bradla v celkové ceně 202 korun. Z cvičiště byl odstraněn travní drn, navezen potoční písek a povrch byl nakonec zasypán pískem z pískovny.

V polovině května byly očkovány dosud neočkované děti I. třídy. Ze všech žáků školy zůstal neočkován pouze jeden chlapec. K přeočkování se ze IV. třídy nepřihlásilo žádné dítě.

Dne 10. června 1910 prodala místní školní rada na školním dvoře staré, již nepotřebné školní lavice. Našli se pouze čtyři kupující a výtěžek činil 9 korun 60 haléřů.

Na učitelské místo v I. třídě, které dosud provizorně zastával Franz Horn, bylo vypsáno výběrové řízení. Okresní školní rada vybrala Leonharda Thiema, který byl následně potvrzen zemskou školní radou. Do služby měl nastoupit 1. srpna 1910.

Dne 15. července byl školní rok 1909/1910 ukončen bohoslužbou. Na konci školního roku bylo v I. třídě 18 chlapců a 19 dívek, ve II. třídě 41 chlapců a 23 dívek, ve III. třídě 28 chlapců a 30 dívek a ve IV. třídě 23 chlapců a 36 dívek. Celkem tedy školu navštěvovalo 208 žáků.

Úředně předepsaný počet účastí žáků na nedělních bohoslužbách byl splněn. Všichni žáci, na něž se vztahovala povinnost náboženské výuky, se jí účastnili.

I. a II. třída podnikly společný výlet vlakem do Habartic, kde navštívily sál hostince pana Keisra. III. třída se vydala pěšky do Bedřichova a IV. třída jela vlakem do Vratislavic. Výletů se zúčastnilo také mnoho rodičů a přátel školy. Počasí bylo příznivé.

U příležitosti 80. narozenin císaře Františka Josefa I. se téměř všichni žáci shromáždili ráno v sedm hodin ve školní budově a pod vedením řídícího učitele se vydali do Mníšku na slavnostní bohoslužbu. Po návratu se ve II. třídě konal slavnostní proslov. Na školní budově vlála vlajka. Bohoslužby se zúčastnil také spolek veteránů s hudbou.

Od 1. srpna 1910 patřila k místnímu učitelskému sboru slečna Marie Wernerová, která přišla z Hejnic.

Dne 19. srpna byla podlaha ve IV. třídě zkusmo natřena protiprašným olejem. Dne 20. srpna byla školní tabule ve III. třídě přemístěna na západní stěnu. Truhlář Frosch dodal čtyři nové dřevěné rámy pro obrazy používané při vyučování.

Dne 15. září se ve 14 hodin konala učitelská konference.

Historická poznámka:

Andreas Hofer (1767–1810) byl tyrolský hostinský a vůdce tyrolského povstání proti bavorské a napoleonské nadvládě v roce 1809. Po porážce povstání byl zajat a 20. února 1810 v Mantově popraven. V habsburské monarchii byl později připomínán jako symbol věrnosti císaři a vlasti. Oldřichovská školní slavnost 19. února 1910 se konala v předvečer stého výročí jeho poprav.

Bildnis Andreas Hofer podle Wolfenbüttel, Herzog August Bibliothek

Školní rok 1910/1911

Školní rok začal 16. září 1910 jako obvykle bohoslužbou ve farním kostele v Mníšku. Odpoledne začalo pravidelné vyučování.

I. třídu se 13 chlapci a 20 dívkami vyučoval Franz Kratzer, II. třídu s 33 chlapci a 27 dívkami řídící učitel Josef Mauermann, III. třídu s 37 chlapci a 29 dívkami Leonhard Thiem, IV. A s 32 chlapci Bruno Riemer a IV. B s 52 dívkami Marie Wernerová. V I. a II. třídě vyučovali náboženství třídní učitelé, v ostatních třídách pan farář Josef Duty.

Ve dnech 21. a 22. září byla vydlážděna přístupová cesta ke školní budově v délce 13 metrů a šířce 2 metry.

V den jmenin Jeho Veličenstva císaře bylo deštivo a cesty byly ve špatném stavu. Přesto se učitelský sbor se školní mládeží vydal v 7.30 hodin na bohoslužbu do Mníšku. Po návratu byly v jednotlivých třídách při této příležitosti předneseny slavnostní proslovy, básně a písně. Protokol z 15. září obsahuje program této slavnosti.

Dne 19. listopadu, v den jmenin císařovny Alžběty, panoval od rána silný vítr, zima a hustě sněžilo. Cesty byly neschůdné, a proto se bohoslužby v Mníšku zúčastnil pouze učitelský sbor a několik málo dětí.

Koncem roku 1910 byla zcela splacena půjčka na přístavbu školy z roku 1886. Nyní měly být splátky směřovány na umoření půjčky z roku 1902 ve výši 7 000 korun. K úhradě běžných ročních výdajů byla vybírána 28% školní přirážka.

U příležitosti Dne ochrany dětí se kromě slavnosti konala mezi žáky také sbírka. V I. třídě bylo vybráno 2,51 K, ve II. třídě 5,96 K, ve III. třídě 2,51 K a ve IV. třídě 3,16 K.

Na základě nařízení zemské školní rady ze dne 30. listopadu 1910 bylo učiteli evangelického náboženství přiznáno cestovné za cestu z Mníšku do Oldřichova, vzdálenou 4,5 kilometru, ve výši 24 haléřů za kilometr.

Oldřichov měl 1 260 obyvatel a 228 domů, Filipka 218 obyvatel a 40 domů a Betlém 105 obyvatel a 22 domů. Údaje byly převzaty z obecní kroniky.

Dne 7. února 1911 nastoupil do učitelského sboru farář Peter Haas z Mníšku, který poté vyučoval náboženství ve všech třídách.

Dne 23. května bylo Dr. Halpernem očkováno pět dosud neočkovaných dětí. Odpoledne navštívil školu vrchní lékař Dr. Metzel z Frýdlantu a prohlédl všechny učebny i ostatní školní prostory. III. a IV. třídu shledal přeplněnými. Doporučil také, aby byly během prázdnin podlahy v ostatních třídách natřeny protiprachovým olejem. V I. třídě bylo navíc třeba nahradit staré školní lavice novými, vyhovujícími požadavkům.

Dne 15. července 1911 byl školní rok 1910/1911 ukončen děkovnou bohoslužbou.

Na základě rozhodnutí místní školní rady byly během prázdnin všechny podlahy natřeny protiprachovým olejem. Spotřebovalo se 50 kilogramů oleje v ceně 1 koruny 65 haléřů za kilogram. U firmy Julius Ulbrich z Chrástavy bylo pro I. třídu objednáno 14 dvoumístných lavic. Zakoupen byl také stojan na mapy za 18 korun.

Na základě rozhodnutí okresní školní rady byla slečna Marie Wernerová přeložena do Dolní Řasnice, kde měla působit ve stejné funkci. Na její místo byla výnosem ze dne 29. srpna 1911 ustanovena slečna Lydia Kaess.

Vysvětlivky:

Josef Duty (Dutý) (1864–1933) – katolický duchovní, narozen 25. září 1864 v Neupaulsdorfu, vysvěcen 27. května 1888, zemřel 25. července 1933. V oldřichovské školní kronice doložen jako učitel náboženství; v roce 1910 vyučoval náboženství ve vyšších třídách a před příchodem Petera Haase v únoru 1911.

Poznámka: Údaje se vztahují k území tehdejšího oldřichovského školního obvodu. Filipka byla součástí Oldřichova již od roku 1850, zatímco Betlém (Görsbach) v této době administrativně náležel k Fojtce. K Oldřichovu byl připojen až roku 1925. Při sčítání lidu v roce 1910 měl samotný Oldřichov 1 260 obyvatel, Filipka 218 a Betlém 105 obyvatel.

Školní rok 1911/1912

Školní rok začal 16. září 1911 prosebnou bohoslužbou. I. třídu s 23 dětmi převzal Bruno Riemer, II. třídu se 64 dětmi řídící učitel Josef Mauermann, III. třídu se 64 dětmi Leonhard Thiem, IV. A s 28 dětmi Franz Kratzer a IV. B slečna Lydia Kaess.

Protože III. třída byla přeplněná a učitel Thiem měl potíže s hrtanem, byli čtyři chlapci a čtyři dívky, kteří navštěvovali sedmý nebo osmý školní rok, přeřazeni do vyšších tříd.

Se souhlasem předsedy místní školní rady byly knihy ve školní knihovně podrobeny revizi a poškozené svazky dostaly novou vazbu. Při půjčování knih měli být žáci poučeni o správném zacházení s nimi.

Dne 23. listopadu dorazilo dvanáct objednaných školních lavic. Jejich cena bez dopravy činila 307 korun. Protože byly o něco vyšší, byly umístěny do II. třídy a tamní nižší lavice byly přemístěny do I. třídy. Škola tak nyní měla, s výjimkou dlouhých lavic z let 1885 a 1886, pouze nové dvoumístné lavice s pevnými psacími deskami.

Dne 6. prosince 1911 navštívil školu za účelem inspekce okresní školní inspektor Krause.

V polovině února dodala firma Sollors z Liberce pro I. třídu zásobník na písmena včetně sady písmen za 31 korun.

Zima 1911/1912 byla mírná, slunečná a téměř bez sněhu. Děti proto mohly po dopoledním vyučování téměř každý den odcházet na oběd domů. Celkem bylo během zimy vydáno pouze 150 porcí polévky. Pan Effenberger účtoval za jednu porci 8 haléřů.

Dne 1. května 1912 proběhla inspekce všech tříd. Výsledek inspekce školy byl hodnocen jako dobrý.

Na základě rozhodnutí místní školní rady bylo do Prahy věnováno 20 korun. Děti mezi sebou vybraly 14 korun 15 haléřů. Vedení školy odeslalo 15 korun ze sbírky konané 2. prosince a během roku byly zaslány ještě další 4 koruny 10 haléřů. Pro rok 1912 byla stanovena školní přirážka ve výši 26 %.

Dne 1. května bylo oznámeno onemocnění jedné žákyně II. třídy spalničkami. Během druhého květnového týdne však začaly rychle přibývat další případy. Dne 11. května chybělo ve škole téměř 100 dětí. Dr. Halpern navštívil některé nemocné.

Dne 13. května přijel vrchní okresní lékař Dr. Metzel. Když zjistil, že v I. třídě zůstaly pouze čtyři děti, ve II. třídě dvacet dětí, na ruční práce přišly jen čtyři dívky, ve III. třídě bylo přítomno pouze 21 dětí a v obou paralelních třídách chybělo dalších 24 žáků, rozhodl o uzavření školy na osm dní.

Dne 13. července 1912 byl školní rok ukončen bohoslužbou.

Na vlastní žádost učitele Franze Kratzera mu okresní školní rada provizorně svěřila I. třídu v Lázních Libverdě. Dne 1. září 1912 proto opustil zdejší učitelský sbor. Na jeho místo nastoupil rozhodnutím okresní školní rady Josef Raaz, který do té doby působil jako učitel na měšťanské škole ve Frýdlantu.

Během letních prázdnin dostala učebna č. 6 nová kachlová kamna v ceně 170 korun a kuchyň nová kuchyňská kamna za 90 korun.

Školní rok 1912/1913

Ve dnech 5., 6. a 7. září 1912 byly nově nastupující děti zapsány do školy a 16. září začal školní rok. Protože teploměr ráno v 7.30 hodin ukazoval pouze 4,5 °C, silně pršelo a cesta byla značně blátivá, bylo upuštěno od obvyklé bohoslužby v Mníšku.

I. třídu převzal řídící učitel Josef Mauermann, II. třídu Leonhard Thiem, III. třídu Bruno Riemer, IV. A Josef Raaz a IV. B slečna Lydia Kaess.

Dne 17. října klesla teplota na 0 °C, a proto se 18. října začalo s vytápěním učeben. K vymetání tříd byl na zkoušku použit čistící prostředek kastanin.

Na jmeniny Jeho Veličenstva císaře, 4. října, se v 7.30 hodin učitelé i žáci shromáždili ve svých třídách a poté se vydali na bohoslužbu do Mníšku. Na školní budově vlála černožlutá vlajka. Po návratu byly ve třídách předneseny písně a básně vhodné pro tuto příležitost.

Dne 4. listopadu složil učitel Josef Raaz v Litoměřicích zkoušku ze hry na housle opravňující k výuce na středních školách.

Dne 19. listopadu vlála na školní budově smuteční vlajka na památku zesnulé císařovny Alžběty. Učitelský sbor a žáci se zúčastnili bohoslužby v Mníšku.

Dne 21. listopadu navštívil školu c. k. okresní školní inspektor Eduard Krause a provedl inspekci všech tříd a učitelů. Podle jeho hodnocení pracoval učitelský sbor velmi svědomitě a dosahované výsledky byly poměrně dobré.

Dne 21. prosince 1912 byly úroky z nadace Wenzela Möldnera rozděleny mezi dvanáct chudých žáků, z nichž každý obdržel 2 koruny.

Dne 8. března 1913 byla na školní půdě část střešní konstrukce obložena prkny a byly zde vybudovány schody.

Dne 12. března 1913 schválila místní školní rada společně s obecním zastupitelstvem učitelům II. platové třídy až do odvolání zvýšení příspěvku na bydlení o 20 korun, tedy z dosavadních 30 na 50 korun.

O velikonočních prázdninách byly podlahy ve třídách napuštěny protiprachovým olejem.

Dne 24. června podnikla II. třída výlet do Lázní Libverdy na Hubertovu chatu a 27. června se IV. třída vydala do Raspenavy k rybníku.

Dne 15. července 1913 byl školní rok ukončen.

Během letních prázdnin byla přestavěna školní zvonička, dostala nové oplechování a nový olejový nátěr. Práce provedl klempíř Zimmert z Raspenavy za 148 korun.

Učebny, chodby a předsíně byly nově světle vymalovány malířem Hartigem z Oldřichova. Spodní části stěn dostaly světlezelený nátěr. Celkové náklady činily 279 korun.

Firma Saldsieder a Hackl z Pavlovic zavedla elektrické vedení do I. třídy, bytu školníka, chodeb, kuchyně a jednoho obytného pokoje řídícího učitele. Náklady na instalaci ve výši 112 korun hradila školní obec.

Protože IV. třídu nenavštěvovalo ani 70 dětí a žádná z ostatních tříd nedosahovala počtu 80 žáků, zrušila c. k. okresní školní rada dosavadní paralelní třídu. Uvolněná místnost měla být opět využívána jako tělocvična.

Slečna Lydia Kaess byla rozhodnutím c. k. okresní školní rady ze dne 1. srpna 1913 přeložena do Hejnic. Slečna Olga Hübner byla na vlastní žádost ze služby uvolněna a při odchodu jí bylo vysloveno uznání. Novou učitelkou ručních prací se stala slečna Otilie Raaz, která nastoupila 16. září 1913.

Farář Peter Haas získal na vlastní žádost jiné farářské místo a během prázdnin se odstěhoval. Na jeho místo nastoupil farář K. Rohn, který předtím působil v Liberci a od této doby vyučoval náboženství také v oldřichovské škole.

Vysvětlivky

Kastanin – dobový prostředek používaný k čištění či bezprašnému vymetání podlah. Název pravděpodobně souvisel s využitím plodů jírovce, které díky obsahu saponinů sloužily jako přírodní čisticí prostředek.

Školní rok 1913/1914

Školní rok začal 16. září 1913 bohoslužbou v Mníšku. I. třídu převzal řídící učitel Josef Mauermann – 24 dětí, II. třídu Leonhard Thiem – 56 dětí, III. třídu Bruno Riemer – 60 dětí a IV. třídu Josef Raaz – 58 dětí. Tři chlapci navštěvovali vyšší školu. Jeden chlapec, Wöhl, byl téměř slepý a jedna dívka byla podle dobového zápisu označena jako „hloupá“ (duševně postižená).

Dne 4. října vítala přicházející žáky černožlutá vlajka. V 7.30 hodin byli žáci odvedeni na slavnostní bohoslužbu do Mníšku. V 10 hodin se učitelé a žáci shromáždili v tělocvičně. Řídící učitel Mauermann pronesl projev o působení a úsilí Jeho Veličenstva císaře a o šťastných i tragických událostech v císařském domě. Poté žáci přednesli písně a básně. Trojnásobným provoláním slávy císaři a zpěvem císařské hymny byla slavnost ukončena.

Dne 19. listopadu 1913 v 7.30 hodin se děti a učitelský sbor vydali do Mníšku, kde se zúčastnili bohoslužby za zesnulou císařovnu Alžbětu. Předtím byla její památce věnována jedna vyučovací hodina.

Dne 23. prosince obdrželo dvanáct žáků z Möldnerovy nadace po 2 korunách.

Na vlastní žádost získal učitel Bruno Riemer místo učitele I. třídy v Habarticích a 31. ledna 1914 opustil oldřichovský učitelský sbor. V Oldřichově působil sedm let. Již krátce po svém příchodu si svým laskavým jednáním získal srdce dětí. Na jeho místo nastoupil 1. února 1914 Alfred Schmidt.

Hostinský Franz Berger věnoval škole na nákup učebních pomůcek své cestovní náhrady ve výši 30 korun. Představenstvo a dozorčí rada oldřichovské Raiffeisenovy záložny věnovaly na učební pomůcky dalších 100 korun. Tyto prostředky byly dány k dispozici řídícímu učiteli.

Výnosem c. k. zemské školní rady ze dne 26. ledna 1914, se souhlasem Zemského správního výboru Království českého, byly učitelům přiznány příplatky: řídícímu učiteli Mauermannovi 60 korun, učiteli Thiemovi 30 korun, učiteli Alfredu Schmidtovi 30 korun, učiteli Josefu Raazovi 30 korun a slečně Ottilii Raazové 4,50 koruny.

Dne 4. května 1914 provedl okresní vikář, děkan Funke z Chrastavy, za účasti faráře Josefa Dutyho a katechety Rohna v době od 10.45 do 11.45 hodin přezkoušení žáků z náboženství v jednotlivých

třídách. Za místní školní radu byli přítomni starosta Eduard Geisler a místní školní inspektor Ferdinand Effenberger.

Téhož dne v 15.30 hodin naočkoval vrchní okresní lékař Dr. Metzel z Frýdlantu dosud neočkované děti I. třídy.

Dne 10. června 1914 zvolilo obecní zastupitelstvo novou místní školní radu. Zvoleni byli mimo jiné Carl Effenberger a Edmund Köhler z Filipky. Za Mníšek byl opět zvolen Ferdinand Storm.

Dne 12. června 1914 se ve škole poprvé rozsvítilo elektrické světlo. Elektrický proud přicházel z transformátoru elektrárny v Hirschfelde.

Zavraždění následníka trůnu arcivévody Františka Ferdinanda

Následník trůnu arcivévoda František Ferdinand navštívil se svou chotí 28. června 1914 Sarajevo. V blízkosti radnice byla kolem 9.30 hodin na jejich automobil vržena bomba, kterou arcivévoda odrazil. Po přijetí na radnici a při další jízdě městem byli arcivévoda a jeho choť v automobilu v rychlém sledu zastřeleni revolverem srbského atentátníka.

Jejich ostatky byly ve čtvrtek 2. července převezeny do Vídně a následně v sobotu 4. července do Artstettenu, kde byly uloženy do rodinné hrobky.

Učitelský sbor a školní mládež se dne 3. července zúčastnili smuteční bohoslužby v kostele v Mníšku.

Dne 15. července 1914 byl školní rok ukončen děkovnou bohoslužbou.

Vysvětlivky

Elektrárna Hirschfelde (Kraftwerk Hirschfelde) vznikla v letech **1909–1911** na Lužické Nise u Hirschfelde, dnešní části Žitavy. Do provozu byla uvedena **13. dubna 1911** se dvěma turbínami po 1,6 MW, tedy s počátečním výkonem 3,2 MW. Šlo o hnědouhelnou elektrárnu využívající zásoby z okolí dnešního polského Turówa. Je označována za **první velkou elektrárnu v Sasku** a od počátku zásobovala nejen Horní Lužici, ale také přilehlé části **Čech a Slezska**.

Pro nás je zvláště zajímavý rychlý růst elektrárny. V roce **1914**, tedy právě v roce, kdy se ve škole v Oldřichově poprvé rozsvítilo elektrické světlo, už měla čtyři turbosoustrojí, 16 kotlů a výkon **14,1 MW**. V roce 1916 dosáhla 25,5 MW a později byla přebudována na skutečně rozsáhlé velkokapacitní dílo.

To znamená, že zápis v kronice není nějaká okrajová technická poznámka. Oldřichov se **velmi brzy napojil na nově vznikající přeshraniční elektrizační soustavu**. Elektrárna byla v provozu teprve tři roky, když kronikář 12. června 1914 zaznamenal první elektrické světlo ve škole.

A ještě jedna zajímavost: elektrárna vyráběla elektřinu nepřetržitě až do **roku 1992**. Z původního rozsáhlého areálu se část dochovala jako technická památka.

Hirschfelde

Atentát na Františka Ferdinanda d'Este, arcivévodu a následníka rakousko-uherského trůnu, byl spáchán 28. června 1914 v Sarajevu, hlavním městě Bosny a Hercegoviny. Během jízdy ulicemi města byli arcivévoda František Ferdinand a jeho choť Žofie Chotková napadeni skupinou šesti atentátníků, jejichž vůdcem byl Danilo Ilić. Nejprve atentátníci podnikli nezdařený bombový útok a později na jiném místě oba manžele zastřelil Srb Gavrilo Princip, příslušník organizace Mladá Bosna.

Na vrcholu spiknutí stáli velitel srbské vojenské rozvědky Dragutin Dimitrijević, jeho pravá ruka, major Vojislav Tankosić, a špion Rade Malobabić. Major Tankosić měl na starosti výcvik a ozbrojení atentátníků a umožnil jim přístup do sítě agentů a konspiračních bytů, kterou byly na území Rakousko-Uherska pašovány zbraně.

Atentátníci, klíčoví členové sítě agentů a srbsští vojenští činitelé zodpovědní za organizaci atentátu byli posléze uvězněni, souzeni a potrestáni. Pachatelé uvěznění na území Bosny byli souzeni v Sarajevu v říjnu 1914, ostatní aktéři byli souzeni v letech 1916 a 1917 před pololegálním soudem ve Francouzi okupované řecké Soluni.

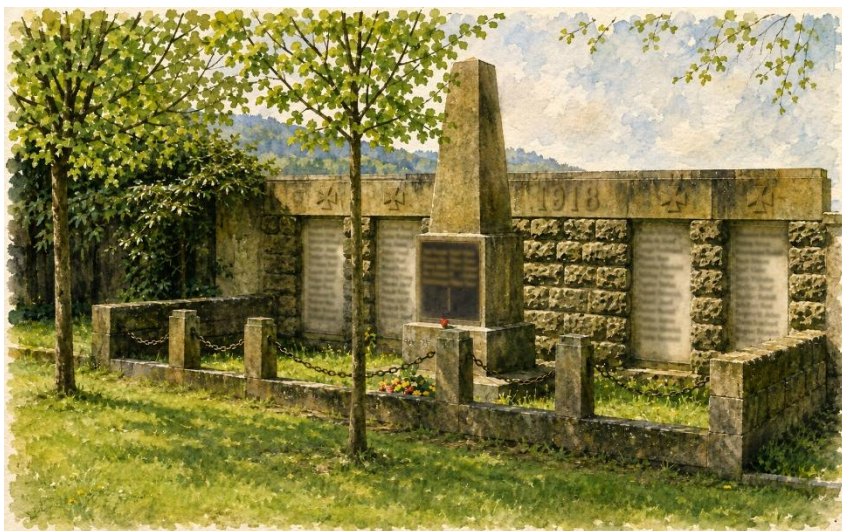
Atentát v Sarajevu, jenž byl spáchán na následníka rakousko-uherského trůnu, vyvolal mezinárodní krizi známou jako červencová krize a byl záminkou k vyhlášení války Srbsku Rakousko-Uherskem a je považován za jednu z příčin první světové války.

Dobová ilustrace atentátu, která se objevila v italských novinách Domenica del Corriere dne 12. července 1914

První světová válka a Oldřichov

Mobilizace začala na svátek sv. Anny 26. 7. 1914. Hned druhý den rukovali všichni plnoletí muži ve věku do dokončeného 37. roku svého věku. Celkem rukovalo z Oldřichova a Filipky na 300 mužů, z nich padlo 55. Jim byl na hřbitově na pravé straně od vchodu postaven žulový památník, vysvěcený v roce 1922. Na 4 leštěných žulových tabulích jsou zveřejněna jména všech padlých, nezvěstných i těch, kteří zemřeli po válce na následky zranění. Nad tabulemi jsou vyznačena léta 1914–1918. Památník měl vpředu sloupky a na nich byly po stranách zavěšeny řetězy. Památník stál 40 000,- K. Nejprve byl umístěn před hostincem čp. 54 na křižovatce k Pilám. Postavil ho Spolek vysloužilců. Desky se jmény v abecedním pořadí dodal kamenosochař Brumlich z Frýdlantu. Jména válečných obětí jsou tam uvedena bez data úmrtí a bez vojenské hodnosti.

Dne 27. července 1914 narukovali učitelé Leonhard Thiem, Josef Raaz a pan Reckziegel. Posledně jmenovaný se po několika dnech vrátil domů.

Tři hromové výstřely pozdravily mladé ráno a na školní budově zavlála říšská vlajka. V 7.15 hodin se shromáždilo přibližně 100 dětí a pan Reckziegel je odvedl na bohoslužbu do Mníšku. Připojili se také pan Wünsche z Oldřichova a odborný učitel Dominik Kraus.

Školní rok 1914/1915

Dne 16. září 1914 začal nový školní rok. Protože dva učitelé, Leonhard Thiem a Josef Raaz, chyběli v důsledku mobilizace, muselo být zavedeno půldenní vyučování. I. a II. třída se vyučovaly odpoledne, vyšší třídy dopoledne.

V I. a III. třídě vyučoval řídící učitel, třídním učitelem II. a IV. třídy byl pan Reckziegel.

Farář Rohn byl přeložen a na jeho místo nastoupil farář Stanislaus Weber.

Sbírka mezi ženami vynesla 8 K 10 h. Výnos ze sklizně ovoce z obecních alejí činil 22 K 20 h. Tyto peníze byly použity na nákup ovčí vlny, z níž měly dívky z vyšších tříd uplést nátepníky, nákolienky a zimní kukly pro vojáky na frontě.

Dne 3. října se učitelský sbor a veškerá školní mládež při příležitosti jmenin Jeho Veličenstva císaře zúčastnila slavnostní bohoslužby v Mníšku.

Dne 9. prosince 1914 zasedala místní školní rada. Na nákup vlny k pletení a na oděvní součásti pro vojáky na bojišti povolila dalších 30 K. Učitelce ručních prací byl přiznán příspěvek na bydlení ve výši 40 K.

Školníkovi Brücknerovi byla bezplatně poskytnuta elektrická lampa; náklady na osvětlení jeho bytu hradila místní školní rada.

Pro rok 1915 byla stanovena školní přirážka ve výši 28 %.

Vedení školy mohlo c. k. okresní školní radě oznámit potěšující zprávu, že válečné nebezpečí přimělo obyvatele obce podrobit se očkování. Očkování provedl vrchní okresní lékař Dr. Metzel. Celkem se nechalo naočkovat 151 osob.

Dne 15. července 1915 byl školní rok ukončen. Učitelský sbor se zúčastnil děkovné bohoslužby v Mníšku. K průvodu do kostela se připojila také část místní školní rady, hasiči a spolek veteránů.

Školní roky 1915 až 1919

Z těchto školních let byly stránky v kronice čistě odstraněny. Není dohledatelné, kdy ani z jakého důvodu k jejich odstranění došlo.

V obecní kronice se dochovala zmínka, že školní zvon a zvon ze hřbitova musely být za války odevzdány pro válečné účely. Do Oldřichova se již nikdy nevrátily.

Dne 24. prosince bylo pro chudé děti uspořádáno skromné vánoční obdarování. Mezi potřebné děti bylo rozděleno 24 párů bot, 17 metrů látky, 12 metrů látky na košile a školní potřeby. Celkové náklady činily 1 662 Kč a byly uhrazeny ze sbírek. Největší dar ve výši 1 200 Kč poskytly místní firmy Horn a Seiche & Schütz.

Ve školním roce navštěvovalo školu 212 dětí. Byly rozděleny následovně: I. třída – 16 chlapců a 13 dívek, řídící učitel Josef Neumann, II. třída – 28 chlapců a 27 dívek, učitel Franz Horn, III. třída – 31 chlapců a 33 dívek, učitel Josef Raaz, IV. třída – 33 chlapců a 31 dívek, učitel Franz Kratzer. Ruční práce vyučovala paní **Marie Kratzerová**.

Dne 30. června 1920 byl školní rok ukončen.

Školní rok 1920/1921

Dne 1. září 1920 se učitelský sbor a školní mládež shromáždily k zahájení nového školního roku.

Během prázdnin byly ve školní budově provedeny nezbytné opravy a úpravy a byla vymalována I. třída. Nové zastřešení budovy a položení nové střešní krytiny musely být bohužel odloženy na následující rok.

Jednotlivé třídy převzali: I. třídu řídící učitel Josef Neumann – 30 dětí, II. třídu Franz Kratzer – 59 dětí, III. třídu Franz Horn – 61 dětí, IV. třídu Josef Raaz – 54 dětí.

Učitelka ručních prací paní Kratzerová se svého místa dobrovolně vzdala. Okresní školní rada ve Frýdlantu proto novou učitelkou ručních prací jmenovala slečnu Annu Jäckelovou z Dolní Řasnice.

Místní školní rada schválila zavedení nepovinného kurzu českého jazyka pro žáky III. a IV. třídy v rozsahu pěti vyučovacích hodin týdně. Do doby, než výuku schválila zemská školní rada, nesla náklady obec. Vyučování převzal učitel Josef Raaz, který během prázdnin absolvoval kurz českého jazyka v Klatovech.

Na podnět učitelů rozhodla místní školní rada vybavit všechny děti potřebnými učebními pomůckami. Na jejich pořízení bylo vynaloženo 7 000 Kč. Za zmínku stojí také dar továrníka Seicheho, který školní knihovně věnoval 100 knih v hodnotě 600 Kč.

Významným mezníkem v dějinách místní školy se stal 1. září 1920, kdy byla na základě výnosu zemské školní rady vyčleněna z frýdlantského školního okresu a přidělena ke školnímu okresu Liberec-venkov. Předseda místní školní rady a řídící učitel se 11. října téhož roku představili novým nadřízeným školským úřadům v Liberci.

Na prvním rodičovském večeru dne 16. října promluvil řídící učitel na téma „Rodný dům a škola“. Účast byla dobrá a následná diskuse živá.

Státní svátek 28. října a Komenského pamětní den 10. listopadu byly oslaveny předepsaným způsobem.

Dne 28. listopadu se žáci III. a IV. třídy shromáždili v místní Besedě, kde se hráli školní představení „Putování po vlasti“. Příjem z představení činil 1 279 Kč. Čistý výtěžek ve výši 900 Kč byl použit na nákup školních pomůcek.

Od vánočního obdarování chudých dětí muselo být v tomto roce kvůli vysokým cenám upuštěno.

Při sčítání lidu dne 16. února byly zaznamenány následující výsledky:

Oldřichov v Hájích 239 domů, 1139 obyvatel, Filipka: 43 domů, 195 obyvatel.

Dne 26. dubna se konaly zkoušky z náboženství.

Dne 14. května provedl Dr. Wagner z Mníšku očkování.

Dne 27. května provedl okresní školní inspektor Wenzel Richter inspekci místní školy. Na následné poradě vyjádřil spokojenost s výsledky kontroly, pílí učitelů i pokroky žáků.

Dne 23. června byla v souladu se zákonnými předpisy ustavena nová místní školní rada. Jako zástupce školských úřadů byl přítomen řídící učitel Karl Hübner z Mníšku. Za předsednictví starosty obce Wenzela Prokopa byli zvoleni: předseda – Karl Neuhäuser, místopředseda – řídící učitel Josef Neumann, členové – učitel Franz Horn, Adolf Effenberger z čp. 174, Anton Pfeifer z čp. 125 a Adolf Wildner, náhradníci – Ferdinand Prokop z čp. 8, Wenzel Prokop a Eduard Höler.

Dne 28. června 1921 byl školní rok 1920/1921 ukončen.

Historická poznámka – proměna školy po roce 1918

Rok 1918 znamenal pro školu zásadní předěl. Z obecné školy habsburské monarchie, v níž byla výchova po desetiletí spojována s věrností císaři a Rakousku, se po vzniku Československa stala škola nové republiky. Z kroniky je tato změna patrná velmi výrazně: mizí oslavy císařských jmenin, narozenin a výročí panování, císařská hymna, černožluté prapory i projevy věrnosti panovnickému domu. Jejich místo postupně zaujímají nové státní symboly a připomínání událostí a osobností spojených s Československou republikou. V zápisech se například objevuje oslava státního svátku **28. října** a připomínka **Jana Amose Komenského**.

Proměna však nebyla jen symbolická. Po válce se škola musela vyrovnávat s novými správními, společenskými i národnostními poměry. Od školního roku **1920/1921** byl například pro žáky vyšších tříd zaveden nepovinný kurz češtiny, přestože naprostá většina zdejších obyvatel i žáků byla německojazyčná. V roce 1920 byla oldřichovská škola rovněž vyčleněna z frýdlantského školního okresu a převedena pod školský okres **Liberec-venkov**.

Z dnešního pohledu je na kronice pozoruhodné, jak rychle se změnil jazyk, kterým škola sama o sobě a o své úloze hovořila. Ještě několik let před vznikem republiky učitelé vedli děti k lásce k císaři a rakouské vlasti; po roce 1918 se tatáž škola stala součástí vzdělávacího systému Československa. Budova, učitelé i většina dětí zůstali, změnil se však stát, jeho symboly a hodnotový rámec, v němž škola působila.

Oldřichovští školáci – školní roky 1920-1923 podle dobové školní fotografie. Úplně vlevo v prostřední řadě ředitel Josef Neumann.

Školní rok 1921/1922

Školní rok začal 1. září 1921. V učitelském sboru nedošlo k žádným změnám.

Během letních prázdnin byla postavena troje nová kachlová kamna. Dvě učebny byly nově vymalovány, ostatní místnosti byly opraveny a uvedeny do pořádku. Nepoužitelné nádobí bylo nahrazeno novým. Podlahy v učebnách a na chodbách byly napuštěny protiprachovým olejem.

Po získání souhlasu okresního školního inspektora byla II. třída přemístěna do tělocvičny v prvním patře. Dosavadní učebna v přízemí byla upravena a zařízena jako kancelář a knihovna.

Dne 15. července byla v souvislosti s 50. výročím založení místního sboru dobrovolných hasičů uspořádána dětská slavnost. Místní školní rada na její konání uvolnila 900 Kč. Děti odešly ze školy za doprovodu hudby. Děti i rodiče se vraceli domů plně spokojeni.

Všem žákům byly bezplatně poskytnuty učební pomůcky. Obec na tento účel schválila částku 14000 Kč.

Nepovinná výuka českého jazyka byla rozdělena do tří skupin. Náklady na ni hradila obec.

Třídy byly rozděleny následovně: I. třída – učitel Josef Raaz, 28 dětí, II. třída – ředitel Josef Neumann, 59 dětí, III. třída – učitel Franz Kratzer, 54 dětí, IV. třída – učitel Franz Horn, 54 dětí.

Dne 28. října byl oslaven státní svátek.

Z podnětu místní školní rady a učitelského sboru se 18. prosince konala vánoční nadílka spojená s vánoční besídkou. Součástí programu byly recitace a vánoční pohádka „Poslední lesní skřítkové“. Děti byly obdarovány látkou na košile, potravinami a pohádkovými knihami.

Dne 23. března se žáci IV. třídy se souhlasem příslušných úřadů zúčastnili přednášky o řezu ovocných stromů, kterou vedl vrchní inspektor Heinrich Schmidt z Prahy.

Dne 24. dubna proběhla zkouška z náboženství.

Dne 28. dubna navštívili místní školu zemský školní inspektor Wilhelm Spachovsky a okresní školní inspektor Wenzel Richter. Se stavem školy vyslovili spokojenost.

Učitel Josef Raaz složil dne 25. dubna v Liberci s dobrým výsledkem zkoušku způsobilosti k vyučování českého jazyka.

Dne 26. června byla z podnětu místní školní rady a se souhlasem příslušných úřadů uspořádána další dětská slavnost. Místní školní rada na její konání uvolnila 700 Kč. Akce skončila k plné spokojenosti všech zúčastněných.

Školní rok 1921/1922 byl ukončen 28. června.

Školní rok 1922/1923

Školní rok 1922/1923 začal 1. září 1922 po důkladné renovaci školní budovy.

Během prázdnin byla po několikaletém plánování kompletně opravena střecha. Přední část dostala novou krytinu, zadní část byla opravena. Při této příležitosti byla také odstraněna zvonice, takže školní budovu již podle ní nebylo možné z dálky poznat.

Tento zvonek každého časného rána svým hlasem svolával obyvatele poklidného horského údolí k denní práci a po celodenní námaze oznamoval její konec. Jeho hlas také doprovázel občany na jejich poslední cestě.

Světová válka jej však nechala oněmět. Zvonek musel být stejně jako zvon ze hřbitova dne 12. prosince 1917 odevzdán pro válečné účely. Protože zvonice bez zvonu již nesloužila svému účelu a navíc byla ve špatném stavu, rozhodla místní školní rada o jejím odstranění.

Školní budova dostala nový nátěr, na chodbě v prvním patře bylo instalováno nové osvětlení, v I., II. a IV. třídě byla opravena a natřena okna, nový nátěr dostaly také vstupní dveře a schodiště a podlahy byly napuštěny protiprachovým olejem. Celkové náklady na tyto práce činily 38 946 Kč 85 haléřů.

Třídy byly rozděleny následovně: I. třída – učitel Franz Horn, 24 žáků, II. třída – učitel Josef Raaz, 57 žáků, III. třída – ředitel Josef Neumann, 52 žáků, IV. třída – učitel Franz Kratzer, 59 žáků.

Učitelka ručních prací slečna Anna Jäckel složila v září 1922 v Praze úspěšně doplňovací zkoušku pro učitelky ručních prací.

Také v tomto školním roce mohl učitelský sbor společně s místní školní radou uspořádat vánoční nadílku. Obec na tento účel uvolnila 2 000 Kč a komise dalších 1 000 Kč.

Dne 17. prosince se žáci místní školy se svými rodiči a přáteli školy shromáždili v sále pana Effenbergera, aby převzali dárky, mezi nimiž byly boty, látky na košile, pohádkové knihy a sladkosti.

Před rozdáváním dáreků děti sehrály vánoční hry „Vánoční kouzlo“ a „Skřítkové v truhlárně“. Sál byl zaplněn do posledního místa a potlesk byl odměnou za vynaložené úsilí.

Zemská školní rada svým výnosem ze dne 29. listopadu 1922 povolila pro školní rok 1922/1923 nepovinnou výuku českého jazyka v jednom oddělení v rozsahu tří vyučovacích hodin týdně.

V den pohřbu ministra Dr. Aloise Rašína bylo žákům po výkladu o významu tohoto státníka uděleno volno. Narozheniny pana prezidenta byly jako každoročně důstojným způsobem oslaveny.

Okresní školní inspektor provedl v pátek 9. března inspekci místní školy a o jejích výsledcích se vyjádřil velmi uspokojivě.

Ve dnech 12.–15. dubna složil učitel Josef Raaz úspěšně zkoušku z českého jazyka pro obecné školy.

V den pohřbu paní prezidentové byla 15. května na školní budově vyvěšena smuteční vlajka.

Dne 7. června podnikli žáci IV. třídy se svým učitelem Franzem Kratzerem výlet do Labského údolí. Žáci III. třídy navštívili 28. června se svým učitelem Josefem Neumannem Smrk a Nové Město pod Smrkem. Odpoledne téhož dne se učitel Franz Horn vydal s žáky I. třídy na výlet do Fojtky.

Školní rok 1922/1923 byl 28. června 1923 ukončen obvyklým způsobem.

Vysvětlivky

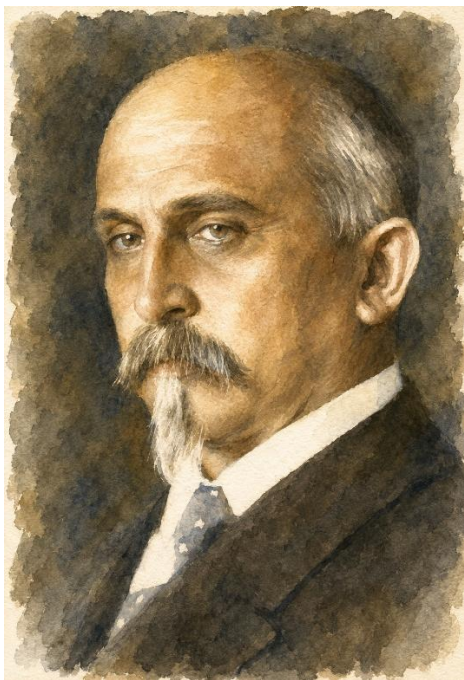
„Paní prezidentová“ je Charlotte Garrigue Masaryková. Zemřela 13. května 1923 a pohřeb se konal 15. května. Kronikář tedy zaznamenává bezprostřední reakci školy na její úmrtí.

Charlotte Garrigue Masaryková (1850–1923), manželka prezidenta T. G. Masaryka, zemřela 13. května 1923. V den jejího pohřbu 15. května byla na oldřichovské škole vyvěšena smuteční vlajka.

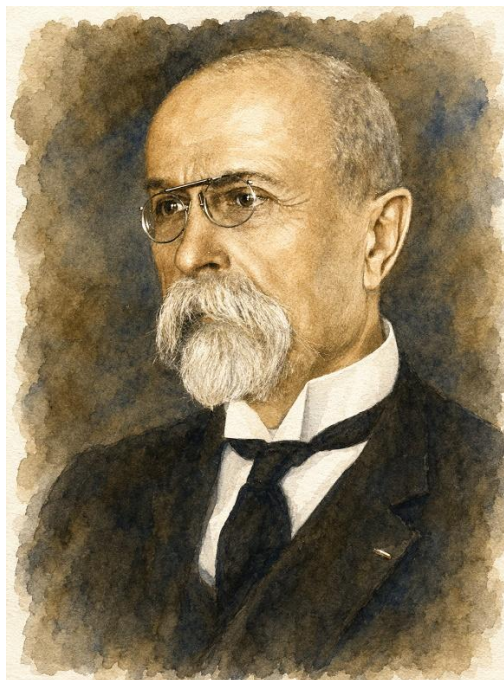
Alois Rašín byl zavražděn v roce 1923 – přesněji byl 5. ledna 1923 postřelen anarchokomunistou Josefem Šoupalem a následkům atentátu 18. února podlehl. Jeho pohřeb se konal 21. února.

Alois Rašín (1867–1923), československý ministr financí a jeden z „mužů 28. října“, zemřel 18. února 1923 na následky atentátu spáchaného o několik týdnů dříve. V den jeho pohřbu bylo žákům oldřichovské školy po výkladu o jeho významu uděleno volno.

Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937) byl prvním prezidentem Československé republiky, zvoleným do funkce 14. listopadu 1918. Po vzniku Československa se jeho osobnost stala významnou součástí nové státní symboliky a občanské výchovy. Také ve školách se slavily jeho narozeniny **7. března**, podobně jako byly za Rakouska-Uherska připomínány významné dny spojené s císařem Františkem Josefem I. Zápisy oldřichovské školní kroniky tak dobře zachycují proměnu, kdy dřívější projevy věrnosti císaři a habsburské monarchii vystřídaly oslavy prezidenta a Československé republiky.

Alois Rašín

Tomáš Garrigue Masaryk

Charlotta Garrigue Masaryková

Školní rok 1923/1924

Školní rok začal 1. září 1923 a přinesl změny v podobě zavedení mravní a občanské výchovy, ručních prací a nauky o domácím hospodářství. Aby učitelskému sboru usnadnil zavedení nových vyučovacích předmětů, svolal okresní školní inspektor na 28. srpna konferenci, na níž učitelům poskytl potřebné informace a pokyny.

Vzhledem k nízkému počtu žáků v prvním ročníku povolil okresní školní výbor dne 7. září 1923 spojení prvního a druhého školního ročníku.

Učitel Josef Raaz byl přeložen na obecnou školu ve Vratislavicích a na jeho místo nastoupila učitelka Gabriele Eiter. Narodila se 28. září 1894, navštěvovala obecnou školu v Horním Růžodole a měšťanskou školu v Liberci. Po absolvování učitelského ústavu v Liberci působila jako učitelka v Horním Růžodole a v Mníšku. Dekretem okresního školního výboru byla ustanovena zastupující učitelkou na zdejší škole.

Třídy byly rozděleny následovně: I. a II. ročník – 35 dětí, učitel Franz Kratzer, III. ročník – 25 dětí, učitel Franz Horn, IV. a V. ročník – 56 dětí, učitelka Gabriele Eiter, VI., VII. a VIII. ročník – ředitel Josef Neumann.

Během letních prázdnin prošla školní budova dalšími opravami. Ve třech třídách a na chodbě byly položeny nové podlahy.

Dne 16. prosince se všichni žáci shromáždili ve IV. třídě k malé slavnosti, při níž byly potřebným dětem rozdány boty, látky na košile, potraviny a knihy.

Členové učitelského sboru se ve volných odpoledních hodinách a o nedělích účastnili kurzu ručních prací v Liberci.

Dne 8. dubna 1924 navštívil místní školu okresní školní inspektor Wenzel Richter a s jejími výsledky vyslovil všeobecnou spokojenost.

Děti I. a II. třídy podnikly 3. června se svými třídními učiteli výlet na Ještěd. Žáci III. třídy navštívili Ralsko a pokračovali přes Stráž pod Ralskem do Hamru na Jezeře.

Ráno 14. června 1924 došlo na horských hřebenech k průtrži mračen. Do údolí se valilo takové množství vody, že je potoky již nedokázaly pojmout. Povodeň s sebou unášela několik metrů dlouhé kmeny stromů, hraněné dříví i velké kamenné bloky.

V části obce Pily byla stržena stodola pekaře Passiga a zásoby mouky, které v ní byly uskladněny, odnesla voda. Domy byly zaplaveny, mosty a opěrné zdi strženy.

Během necelé hodiny vystoupila voda natolik, že zaplavila hřiště i spodní část školní zahrady. Naplavené dřevo prorazilo školní oplocení a poškozena byla také protipovodňová zeď na školním pozemku. Protože byly části silnice zaplaveny, nemohly děti přijít do školy.

Školní rok 1923/1924 byl ukončen 28. června 1924.

Škola v roce 1923: Střecha dostala novou krytinu a při této příležitosti byla odstraněna zvonička.

Poznámka:

Český nápis na německé škole: Přestože byl Oldřichov v Hájích v meziválečném období převážně německou obcí a vyučovacím jazykem zdejší školy zůstávala němčina, na fotografii z roku 1923 je nad vchodem dobře patrný český nápis „**OBECNÁ ŠKOLA**“. Neznamená to, že se škola stala českou. Po vzniku Československa byla součástí československé veřejné školské soustavy a české označení souviselo s novým státním a úředním uspořádáním.

Zavádění českých názvů na německých školách přitom nebylo bez konfliktů. **V roce 1924 si němečtí poslanci v československém parlamentu stěžovali na nové označování německých škol**, konkrétně na tabulky se státním znakem, na nichž byl název školy uveden nejprve česky a teprve pod ním německy. Považovali to za zásah do německého charakteru těchto škol. Český nápis na oldřichovské škole je proto zajímavým drobným dokladem širších jazykových a národnostních proměn, které po roce 1918 zasahovaly i do každodenního života převážně německých obcí.

Školní rok 1924/1925

Dne 1. září 1924 začal nový školní rok. Během letních prázdnin byly v některých třídách provedeny drobné opravy. Opraven byl také plot a protipovodňová zeď, které poškodila povodeň v červnu 1924.

V učitelském sboru nedošlo k žádným změnám. Slečna Gabriele Eiter byla definitivně přidělena zdejší škole na místo po učiteli Raazovi.

Třídy byly rozděleny následovně: I. třída – ředitel Josef Neumann, 15 dětí, II. třída – učitel Franz Kratzer, 35 dětí, III. třída – učitel Franz Horn, 50 dětí, IV. třída – učitelka Gabriele Eiter, 46 dětí.

Dne 9. října provedl inspekci školy okresní školní inspektor Wenzel Richter a vyslovil učitelskému sboru uznání za dosažené výsledky.

Výnosem zemské školní rady ze dne 13. listopadu 1924 bylo stanoveno, že od 1. ledna 1925 bude výuka ženských ručních prací a domácího hospodářství probíhat ve dvou odděleních, každém v rozsahu devíti hodin týdně. Učitelka ručních prací byla nadále zaměstnána, aniž pro ni bylo zřízeno samostatné služební místo.

Škole se podařilo získat fotografický přístroj. Potřebná částka 2 920 Kč byla získána z výtěžků školních představení a ze sbírky dobrovolných darů. Podle rozhodnutí místní školní rady se fotoaparát stal majetkem školy, měl však být k dispozici také místní osvětové radě.

Dne 7. března 1925 byly slavnostně připomenuty 75. narozeniny prezidenta republiky Tomáše Garrigua Masaryka v souladu s příslušnými předpisy.

Výnosem zemské školní rady byla výuka náboženství stanovena na šest hodin týdně. Žáci I. a II. třídy měli být při této výuce spojeni.

Výnosem okresní školní rady byla na zdejší školu přidělena učitelka Margareta Zorn a Gabriele Eiter měla své dosavadní místo opustit. Protože se však Margareta Zorn přiděleného místa vzdala a místo nebylo jinak obsazeno, mohla Gabriele Eiter na zdejší škole zůstat.

Dne 4. května 1925 podnikly jednotlivé třídy se svými učiteli školní výlety. IV. třída se vydala na Královku, III. třída navštívila zámek Frýdlant, II. třída vystoupila na Špičák a I. třída se vydala k rybníku.

Na zasedání místní školní rady dne 7. června 1925 upozornil přítomný zástupce okresní školní rady na stav vybavení školy a zasadil se o pořízení nových školních lavic pro IV. třídu.

Po složení přísahy členů proběhla pod vedením nejstaršího člena Antona Pfeifera volba nové místní školní rady. Předsedou byl zvolen ředitel Josef Neumann a jeho zástupcem Ernst Brunsch. Dalšími členy byli učitel Franz Horn, Anton Pfeifer z čp. 125, Hermann Lange z čp. 113 a Ferdinand Prokop z čp. 9. Náhradníky se stali Eduard Köhler z čp. 233, Karl Elstner z čp. 202 a Ferdinand Lange z čp. 336.

Školní rok byl ukončen 27. června 1925 obvyklým způsobem.

Poznámka:

Pokles počtu žáků: Od počátku 20. století je v kronice patrný postupný pokles počtu dětí navštěvujících oldřichovskou školu. Zatímco kolem roku 1908 měla škola přes 250 žáků a kvůli přeplněným třídám musela otevřít paralelní třídu, v polovině 20. let ji navštěvovalo již jen kolem 150 dětí. Pokles začal již před první světovou válkou, válečné roky jej však pravděpodobně prohloubily. Ve 20. letech se ve školním věku začaly výrazněji projevovat slabší populační ročníky narozené během války, svou roli mohly hrát také poválečné společenské a migrační změny.

Zajímavý je hlavně počet dětí: 1924/25–146 žáků, 1925/26–133, 1926/27–135. Tady už máme opravdu velmi přesvědčivý doklad toho demografického propadu – během necelých dvaceti let škola spadla z více než 250 dětí přibližně na polovinu.

Školní rok 1925/1926

Dnem 1. září 1925 začal školní rok 1925/26. Také naše škola musela bohužel uzavřít jednu třídu, neboť do prvního ročníku nastoupilo pouze 20 dětí. Na základě výnosu zemské školní rady ze dne 6. srpna 1925 byla jedna třída definitivně zrušena, a škola tak měla od 1. září 1925 pouze tři postupné třídy. Některé ročníky proto musely být spojeny, což vzhledem k malým rozměrům učeben přinášelo značné obtíže z pedagogického i hygienického hlediska.

Paní učitelka Gabriele Eiter byla výnosem okresní školní rady zbavena svého dosavadního místa poté, co dva roky působila na zdejší škole k všeobecné spokojenosti. Stejným výnosem byla ustanovena zastupující učitelkou ručních prací za nemocnou Annu Jäckel.

Během prázdnin byly ve třídách provedeny nezbytné opravy. Podlahy byly i letos napuštěny protiprachovým olejem. III. učebna dostala nové školní lavice, které dodala firma Fischl a Niemes za cenu 8 308,10 Kč.

Třídy byly rozděleny následovně: I. učebnu navštěvovali žáci 1., 2. a 3. ročníku, celkem 45 dětí, které vyučoval ředitel Josef Neumann. Ve II. učebně byli žáci 4. a 5. ročníku, celkem 44 dětí, s učitelem Franzem Kratzrem. III. učebnu navštěvovali žáci 6., 7. a 8. ročníku, celkem 44 dětí, které vyučoval Franz Horn.

V neděli 20. prosince 1925 se v sále pana Effenbergera uskutečnilo školní představení. Vydařené výkony školní mládeže se setkaly se zaslouženým uznáním početného publika. Program zahájila vánoční báseň, po ní následoval dialog „Lékař loutek“ a pohádková hra „Siebenschön“ (Sedmikráska). Vánoční hra „Ježíšek vyučuje tělocvik“ vyvolala mezi návštěvníky velké veselí. Zvláště se líbil živý obraz „Spinnstube“ (Přástevna) s písní „Rädchen schnurren“ (Kolovrátky vrní). Po představení byly školním dětem rozdány oděvy a další potřebné věci.

Dne 9. ledna 1926 provedl na zdejší škole inspekci okresní školní inspektor profesor Richter a uznale se vyjádřil o výsledcích školy.

Výnosem okresního školního výboru byla zastupující učitelka ručních prací Gabriele Eiter ze svého místa uvolněna a na její místo nastoupila učitelka ručních prací Auguste Ruzicka.

V červnu 1926 onemocnělo mnoho dětí spalničkami a planými neštovicemi.

Dne 26. června 1926 byl školní rok obvyklým způsobem ukončen.

Školní rok 1926/1927

Školní rok 1926/27 začal 1. září 1926.

Dne 26. srpna 1926 zemřela žákyně 1. ročníku Charlotte Kufnert. Byla zcela nevidomá a po dlouhém těžkém utrpení zemřela vyčerpáním. Její spolužáci ji doprovodili na poslední cestě.

Během prázdnin byly na školní budově provedeny některé stavební úpravy. Ve třídách byla přestavěna kamna, chodby a schodiště dostaly nový nátěr a dvě třídy byly nově vymalovány.

Třídy byly rozděleny následovně: I. učebna měla 65 dětí a vyučoval v ní Franz Horn, II. učebna měla 30 dětí a vedl ji ředitel Josef Neumann, III. učebnu se 40 dětmi vyučoval Franz Kratzer. Aby bylo možné děti mezi jednotlivé učebny rozdělit rovnoměrněji, byli se souhlasem okresního školního výboru ze dne 27. září 1926 žáci 3. ročníku přearženi do II. učebny.

Také v tomto roce byly dětem o Vánocích rozdány oděvy, předměty denní potřeby a knihy.

Učitelka ručních prací Anna Jäckel byla na vlastní žádost ze zdravotních důvodů k 1. květnu 1927 přeložena do trvalé výslužby. Na zdejší škole působila jako učitelka ručních prací od 1. září 1920 do 1. března 1927.

Také její zástupkyně Auguste Ruzicka byla pro nemoc služby zproštěna. Na její místo nastoupila Berta Zemanek, která však byla 1. května 1927 přeložena jako pomocná učitelka na obecnou školu do Dlouhého Mostu. Vyučováním ženských ručních prací a domácího hospodářství byla od 1. května pověřena učitelská adeptka Luise Paulik. Bylo to její první učitelské působiště.

Dne 30. května 1927 po dlouhé nemoci zemřela bývalá učitelka ručních prací Anna Jäckel. Pohřbena byla ve svém rodišti v Dolní Řasnici (Rückersdorf).

Školní rok byl ukončen 28. června 1927.

Žáci 1. třídy, ročník 1921, s řídícím učitelem Neumannem v roce 1927.

Školní rok 1927/1928

Školní rok začal 1. září 1927 obvyklým způsobem. Vzhledem k tomu, že první tři ročníky navštěvovalo dohromady více než 70 dětí, musely být střední a vyšší ročníky sloučeny. Kvůli přeplněným učebnám se obecní školní rada na svém zasedání dne 10. října 1927 rozhodla požádat o povolení provizorní paralelní třídy. Této žádosti bylo rozhodnutím zemské školní rady ze dne 31. října 1927 vyhověno a od 1. listopadu 1927 byla otevřena čtvrtá třída.

Provizorní učitelské místo bylo nejprve přiděleno učiteli Rudolfo Ulbrichovi. Protože však zůstal na svém dosavadním působišti ve Starém Vranově, nastoupila dne 10. listopadu 1927 na zdejší školu jako pomocná učitelka Marie Kleinwächter.

Na místo učitelky ručních prací Auguste Ruzicka, která byla pro nemoc uvolněna ze služby, nastoupila slečna Marie Müller. Auguste Ruzicka byla na vlastní žádost dne 31. ledna 1928 přeložena do dočasné výslužby. Na zdejší škole působila jako učitelka ručních prací od 1. května 1926 do 31. ledna 1928.

O Vánocích byly školní děti jako každoročně obdarovány oděvy, školními pomůckami a dalšími potřebnými věcmi v celkové hodnotě 2 000 Kč.

Dne 11. května provedl okresní školní inspektor na zdejší škole inspekci.

Školní rok byl ukončen 28. června 1928.

Školní rok 1928/1929

Školní rok začal 1. září 1928. Během prázdnin byla školní budova důkladně vyčištěna. Dveře učeben, skříně, stoly a židle dostaly nový nátěr a dvě třídy byly vymalovány.

Školu navštěvovalo celkem 147 dětí. Rozděleny byly následovně: I. a–17 chlapců a 19 dívek, I. b–8 chlapců a 36 dívek, II. třída – 20 chlapců a 11 dívek, III. třída – 12 chlapců a 14 dívek.

Pomocná učitelka Marie Kleinwächter byla přeložena na školu v Machníně. Na její místo nastoupila pomocná učitelka Elsa Ulbrich.

V důsledku mimořádně tuhé zimy a následného rozšíření chřipky mezi dětmi byla škola od 19. do 23. února 1929 uzavřena.

Dne 9. května 1929 byla za přítomnosti profesora Wenzela Richtera ustavena nová obecní školní rada. Po úvodním projevu vysvětlil zástupce okresního úřadu význam a úkoly obecní školní rady a jménem okresního úřadu poděkoval odstupujícím členům za jejich práci, zvláště dosavadnímu předsedovi, řediteli Josefu Neumannovi. Nové členy vyzval k aktivní spolupráci při správě a rozvoji místního školství.

Předsedou obecní školní rady byl zvolen Ferdinand Prokop, čp. 8, jeho zástupcem ředitel školy Josef Neumann. Dalšími členy byli učitel Franz Horn, zástupce obce Wenzl Prokoph, Anton Pfeifer z čp. 125 a Adolf Patzelt z čp. 257. Náhradníky byli Hermann Lange z čp. 176, Rudolf Köhler z čp. 24 a Gustav Wildner z čp. 165.

Dne 23. května provedl okresní školní inspektor na zdejší škole inspekci.

Školní rok byl ukončen 28. června 1929.

Zajímavost:

*Předchozí pokles počtu žáků se tady na chvíli obrací. V roce 1925/26 jsme měli 133 dětí, 1926/27 135 a nyní kolem **147–149**. Právě tento nárůst už v roce 1927 vedl k obnovení čtvrté třídy. To je pro příběh školy docela pěkný moment – po rušení třídy v roce 1925 přichází o pouhé dva roky později opačný problém: **škola je zase přeplněná.***

Školní rok 1929/30

Školní rok začal 2. září 1929. Během prázdnin byly provedeny opravy v hodnotě 5 074 Kč. Kancelář a IV. učebna byly vymalovány. Dveře místností v přízemí a skříně v kanceláři byly natřeny a školní tabule opraveny. Do I. a II. učebny a na toalety bylo zavedeno elektrické osvětlení. Ve II., III. a IV. učebně byla kvůli oslnění sluncem okna osazena mléčným sklem.

V učitelském sboru nedošlo k žádným změnám. I. učebnu navštěvovalo 28 dětí a vyučoval v ní pan učitel Franz Horn, II. učebnu 55 dětí s panem ředitelem Josefem Neumannem, III. učebnu 45 dětí s panem učitelem Franzem Kratzrem a IV. učebnu 17 dětí se slečnou Elsou Ulbrich.

Dne **6. března 1930** byly důstojným způsobem oslaveny 80. narozeniny pana prezidenta republiky.

Dne 17. června podnikli učitelé se svými žáky školní výlety: I. učebna do Fojtky, II. učebna do Větrova, III. učebna do Frýdlantu a IV. učebna do Hamru na Jezeře.

Dne 28. června byl školní rok obvyklým způsobem ukončen.

Školní rok 1930/31

Dne 1. září začal školní rok 1930/31 se třemi třídami, protože žádost o definitivní a provizorní třídu ještě nebyla vyřízena. Během prázdnin byla jedna třída vymalována a ve IV. třídě byla vyměněna kamna. V I. třídě byla instalována posuvná tabule, kterou dodala firma Ulbrich z Chrastavy.

Dne 20. září 1930 mohla být na základě rozhodnutí zemské školní rady otevřena provizorní paralelní třída.

Jako pomocná učitelka byla přijata slečna Brunhilde Spavolek. Absolvovala učitelské vzdělávací ústavy v Českých Budějovicích a v Chebu a působila na provizorní uršulinské škole v Liberci.

Slečna Elsa Ulbrich, která na naší škole dva roky ke spokojenosti vyučovala, byla 1. září 1930 přeložena do Starých Habartic.

Rozdělení tříd bylo následující: I. třída se 30 žáky – pan učitel Franz Horn, II. třída s 58 žáky – slečna Brunhilde Spavolek, III. třída s 52 žáky – pan učitel Franz Kratzer a IV. třída – pan ředitel Josef Neumann.

Dne 11. října 1930 byl pan učitel Franz Horn kvůli srdečním potížím uvolněn ze služby do konce roku 1930 a I. třídu za něj převzala pomocná učitelka slečna Anna Franze. Slečna Anna Franze se narodila v Mníšku, absolvovala učitelský ústav v Liberci a dva roky působila jako učitelka ručních prací v Liberci.

Výnosem zemské školní rady ze dne 3. října 1930 byla provizorní paralelní třída definitivně změněna na postupovou třídu.

Dne 11. dubna 1931 byla otevřena nově vybavená školní kuchyň. Na nové zařízení uvolnila obecní školní rada 1 000 Kč.

Ve dnech 16.–18. dubna složily pomocné učitelky Anna Franze a Brunhilde Spavolek učitelské zkoušky na učitelském ústavu v Liberci. Dne 20. dubna nastoupil pan učitel Franz Horn po půlroční přestávce způsobené nemocí opět na své místo. Pomocná učitelka Anna Franze byla dekretem z 20. dubna 1931 přeložena na školu v Nové Vsi.

Dne 2. června podnikli třídní učitelé se svými žáky školní výlety: I. třída šla do Fojtky, II. třída k Černému vodopádu v Bílém Potoce a IV. třída jela autobusem do Litoměřic, odtud lodí po Labi do Ústí nad Labem, kde navštívila Lumpepark, předchůdce dnešní zoologické zahrady, a dále Pastýřskou stěnu v Děčíně-Podmoklech. Ve 22:30 se děti autobusem spokojené a zdravé vrátily domů.

Dne 30. června opustil učitelský sbor pan učitel Franz Horn a přestěhoval se do Hrádku, kde nastoupil jako ředitel školy. Pan Horn působil na zdejší škole celkem 17 let – v letech 1907 až 1910 a 1917 až 1931. Poslední školní den se učitelský sbor a školní mládež shromáždily k jednoduché rozlučkové slavnosti. Také obecní školní rada mu vyslovila uznání a poděkování za jeho působení ve škole a v obecní školní radě.

Dne 27. června byl školní rok 1930/31 ukončen.

Poznámka: Kronika uvádí, že Franz Horn působil na oldřichovské škole celkem 17 let, v letech 1907–1910 a 1917–1931. Do této doby je zřejmě započteno i období jeho válečné služby a zajetí; v září 1919 se vrátil z válečného zajetí a 15. listopadu 1919 znovu nastoupil do školy.

Podle dobové školní fotografie ročníky 1925/1926

Podle dobové školní fotografie ročníky 1926 a 1927

Školní rok 1931/32

Dne 1. září 1931 byl zahájen nový školní rok. Protože některé děti onemocněly záškrtem, mohlo se s pravidelnou výukou začít až 3. září. Žákyně Marie Tietze na následky této nemoci zemřela.

Během prázdnin byla ve IV. třídě vyměněna podlaha, pod kamna ve II. třídě a na chlapeckých záchodech byla položena nová dlažba. IV. třída byla nově vymalována.

Školník Ferdinand Brückner odešel do penze a na místo školníka byl přijat Reinhart Lange z Betléma.

Pan Josef Pohl, definitivní učitel v Krásné Studánce, byl přeložen na místní školu. Narodil se 20. března 1887 v Nových Pavlovicích, navštěvoval učitelský ústav v Liberci a od roku 1907 působil ve školské službě.

Slečna Anna Franze, která na místní škole dočasně působila již ve školním roce 1930/31, byla znovu zaměstnána jako pomocná učitelka. Slečna Hilde Spavolek byla přeložena na školu ve Fojtce.

Třídy byly rozděleny následovně: I. třída – 32 žáků, Josef Neumann; II. třída – 51 žáků, Anna Franze; III. třída – 58 žáků, Josef Pohl; IV. třída – 25 žáků, Franz Kratzer.

Dne 15. dubna 1932 byla uspořádána oslava na počest Johanna Wolfganga Goetha. V proslovu byl připomenut život „knížete básníků“ a jeho význam pro německý národ.

Dne 19. května 1932 provedl okresní školní inspektor inspekci místní školy.

Dne 22. června 1932 byl školní rok ukončen.

Školní rok 1932/33

Dne 1. září 1932 byl zahájen nový školní rok. Protože druhý a třetí ročník navštěvovalo 61 dětí, požádala obecní školní rada o zřízení provizorní třídy. Tato žádost však byla výnosem zemské školní rady ze dne 26. září 1932 zamítnuta s odůvodněním, že přeplnění třídy lze odstranit přeřazením dětí do jiných tříd.

Ve II. třídě byla postavena nová kachlová kamna a byly zakoupeny dvě nové školní lavice.

Pan Josef Pohl byl přeložen na školu ve Fojtce. Na vlastní žádost byl na místní školu přijat jako definitivní učitel pan Ferdinand Leukert, pocházející z Liberce. Slečna Anna Franze byla škole přidělena jako pomocná učitelka.

Třídy byly rozděleny následovně: I. třída – 19 dětí, Franz Kratzer; II. třída – 61 dětí, Josef Neumann; III. třída – 54 dětí, Ferdinand Leukert; IV. třída – 38 dětí, Anna Franze.

Dne 31. března 1933 provedl inspekci školy okresní školní inspektor Wenzel Richter.

Dne 28. června 1933 byl školní rok obvyklým způsobem ukončen.

Školní rok 1933/34

Během prázdnin byla nově osazena dvoje kachlová kamna a další kamna byla přemístěna. Oplocení kolem školní zahrady bylo až na část u silnice obnoveno.

Protože III. třídu navštěvovalo 63 žáků, požádala obecní školní rada o zřízení jedné provizorní třídy.

Slečna Anna Franze byla dekretem ze dne 24. července 1933 přeložena na školu ve Václavících. Paní Elisabeth Taschner, rozená Zeidler, byla výnosem ustanovena definitivní učitelkou, dekretem okresní školní rady však byla přidělena ke službě na měšťanské škole ve Vratislavících. Na místní školu byla přidělena slečna Elisabeth Schier. Pocházela z Liberce a ve školské službě působila od roku 1928.

Třídy byly rozděleny následovně: I. třída – 24 žáků, ředitel Josef Neumann; II. třída – 49 žáků, učitel Franz Kratzer; III. třída – 63 žáků, učitelka Elisabeth Schier; IV. třída – 41 žáků, učitel Ferdinand Leukert.

Žádosti o zřízení provizorní třídy nebylo vyhověno.

Dne 27. října 1933 byly slavnostním způsobem zahájeny oslavy 15. výročí vzniku Československé republiky.

Dne 1. ledna 1934 onemocněl učitel Franz Kratzer růží (erysipelem) a do služby mohl znovu nastoupit až 1. května 1934. Během nemoci jej zastupoval pomocný učitel Hugo Vater. Narodil se roku 1914 v Liberci a službu na místní škole nastoupil 1. ledna 1934.

Dne 13. dubna 1934 provedl inspekci školy okresní školní inspektor Wenzel Richter.

Dne 1. května 1934 byl pomocný učitel Hugo Vater uvolněn ze služby na místní škole.

Z nařízení okresní školní rady byly nově uspořádány školní inventář, seznamy žáků a školní knihovna.

Školní rok byl ukončen 28. června 1934.

Školní rok 1934/35

Dne 1. září 1934 byl zahájen nový školní rok. Během prázdnin byl obnoven plot podél silnice, byt školníka dostal novou podlahu a byla instalována nová kuchyňská kamna. Byla také pořízena nová skříň na knihy.

Učitelka Elisabeth Schier byla přeložena do Fojtky. Učitelka Elisabeth Taschner byla přeložena zpět na své definitivní místo.

Třídy byly rozděleny následovně: I. třída – 16 žáků, ředitel Josef Neumann; II. třída – 45 žáků, učitel Ferdinand Leukert; III. třída – 59 žáků, učitel Franz Kratzer; IV. třída – 43 žáků, učitelka Elisabeth Taschner.

Římskokatolické náboženství vyučoval nový farář z Mníšku, páter Wilhelm Beh.

Dne 27. října byl slavnostně zahájen státní svátek.

Dne 31. října odešel okresní školní inspektor Wenzel Richter do výslužby. Novým okresním školním inspektorem byl jmenován profesor Emil Benatzky.

Dne 6. března byly slavnostním způsobem oslaveny 85. narozeniny prezidenta republiky Tomáše G. Masaryka. Oslav se zúčastnili zástupci obce a obecní školní rady.

Dne 2. dubna definitivní učitelé Elisabeth Taschner a Ferdinand Leukert úspěšně složili druhou část učitelských zkoušek pro měšťanské školy.

Dne 28. června byl školní rok 1934/35 ukončen.

Školní rok 1935/36

Dne 2. září začal nový školní rok 1935/36. Během školních prázdnin byla opravena protipovodňová zeď podél školní zahrady. Ve II. třídě byla postavena nová kachlová kamna, v I. třídě byla kamna přemístěna.

Pan učitel **Ferdinand Leukert** byl přeložen na měšťanskou školu do Vesce a definitivní učitelka Elisabeth Taschner na měšťanskou školu do Ruprechtic. Nově byly přijaty učitelka Johanna Hablack a pomocná učitelka Maria Schablawitz.

Třídy byly rozděleny následovně: I. třída – 24 žáků, ředitel Josef Neumann; II. třída – 38 žáků, učitelka Maria Schablawitz; III. třída – 48 žáků, učitelka Johanna Hablack; IV. třída – 50 žáků, učitel Franz Kratzer.

Dne 26. října byla slavnostním způsobem zahájena oslava státního svátku. Po úvodním projevu ředitele Josefa Neumanna následovaly přednesy básní a písní školní mládeže podle programu schváleného školní radou. Slavnost byla ukončena státní hymnou.

Dne 7. března proběhla slavnostním způsobem oslava narozenin prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka.

Dne 15. března byla na vlastní žádost ze služby uvolněna pomocná učitelka Maria Schablawitz. Téhož dne byla na zdejší školu přijata jako pomocná učitelka praktikantka Luise Bleil.

Dne 28. května byla slavnostním způsobem zahájena oslava narozenin prezidenta Edvarda Beneše.

Učiteli Franzovi Kratzerovi byla na jeho vlastní žádost od 1. do 30. června 1936 povolena zdravotní dovolená. Dne 1. června nastoupila na místní školu jako jeho zástupkyně učitelská praktikantka Irene Peuker.

Dne 27. června byl školní rok 1935/36 ukončen.

Školní rok 1936/37

Školní rok začal 1. září 1936. Během prázdnin byla na jedné polovině školní budovy osazena nová okna, která byla zasazena hlouběji do zdiva. Školní budova dostala nový nátěr. Celkové náklady činily 9 519 Kč.

Definitivní ředitel Josef Neumann byl dekretem okresní školní rady ze dne 12. srpna 1936 penzionován. Dne 27. srpna 1936 se přestěhoval do Liberce. Definitivní učitelka Elisabeth Taschner byla dekretem zemské školní rady, při zachování svého definitivního místa, přidělena ke službě na smíšené měšťanské škole v Ruprechticích.

Vedení školy převzal v zastoupení definitivní učitel zdejší školy Franz Kratzer. Nově byli přijati pomocný učitel Herbert Wagner z Liberce, který převzal IV. třídu, a pomocný učitel Alfred Weinert z Albrechtic, který převzal II. třídu.

Životopisy učitelů

Zastupující ředitel školy Franz Kratzer se narodil 26. června 1884 v Přebytku u Frýdlantu. Navštěvoval obecnou školu v Hejnicích a poté učitelský ústav v Liberci, kde získal maturitní vysvědčení a učitelskou kvalifikaci. Jako učitel působil na školách v Přebytku a Bílém Potoce a dne 1. září 1909 nastoupil jako definitivní učitel v Oldřichově.

Dne 1. září 1912 byl přeložen k provizornímu zastupování do Lázní Libverda. V roce 1914 byl z důvodu válečných poměrů přidělen na výpomoc škole v Bílém Potoce. Dne 15. srpna 1915 narukoval jako příslušník zeměbrany. Z války se vrátil jako praporčík a velitel divizní polní meteorologické stanice.

Od 4. listopadu 1918 opět působil ve školské službě, a to v Lázních Libverda. K 1. květnu 1919 byl povolán, aby převzal provizorní vedení školy v Oldřichově, které dne 28. srpna 1919 předal řediteli Josefu Neumannovi. Od té doby patřil nepřetržitě k učitelskému sboru místní školy.

Pomocný učitel Herbert Wagner se narodil 29. června 1910 v Liberci. Navštěvoval tamní střední školu a čtyři roky učitelský ústav, kde v roce 1929 získal maturitní vysvědčení. Poté studoval osm semestrů tělesnou výchovu v Berlíně. Od 1. prosince 1935 do 30. června 1936 působil na obecné škole v Bedřichově.

Pomocný učitel Alfred Weinert se narodil 15. června 1911 v Jiřetíně. Absolvoval učitelský ústav v Liberci a v roce 1930 získal maturitní vysvědčení. Poté navštěvoval absolventský kurz na Obchodní akademii v Liberci. Působil na dívčí měšťanské škole v Liberci, následně na obecných školách v Pavlovicích a Mníšku. Jeden rok vyučoval na škole v Dlouhém Mostě a rovněž jeden rok působil jako učitel češtiny na školách v Horním Růžodole a Františkově. Dne 1. září 1936 nastoupil službu na zdejší škole.

Pomocná učitelka Lieselotte Lehmann se narodila 4. ledna v Dětřichově v okrese Frýdlant. V roce 1934 získala na učitelském ústavu v Liberci maturitní vysvědčení. Jako praktikantka působila na škole v Ruprechticích a jeden rok v Horním Vítkově. Od 1. září 1936 působila na zdejší škole.

Třídy byly rozděleny následovně: I. třída – 19 žáků, zastupující ředitel Franz Kratzer; II. třída – 36 žáků, učitel Alfred Weinert; III. třída – 40 žáků, učitelka Lieselotte Lehmann; IV. třída – 53 žáků, učitel Herbert Wagner.

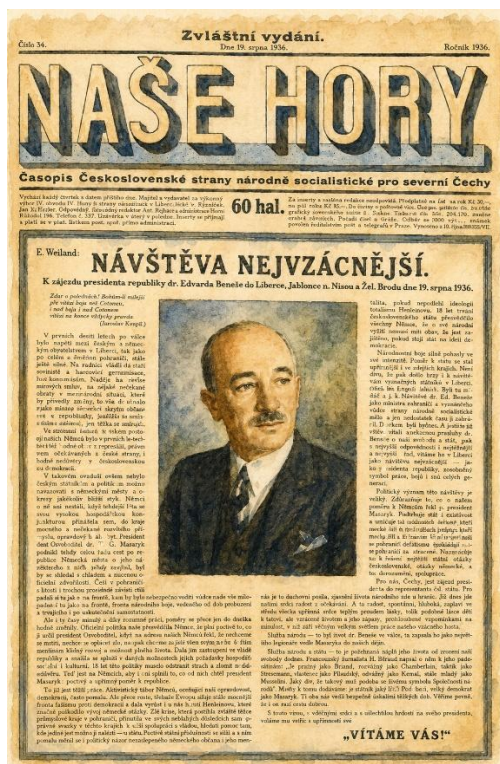
Návštěva prezidenta Edvarda Beneše v Liberci

Den 19. srpna 1936 byl pro školství, město i okres Liberec památným dnem. Toho dne se našemu okresu dostalo vysoké cti přivítat prezidenta republiky Dr. Edvarda Beneše s manželkou.

Slavnostního uvítání prezidenta se zúčastnily tisíce dětí z Liberce a okolí a velká část učitelstva. Jménem žáků, učitelů a rodičů prezidenta přivítal okresní školní inspektor Emil Benatzky jako zástupce školské obce.

V uvítacím projevu byl prezident ujistěn, že německá školská obec svědomitě a s vědomím povinnosti vůči státu a národu pracuje na tom, aby z německých dětí vychovávala schopné, oddané a loajální občany ku prospěchu státu a vlasti.

Prezident Dr. Beneš poděkoval za srdečné přivítání a za ujištění německé školské obce. Vyjádřil radost nad slavnostním přijetím žáky a učitelstvem, uvedl, že zná a oceňuje práci německých škol, a zdůraznil, že zvláštním úkolem školy je posilovat vzájemnou snášenlivost, úctu a lásku k bližnímu a překonávat to, co jednotlivé národy rozděluje. Vyzval učitele, aby v tomto duchu pokračovali ve své práci.

Návštěva Dr. E. Beneše v Liberci 19. 8. 1936

Dne 6. září 1936 oslavil své narozeniny nejmladší evropský panovník, jugoslávský král Petr II. U příležitosti jeho narozenin byla již 5. září v každé třídě uspořádána oslava. Dne 6. září byla školní budova vyzdobena vlajkami.

K 1. říjnu 1936 byla paní učitelka Liselotte Lehmann přidělena obecné škole v Mníšku. Na její místo nastoupila definitivní učitelka Elisabeth Taschner, která do té doby působila jako odborná učitelka na měšťanské škole v Ruprechticích.

Dne 8. října byl ve zdejší škole promítnut film „Mládež a tvoje srdce“. Děti přispěly částkou 117,40 Kč. Téhož dne večer byl film znovu promítnut v sále místního hostince pro dospělé. Bylo by dobré, kdyby hodinové představení putovního učitele pana Kaderschafka padlo na úrodnou půdu. Vybralo se 258 Kč, které byly věnovány na péči o mládež.

Za nemocnou definitivní učitelku Elisabeth Taschner nastoupila 16. října 1936 pomocná učitelka Marie Schiebl. Narodila se 17. března 1915 v Plzni, kde navštěvovala obecnou a měšťanskou školu. Poté absolvovala učitelský ústav.

Dne 27. října zahájila škola společnou oslavu 18. výročí vzniku našeho státu. Zúčastnili se jí učitelé a všichni žáci, dále zástupci obce, tovaryšského sdružení, dobrovolných hasičů, německého tělocvičného spolku, Svazu Němců a místního spořitelního a úvěrního spolku.

Ve třídách byly obrazy prezidenta ozdobeny státními znaky, jedlovým chvojím a státními praporky. Zastupující ředitel přivítal všechny přítomné a ve svém projevu připomněl také Martinskou deklaraci Slováků z 30. října 1918. Hovořil o obraně proti nepřátelům, kteří ohrožovali mladý stát, a vyzdvihl armádu připravenou bránit jeho dlouhé hranice.

Zvláště školní mládež vyzval k úctě k padlým ve světové válce, jimž byl na místním hřbitově postaven pomník. Od žáků požadoval, aby jako dar vlasti k jejím narozeninám věnovali svou lásku a oddanost a vyrostli v důstojné a obětavé občany.

Poté přednesla žákyně IV. třídy báseň „Chudoba“. Oslava byla zakončena státní hymnou. Následně si přítomní vyslechli slavnostní vysílání německého školního rozhlasu. Školní budova byla vyzdobena státní vlajkou.

Dne 24. listopadu 1936 měla obecní školní rada rozhodnout o obsazení místa nového ředitele školy. O místo se ucházeli Gustav Porsche, učitel z Postoloprte, Franz Kratzer, zastupující ředitel školy v Oldřichově, a Friedrich Groß, ředitel školy v Krompachu. Obecní školní rada doporučila okresnímu školnímu výboru uchazeče v tomto pořadí: 1. Franz Kratzer, 2. Gustav Porsche, 3. Friedrich Groß.

Protože byly vánoční prázdniny velmi chudé na sníh, byly výnosem ministerstva ze dne 13. ledna 1937 semestrální prázdniny zcela výjimečně a na zkoušku prodlouženy až do 7. února 1937. Vyučování bylo znovu zahájeno 8. února.

Během semestrálních prázdnin byly všechny třídy dezinfikovány formalínem. Podlaha ve III. třídě, v níž onemocněly dvě žákyně záškrtem, byla navíc omyta a vytřena lysolem.

Dne 6. března 1937 byla slavnostním způsobem připomenuta blížící se 87. narozeniny prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Školní budova byla od rána vyzdobena státními vlajkami, které zde zůstaly až do pondělí. Ve třídách a na chodbách byly prezidentovy obrazy a státní znaky ozdobeny jedlovým chvojím.

V 10 hodin se učitelský sbor se žáky shromáždil ve IV. třídě. Ředitel školy přednesl projev, v němž žákům přiblížil život prezidenta. Poté školáci zazpívali státní hymnu. V 10.20 následoval přenos slavnosti pražským rozhlasem. Oslavy se zúčastnil také starosta obce.

Od 11. února do 23. března dostávali potřební a přespolní žáci I. a II. třídy čtyři dny v týdnu a žáci III. třídy dva dny v týdnu polévku v hostinci Vereinshalle. Prostředky zajistila obecní školní rada; na tento účel jí poskytl finanční dar spolek „Buschullersdorf“.

Dne 25. dubna byla v obci provedena domovní sbírka. Výtěžek 400 Kč byl jako jubilejní dar předán Okresní péči o mládež a určen pro dětský domov v Hodkovicích nad Mohelkou.

Dne 29. dubna provedl arciděkan Karel Jewschenak z Nové Vsi ve zdejší škole zkoušku z náboženství.

Dne 1. května nastoupila službu na místní škole definitivní učitelka Else Nikin a převzala III. třídu. Pomocná učitelka Marie Schiebl byla přidělena na chlapeckou obecnou a měšťanskou školu v Chrastavě. Else Nikin se narodila 8. července 1901 v Liberci. Působila ve Vratislavicích a poté byla přidělena obecné škole v Oldřichově. V důsledku zdravotní dovolené zde však nastoupila až 1. května 1937.

Dne 28. května, kdy prezident Edvard Beneš oslavil své 53. narozeniny, začalo vyučování slavnostním způsobem.

Dne 10. června oslavil okresní školní inspektor profesor Emil Benatzky své 50. narozeniny. Učitelský sbor a žáci mu poblahopřáli.

Bývalý ředitel oldřichovské školy Josef Mauermann, tehdy žijící v Ruprechticích, uložil na památku své zesnulé manželky Anny do místní spořitelny částku 1 500 Kč s ustanovením, že úroky z tohoto kapitálu mají být každoročně rozděleny mezi dvě řádné a pilné dívky, pokud možno jménem Anna.

Dekretem okresního školního výboru ze dne 30. června byli školní služby zproštěni pomocní učitelé Herbert Wagner a Alfred Weinert.

Školní rok 1936/37 byl ukončen 26. června 1937. V tomto školním roce vyučovali: I. třídu ředitel Franz Kratzer, II. třídu pomocný učitel Alfred Weinert, III. třídu definitivní učitelka Else Nikin, IV. třídu pomocný učitel Herbert Wagner. Náboženství vyučoval farář Wilhelm Beh a ženské ruční práce a domácí hospodářství Marie Müller z Mníšku.

Obecní školní rada hradila odběr ministerského věstníku a časopisů zaměřených na občanskou nauku, německou mládež a další školní a praktická témata, včetně módního časopisu.

Ve školním roce 1936/37 probíhala od 1. prosince do 26. června mléčná akce. Rozděleno bylo 8 700 porcí mléka po 40 haléřích a 145 bochníků chleba po 4 Kč. Celkové náklady činily 4 060 Kč.

Polévková akce probíhala od 11. února do 23. března 1937. Rozděleno bylo 639 porcí po 1 Kč. Chléb k polévkám darovali pekařští mistři Josef Köhler, Josef Queisser a Ferdinand Passig.

Knihy a školní pomůcky poskytovala dětem obecní školní rada.

V březnu onemocněly děti I. třídy spalničkami.

Sociální péče o děti

Během školního roku umožnila státní podpůrná akce dvěma dětem šestitýdenní pobyt v libereckém dětském domově a dvěma dětem pobyt ve Starých Splavech. Prostřednictvím péče o mládež bylo jedno dítě na šest týdnů posláno do Dánska. Svaz Němců umožnil dvěma dětem pobyt v rekreačním domově v Tanvaldu.

V průběhu školního roku bylo na péči o mládež získáno celkem 1 580,15 Kč. Dar spořitelny ve výši 300 Kč a částka 115 Kč od rozpuštěného spolku „Svobodná škola“ byly použity na polévkovou akci.

Školní rok 1937/38

Školní rok 1937/38 začal 1. září 1937.

Během prázdnin dostala v předchozím roce nově osazená okna první bílý nátěr. Schodiště, chodby a kuchyň školníka byly nově vymalovány. Dvě nepoužívané místnosti služebního bytu byly na náklady obce vybičeny, zatímco ostatní místnosti – kancelář a vedlejší místnosti ředitele – nechal ředitel vymalovat na vlastní náklady. Na dívčích toaletách byla nově položena teracová dlažba a dřevěné obložení všech toalet dostalo nový nátěr. V umývárně byl přemístěn kotel na vodu. Tělocvičné nářadí bylo nově natřeno a opatřeno novými napínacími háky. Upraveno bylo také cvičiště.

Ředitel ve výslužbě Josef Mauermann z Ruprechtic uložil na památku své zesnulé manželky Anny Mauermann u zdejší spořitelny částku 1 500 Kč. Roční úroky z tohoto kapitálu měly být vždy na svátek sv. Anny rozděleny mezi dvě řádné dívky, pokud možno jménem Anna. Poprvé byly tyto peníze vyplaceny v tomto roce.

Dosavadní zastupující ředitel Franz Kratzer byl jmenován definitivním ředitelem školy. Definitivní učitelka Elisabeth Schier byla z Hejnic přidělena ke službě na zdejší škole. Stejně tak zde byl znovu přidělen pomocný učitel Herbert Wagner, který v Oldřichově vyučoval již v předchozím školním roce. Ze školy ve Václavících byl přidělen pomocný učitel Robert Müller. Elisabeth Schier působila na zdejší škole již ve školním roce 1934/35.

Třídy byly rozděleny následovně: I. třída – 16 žáků, ředitel Franz Kratzer; II. třída – 37 žáků, pomocný učitel Herbert Wagner; III. třída – 38 žáků, učitelka Elisabeth Schier; IV. třída – 46 žáků, pomocný učitel Robert Müller.

Dne 6. září byly děti upozorněny na narozeniny jugoslávského krále Petra II.

Úmrtí prezidenta T. G. Masaryka

Dne 14. září oznámil rozhlas úmrtí našeho všemi váženého prezidenta T. G. Masaryka. V 7 hodin ráno byla na školní budově vyvěšena smuteční vlajka. V první vyučovací hodině byly děti ve svých třídách informovány o prezidentově úmrtí a důstojným způsobem seznámeny s jeho životem.

V 10.30 přišla telefonická zpráva okresní školní rady s nařízením okamžitě ukončit vyučování. Odpoledne bylo školní volno. Dne 16. září uctila školní rada zesnulého prezidenta spontánní vzpomínkovou slavností. Ředitel školy přednesl členům školní rady Masarykův životopis, v němž zvláště vyzdvihl prezidentovu lásku k pravdě a spravedlnosti. Přítomní na znamení smutku povstali.

V pátek 17. září vyslechli žáci IV. třídy v rozhlase přenos smuteční slavnosti. Dne 21. září, v den prezidentova pohřbu, bylo školní volno. Děti byly upozorněny na význam tohoto dne a poučeny, jak se mají při účasti na veřejných smutečních událostech chovat. Dne 22. září byla smuteční vlajka ze školní budovy stažena.

Dne 14. září zemřel ve věku 54 let zemský školní inspektor Friedrich Goldmann. S ním odešel významný představitel školství.

Dne 30. září ukončil pomocný učitel Robert Müller službu na zdejší škole, aby splnil svou vojenskou povinnost. Na jeho místo nastoupila 1. října pomocná učitelka Ilse Pietsch. Narodila se 13. března 1916 v Liberci a předtím působila jako učitelka ve Starých Pavlovicích a Vratislavicích.

Ve dnech 16. a 17. října byla jako každoročně provedena domovní sbírka na ochranu dětí a péči o mládež. Vynesla 516,50 Kč.

Od 11. do 21. listopadu byla místní škola kvůli výskytu spály a záškrtu uzavřena. Vyučování bylo znovu zahájeno 22. listopadu. Okresní školní radě byly zaslány plány na doplnění zameškaného učiva.

Dne 2. prosince přijal zástupce okresní školní rady, odborný učitel Rudolf Steinitz, slib nově zvolené obecní školní rady. Jejím předsedou byl opět zvolen Ferdinand Prokop, jeho zástupcem Adolf Patzelt a zapisovatelem ředitel Franz Kratzer.

Ve dnech 17. a 18. listopadu se pomocní učitelé Herbert Wagner a Norbert Müller podrobili učitelské kvalifikační zkoušce, kterou oba úspěšně složili.

Semestrální prázdniny začaly 29. ledna a trvaly do 6. února.

Z prostředků Anäckerovy akce získala zdejší školní stravovací akce příspěvek pro šest dětí. Každému z nich bylo určeno 35 obědů, celkem v hodnotě 630 Kč, které měly být vydávány po dobu sedmi týdnů. Stravování probíhalo ve škole.

Dne 7. března bylo vzpomenu na zesnulého prezidenta T. G. Masaryka při příležitosti jeho nedožitých 88. narozenin. Školní budova byla vyzdobena státní vlajkou. Ve třídách byli žáci způsobem přiměřeným svému věku seznámeni s Masarykovým životem a byla jim znovu připomenuta smuteční slavnost po jeho úmrtí. Oslava byla zakončena státní hymnou.

Ve dnech 1. a 2. dubna absolvovala pomocná učitelka Ilse Pietsch učitelskou kvalifikační zkoušku, kterou složila s vyznamenáním.

Dne 17. května 1938 provedl vikářský sekretář, děkan Karel Jewschenak, na zdejší škole zkoušku z náboženství.

Oslavy prezidenta Edvarda Beneše

Dne 25. května 1938 proběhla ve škole slavnost. Školní rada se společně se školní mládeží prostřednictvím rozhlasového přenosu zúčastnila slavnosti slibu věrnosti prezidentu republiky Dr. Edvardu Benešovi na Pražském hradě. Před přenosem ředitel školy děti seznámil s událostí a jejím významem.

Dne 28. května, v den narozenin prezidenta Dr. Edvarda Beneše, začalo vyučování slavnostním způsobem. Školní budova byla vyzdobena státní vlajkou. Učitelé představili v jednotlivých třídách život prezidenta způsobem odpovídajícím věku a chápání dětí. Prezident jim byl představen jako zářný příklad. Současně bylo připomenuto 20. výročí vzniku Československé republiky.

Dne 30. června byl pomocný učitel Herbert Wagner zproštěn školní služby, stejně jako pomocná učitelka Ilse Pietsch.

Ženské ruční práce a domácí hospodářství vyučovala paní Müller z Mníšku. Náboženství v I. třídě vyučoval ředitel Franz Kratzer, v ostatních třídách farář Wilhelm Beh z Mníšku.

Školní knihovna obsahovala 210 svazků, během roku přibýlo 14 knih. Obecní školní rada hradila odběr ministerského věstníku a časopisů věnovaných občanské nauce, německé mládeži a dalším školním a praktickým tématům, včetně módního časopisu.

Sociální péče o děti

Od 1. října do 21. června probíhala mléčná akce. Během 103 dnů bylo vydáno 2 850 porcí mléka v celkové hodnotě 1 183,20 Kč. Z fondu péče o mládež bylo uhrazeno 315 Kč a ze státní „Akce pro děti a rodiče bez práce“ 868,20 Kč. K mléku bylo rozděleno 103 bochníků chleba v hodnotě 411 Kč.

Během zimních měsíců věnoval ředitel Kratzer z vlastních prostředků částku na 160 jídel pro děti. Šest dětí získalo prostřednictvím Anäckerovy akce po 35 obědech, celkem v hodnotě 630 Kč. Protože za přípravu jídel nemělo být nic účtováno, ujala se vaření manželka ředitele Kratzera.

Dvěma dětem umožnil Svaz Němců letní pobyt v Tanvaldu, jedno dítě bylo prostřednictvím péče o mládež posláno do Německa a čtyřem dětem byl díky Ženské lize umožněn pobyt ve středních Čechách.

Pro péči o děti byla uspořádána sbírka. V říjnu 1937 bylo při domovní sbírce vybráno 516,38 Kč. Haléřová sbírka vynesla ve školním roce 1937/38 celkem 311,65 Kč. Kvůli odporu se dubnovou letní sbírku nepodařilo uskutečnit. Učitelský sbor věnoval chudým dětem 40 Kč.

Školní rok 1937/38 byl ukončen 22. června 1938.

Na tomto místě zařazuji Slovo úvodem

Milí čtenáři,

již několik let vám v Oldřichovských listech postupně přinášíme překlad staré školní kroniky, kterou jsme získali od krajanského spolku v Německu. Považujeme ji za mimořádně zajímavý a autentický vhled do života obce v době, na kterou už dnes má jen málokdo přímé vzpomínky.

Nyní jsme však stáli před nelehkým rozhodnutím. Kronika dospěla ke konci třicátých let a kudálostem roku 1938, které zásadně změnily život v československém pohraničí. Oldřichov byl tehdy převážně německou obcí a v kronice se začínají objevovat pasáže otevřeně sympatizující s nacistickým hnutím v Německu a vítající připojení pohraničí k Německé říši.

Dlouho jsme proto zvažovali, zda tyto části vůbec zveřejnit a zda překlad neukončit rokem 1938. Nakonec jsme se rozhodli pokračovat. I tyto události jsou součástí historie naší obce a kronika je autentickým dobovým svědectvím o tom, jak je její autor a část tehdejších obyvatel vnímali.

Právě v tom je ostatně celý dosavadní text kroniky pozoruhodný. Na jejích nejstarších stránkách je samozřejmou součástí školního života habsburská monarchie, děti slaví jmeniny a narozeniny císaře a účastní se bohoslužeb za císařskou rodinu. Po vzniku Československa se stejně samozřejmou součástí školního života stávají oslavy republiky, Masarykových narozenin a státního svátku. Kronikář zaznamenává i návštěvu prezidenta Edvarda Beneše a ještě na jaře 1938 škola slaví jeho narozeniny a dvacáté výročí republiky.

A potom se během několika týdnů všechno mění.

Právě možnost sledovat tuto proměnu téměř den po dni považujeme za jednu z největších hodnot kroniky. Události podzimu 1938 jsme zvyklí znát především z českého pohledu. Zde před námi stojí jejich obraz zachycený z pohledu německého kronikáře žijícího přímo v Oldřichově. Některé následující pasáže proto mohou být dnešnímu čtenáři nepříjemné, překvapivé nebo přímo pobuřující. Nejsou vyjádřením názorů dnešní redakce, ale svědectvím o názorech, hodnotách a politické atmosféře své doby.

Rozhodli jsme se je proto nezamlčovat ani nepřepisovat podle dnešního pohledu. Čtěme je jako historický pramen – se znalostí toho, co událostem předcházelo i co následovalo.

Školní rok 1938/1939, díl I.

Školní rok 1938/39 začal 1. září 1938. Během prázdnin byly provedeny následující stavební úpravy. Všechny čtyři učebny byly vymalovány. Aby se malba nepoškodila zatloukáním hřebíků při zavěšování obrazů, byly na stěny umístěny mosazné lišty. Ve IV. třídě byly položeny parkety.

Pro školní rok 1938/39 byli škole přiděleni následující učitelé: Rudolf Wondrak jako definitivní učitel, narozený 21. dubna 1901 v Heřmanicích, Herbert Wagner jako pomocný učitel a pomocná učitelka Marie Schiebl, která převzala výuku českého jazyka. Protože učitelka ručních prací Marie Müller byla přeložena do Heřmanic, nastoupila na její místo Emma Gandisch.

Třídy byly rozděleny následovně: I. třída – ředitel Franz Kratzer, 18 žáků; II. třída – pomocná učitelka Marie Schiebl, 35 žáků; III. třída – definitivní učitel Rudolf Wondrak, 34 žáků; IV. třída – pomocný učitel Herbert Wagner.

Úředním nařízením byla od 1. září zavedena výuka českého státního jazyka, a to ve III. a IV. třídě v rozsahu tří hodin týdně. Vyučovala jej pomocná učitelka Marie Schiebl.

Dne 6. září byly dětem v první vyučovací hodině připomenuty narozeniny jugoslávského krále Petra II. Dne 14. září proběhla ve všech třídách důstojná vzpomínková slavnost za zemřelého prezidenta T. G. Masaryka. Poté bylo školní volno.

Téhož dne napochodovaly československé vojenské jednotky, aby zaujaly pozice v bunkrech v našich horských lesích.

Dne 15. září se pomocný učitel Herbert Wagner nedostavil do služby. Zpráva od jeho otce uváděla, že se z Oldřichova k rodičům nevrátil. Nikdo nevěděl, kde se nachází.

Dne 16. září znovu procházely obcí československé vojenské jednotky. Školní děti, které musely jeden až dva kilometry používat stejnou cestu jako vojsko, měly strach, a proto ředitel školy rozhodl, že v pátek a v sobotu bude škola uzavřena. Vyučování bylo obnoveno 19. září.

Dne 16. září bylo na Liberecku vyhlášeno stanné právo. Dne 18. září musely být odevzdány všechny zbraně.

Dne 21. září souhlasila československá vláda s odstoupením německých pohraničních oblastí Německé říši. Téhož dne byl podle zápisu kroniky učitelský sbor přinucen podepsat prohlášení proti Konradu Henleinovi a opětovně stvrdit přísahou věrnost republice.

Dne 22. září převzala moc nová vláda. Předsedou vlády se stal generál Jan Syrový, který prohlásil, že bude dosavadní státní hranice bránit.

Dne 23. září 1938 byla vyhlášena všeobecná mobilizace. Mnoho dětí, jejichž otcové byli mobilizováni, opustilo vyučování a odešlo domů.

Dne 26. září musely být všechny rozhlasové přijímače odevzdány na obecním úřadě. Večer mezi 19.30 a 23.00 hodinou nešel v Oldřichově elektrický proud.

Dne 30. září musela být škola uzavřena, protože se k vyučování dostavilo jen málo dětí.

Dne 3. října v 9 hodin odešly poslední jednotky československého vojska. Na domech byly okamžitě vyvěšeny vlajky s hákovým křížem. Škola však žádnou takovou vlajku neměla, přestože o ni bylo u obecní rady včas požádáno. Ředitel školy proto na školní budově vyvěsil svou vlastní vlajku.

Ve 14.15 hodin dorazili první němečtí vojáci. Devadesát z nich zůstalo v obci jako posádka až do soboty 8. října.

Na nařízení prozatímní školní rady byla tři dny po obsazení uspořádána školní slavnost, které se zúčastnili také členové obecní školní rady.

Ve dnech 7. a 8. října bylo znovu zahájeno vyučování. Od 10. do 15. října bylo z úředního nařízení školní volno.

Dne 17. října byla uspořádána další školní slavnost, které se zúčastnili představitelé obce a místní spolky.

Historická poznámka – mobilizace v září 1938

*Všeobecná mobilizace československé branné moci byla vyhlášena **23. září 1938 ve 22.30 hodin** v reakci na rychle se zhoršující mezinárodní situaci a hrozbu německého útoku. Do zbraní byli povoláni záložníci několika ročníků a během velmi krátké doby nastoupily statisíce mužů. Armáda obsadila připravená obranná postavení, včetně pohraničního opevnění v severních Čechách.*

Mobilizace výrazně zasáhla také každodenní život obcí. Řada otců od rodin odešla k vojsku, doprava a zásobování byly omezeny a v pohraničí se pohybovalo velké množství vojenských jednotek. Zápis oldřichovské školní kroniky dobře ukazuje, jak bezprostředně se tato situace dotkla i dětí: některé opouštěly vyučování poté, co byli jejich otcové povoláni do armády, a vojáci obsazovali nedaleké objekty pohraničního opevnění.

Poznámka k zápisu v kronice: Kronikář uvádí mobilizaci k 24. září 1938. Všeobecná mobilizace však byla oficiálně vyhlášena již večer **23. září 1938**.

*V letech 1937–1938 vznikala v okolí Oldřichova v Hájích soustava československého lehkého opevnění, která byla součástí obrany severní hranice státu proti očekávanému útoku nacistického Německa. Řada železobetonových objektů, tzv. **řopíků**, byla vybudována přímo v prostoru Oldřichovského sedla a okolních lesů. Jejich výstavba vrcholila právě v roce 1938. Proto zmínka školní kroniky o československých vojácích, kteří v září „zaujímali pozice v bunkrech v našich horských lesích“, zachycuje bezprostřední přípravu Československa na obranu hranic.*

*Po prudkém vyostření sudetoněmecké krize byla **23. září 1938 vyhlášena všeobecná mobilizace československé branné moci**. Během krátké doby nastoupilo přibližně **1,1 milionu mužů** a armáda obsadila připravená obranná postavení včetně pohraničního opevnění. Mobilizace se přímo dotkla i Oldřichova – kronika zaznamenává odchody otců školních dětí, pohyb vojska obcí,*

omezení vyučování, odevzdávání zbraní a radiopřijímačů i napětí mezi místním převážně německým obyvatelstvem a československou státní mocí.

K boji o opevnění nakonec nedošlo. **Mnichovská dohoda z 29. září 1938** přinutila Československo pohraniční území odstoupit Německu a československá armáda se musela z připravených pozic stáhnout. Podle školní kroniky odešly poslední československé jednotky z Oldřichova **3. října 1938 ráno**, a ještě téhož dne dorazili do obce první němečtí vojáci. Opevnění v okolních lesích tak dnes zůstává hmotnou připomínkou několika dramatických zářijových týdnů, kdy se i malý Oldřichov ocitl přímo na hranici možného válečného střetu.

Školní rok 1938/1939, díl II.

Kronikář zahajuje novou kapitolu slovy: „Nová doba, velká doba! Náš nový vůdce Adolf Hitler nás osvobodil.“

Podle jeho podání německé obyvatelstvo Čech po dvacet let trpělo pod českou vládou, bylo omezováno ve svých kulturních právech a mnoha dětem bylo znemožněno německé školní vzdělání. Za průkopníka „osvobození“ označuje Konrada Henleina a jeho uskutečnění připisuje Adolfu Hitlerovi.

Československé lehké opevnění v Jizerských horách podle dobové fotografie. Jeden z objektů stavebního úseku J2 Jizerské hory v okolí Oldřichova. Řopíky byly v těžkém horském terénu důmyslně začleněny mezi skály a lesní porost a doplňovaly je střelecké průseky, zákopy a terénní či kamenné překážky. Po německém záboru pohraničí na podzim roku 1938 se zdejší objekt stal námětem propagandistických fotografií.

Dne 22. října nastoupil po návratu z vojenské služby na zdejší škole znovu pomocný učitel Robert Müller, který zde krátce působil již v předchozím školním roce. Učitelka ručních prací Marie Müller byla okresní školní radou přeložena zpět na zdejší školu.

Také v tomto školním roce byla připomenuta událost z 9. listopadu 1923, kdy se Adolf Hitler se svými stoupenci vydal v Mnichově k Feldherrnhalle a při neúspěšném pokusu o převrat byli někteří účastníci zastřeleni. IV. třída byla slavnostně vyzdobena a v 10 hodin se zde shromáždil učitelský sbor se žáky. Děti byly seznámeny s významem tohoto dne v duchu tehdejší nacistické interpretace události. Slavnost doprovázely písně nacistického hnutí a píseň **,„Ich hatt' einen Kameraden“ („Měl jsem kamaráda“) **.

Dne 15. listopadu 1938 přestaly platit československé papírové peníze do hodnoty 50 korun a dne 30. listopadu také československé mince. Ihned po příchodu Wehrmachtu byla zavedena jízda vpravo. Dne 30. listopadu musely být přihlášeny všechny cenné papíry.

V obci byly založeny organizace SS, SA a HJ (Hitlerjugend) a svou činnost zahájila také NSV (Nationalsozialistische Volkswohlfahrt – Národně socialistická péče o blaho lidu). Poprvé se konaly sbírky pro Winterhilfswerk (Zimní pomoc), tzv. Pfundsammlungen, při nichž domácnosti darovaly zpravidla libru, tedy přibližně půl kilogramu potravin, a akce Eintopf, spojené s jednoduchým nedělním jídlem a příspěvkem na Zimní pomoc.

Hrubá mouka zmizela z prodeje a k dostání byla pouze mouka hladká. List *Reichenberger Zeitung* přestal vycházet a na jeho místo nastoupil deník *Die Zeit*. Jízdné na železnici bylo postupně zvyšováno.

Pomocný učitel Herbert Wagner opustil zdejší školu, protože získal místo učitele tělesné výchovy na obecné škole ve Vratislavicích. V Oldřichově působil dva roky.

Pomocný učitel Robert Müller byl k 31. prosinci zproštěn školní služby, protože nastoupil vojenskou službu v německém Wehrmachtu.

Dne 1. ledna 1939 nastoupil na zdejší škole učitel Alfred Weinert, který převzal II. třídu. Přišel ze školy v Bílém Kostele.

Téhož dne nastoupila pomocná učitelka Ilse Weigel, která převzala IV. třídu. Narodila se 14. listopadu 1916 v Moravském Novém Městě, kde navštěvovala obecnou a měšťanskou školu. Poté absolvovala reálné gymnázium a pedagogickou akademii v Praze. Dne 1. listopadu 1937 nastoupila jako praktikantka do školské služby na dívčí škole v Liberci.

Dne 18. ledna 1939, v den výročí založení Německé říše, byla školní budova vyzdobena říšskou vlajkou. Děti byly ve svých třídách seznámeny s významem tohoto dne.

Kvůli rozsáhlé epidemii spalniček byla škola rozhodnutím úředního lékaře na dvanáct dní, od 25. ledna do 5. února, uzavřena. Po skončení uzávěry bylo vyučování opět zahájeno.

Ředitel školy Franz Kratzer byl kvůli nemoci okresním lékařem na dva měsíce, do konce března, uvolněn ze služby. Zastupujícím vedením školy byl pověřen učitel Rudolf Wondrak, který zároveň převzal I. třídu.

Protože bylo vyučování ve III. třídě do 12. února zajišťováno pouze provizorně, byla škole dne 13. února přidělena pomocná učitelka Helene Wimmer. Narodila se 29. března 1917 v Liberci, kde absolvovala obecnou školu, nižší reálnou školu, gymnázium a jeden rok učitelského ústavu. V roce 1937 maturovala. Dne 21. ledna 1939 nastoupila jako pomocná učitelka na obecné škole v Nové Vsi.

K 15. únoru 1939 byla Helene Wimmer přeložena do Doubí. Na její místo nastoupila 16. února pomocná učitelka Anna Cerny. Narodila se 13. dubna 1918 v Liberci. Po určité době strávené na městské pokusné škole v Liberci získala místo na zdejší škole.

Historická poznámka: Dne 8.–9. listopadu 1923 se Adolf Hitler a jeho přívrženci pokusili v Mnichově násilně převzít moc. Pokus známý jako pivní či mnichovský puč skončil střelbou u Feldherrnhalle, při níž zahynulo 16 nacistů a čtyři policisté. Po nástupu nacistů k moci byla událost režimem přetvořena v jeden z hlavních kultů nacistického hnutí a padlí účastníci byli oslavováni jako „mučedníci“.

Redakční poznámka: „Protože dnes o některých věcech smýšlíme jinak, vynechal jsem šest slov. Tuto kroniku psal tehdejší vedoucí školy. V té době jím byl Franz Kratzer.“

Walter Leder, který školní kroniku přepisoval z originálu, u této pasáže výslovně uvádí, že **šest slov vynechal**, protože „dnes o některých věcech uvažujeme jinak“. Je proto třeba mít na paměti, že dochovaný přepis není v tomto místě zcela doslovným zněním původní kroniky, ale již prošel drobným redakčním zásahem. Rozsah ani přesný obsah vypuštěných slov dnes neznáme.

Školní rok 1938/1939, díl III

Dne 25. února skončilo první pololetí vzhledem k tomu, že školní rok měl být ukončen až 15. července. Školní vysvědčení již nesla novou říšskou pečeť a klasifikační stupnice byla šestistupňová.

Dne 4. března bylo při vzpomínkové hodině připomenuto také památky německých demonstrantů, kteří v březnu 1919 přišli o život při demonstracích za právo na sebeurčení. Kronikář události popisuje slovy: „Pušky měly potlačit touhu sudetských Němců po svobodě, aby stál Masaryka a Beneše, vybudovaný na lži, předčasně nezakolísal.“ V neděli 12. března si tuto událost připomínalo celé Německo. Podle kronikáře už tento den neměl být dnem smutku, ale dnem, kdy budou s vděčností a hrdostí připomínáni „naši hrdinové“ a kdy má být obnoven slib obětovat i vlastní život za budoucnost Německa.

Následovalo mimořádně silné sněžení. Přívaly sněhu a závěje ztěžovaly silniční i železniční dopravu. Místní jednotky SA byly nasazeny v Mníšku k odklizení sněhu, aby byl umožněn rychlý průjezd motorizovaných jednotek Wehrmachtu. Mnoho dětí se kvůli hlubokému sněhu nemohlo dostat do školy.

Dne 15. března 1939 vstoupila německá vojska do Čech a na Moravu. Kronikář událost zaznamenal takto: „Na žádost českého státního prezidenta napochodovalo dne 15. března 1939 německé vojsko do Čech a na Moravu. I přes prudkou sněhovou bouři proběhl vstup podle plánu. Náš Führer tím osvobodil poslední Němce, kteří byli pod svévolnou českou vládou, a učinil z nich německé občany.“

Sotva německá vojska obsadila Prahu, přijel Adolf Hitler na Pražský hrad a Čechy a Morava byly prohlášeny za Protektorát Čechy a Morava. Slovensko, které vyhlásilo samostatnost, se dostalo pod silný politický a vojenský vliv Německé říše.

Dne 16. března otevřela NSV – *Nationalsozialistische Volkswohlfahrt* (Národně socialistická péče o blaho lidu) – v prázdných prostorách ředitelského bytu poradnu pro matky a děti.

Řediteli školy byla zdravotní dovolená prodloužena až do 15. července 1939.

Jen několik dní po vstupu německých vojsk do Čech mohly být děti informovány o dalším úspěchu „našeho vůdce“. Memelsko bylo připojeno k Německu. Kronikář tuto událost popisuje jako završení „boje za svobodu memelských Němců“ jejich začleněním do německé vlasti.

Dne 20. dubna oslavil Adolf Hitler své 50. narozeniny. Škola byla vyzdobena vlajkami. Den předtím se konala hodinová slavnost, při níž byla dětem zdůrazňována rozhodnost a velikost vůdce, který podle dobového výkladu věnoval svou lásku německé mládeži. Dívky z Bund Deutscher Mädel (BDM) a chlapci z Hitlerjugend (HJ) přišli v uniformách. Slavnost doprovázely písně a bojová hesla.

Dne 28. dubna pronesl Hitler v Říšském sněmu projev, v němž reagoval mimo jiné na výzvu amerického prezidenta Franklina D. Roosevelta. Protože škola neměla vlastní rozhlasový přijímač, bylo starším žákům nařízeno, aby si přenos povinně vyslechli u příbuzných nebo známých.

Poprvé jsme také mohli prožít 1. květen jako národní svátek německého národa, jehož vrcholem byl Hitlerův projev.

Starosta obce jmenoval novou školní radu, kterou tvořili Rudolf Horn, Edmund Scholz a Leonhard Prokop.

Školní rok 1938/1939, díl IV

Z podnětu školského úřadu byla intenzivně propagována myšlenka založení školní spořitelny. Během několika dní se zapojilo 62 dětí, které obdržely spořicí knížky, do nichž si vlepovaly spořicí známky.

Dne 6. května byla při příležitosti narozenin gauleitera Konrada Henleina jedna vyučovací hodina věnována jeho zásluhám o sjednocení sudetských Němců a přípravě jejich začlenění do Německé říše. Škola byla vyzdobena prapory.

Dne 17. května proběhlo v celé Velkoněmecké říši sčítání lidu, povolání a podniků. Jako čestní sčítací komisaři působili v obci mimo jiné učitelé Alfred Weinert a Rudolf Wondrak. Kvůli zpracování shromážděných údajů bylo 19. května školní volno.

Dne 15. července skončila řediteli školy Franzi Kratzerovi zdravotní dovolená a téhož dne znovu převzal vedení školy.

Dne 16. července se na zahradě hostince Zur Vereinshalle (Beseda) konala slavnost pro žáky, kteří ukončili školní docházku. Zúčastnili se také představitelé NSDAP, SA, vojenského spolku a hasičů. Učitelka Weigel přednesla dětem projev a poté ředitel školy předal absolventy „Straně“. Slavnost byla zakončena národními písněmi. Každý absolvent obdržel na památku knihu.

Školní rok začal 1. září 1938 a byl ukončen 15. července 1939.

V průběhu školního roku vyučovali:

I. třídu ředitel Franz Kratzer, během jeho nepřítomnosti zastupující ředitel Rudolf Wondrak. Ve II. třídě působila učitelka Marie Schiebl do 26. září 1938, kdy odešla přes hranice. Od 25. října do 31.

prosince 1938 zde vyučoval Robert Müller, který poté nastoupil vojenskou službu v německém Wehrmachtu. Od 1. ledna do 15. července 1939 zde působila učitelka Ilse Weigel.

Počty žáků byly následující: I. třída – 11 chlapců a 7 dívek; II. třída – 14 chlapců a 22 dívek; III. třída – 15 chlapců a 19 dívek; IV. třída – 7 chlapců a 28 dívek. Celkem školu navštěvovalo 123 žáků.

Z místních školou povinných dětí navštěvovali jeden chlapec a jedna dívka reformní reálné gymnázium [v přepisu uvedeno „v Druxu“, místo se nepodařilo určit]. Měšťanské školy v Liberci a Růžodole navštěvovalo deset chlapců a čtyři dívky.

Školní knihovna obsahovala 178 knih. Školní rada hradila odběr *Školních listů*, *Úředního listu Říšského ministerstva pro vědu, výchovu a národní vzdělávání*, časopisu *Prádlo a móda* a *Venkovské pošty*. Během roku proběhlo pět měsíčních porad a obecní školní rada zasedala dvakrát.

Kvůli epidemii spalniček byla škola od 25. ledna do 5. února uzavřena.

Školníci: Do roku 1897 připadala péče o školní místnosti a jejich úklid řediteli školy a jeho rodině. Poté již škola měla školníka, který zde měl vlastní byt. Od 1. září 1897 do roku 1931 působil jako školník a zároveň listonoš Ferdinand Brückner, po něm Rudolf Lange z Betléma. V letech 1938–1945 vykonávala tuto službu rodina Passigových.

Ředitel školy: Josef Mauermann působil od 1. října 1886 do 28. února 1919. Od 1. září 1919 jej následoval Josef Neumann, poté Franz Kratzer a po něm Rudolf Wondrak. Posledním německým ředitelem školy byl pan Legler, který pocházel z Mníšku.

Kronika uzavřena dne 16. července 1939

Franz Kratzer, ředitel (*razítka – ředitel obecné školy Buschullersdorf*)

Historické poznámky:

15. března 1939:

Formulace kronikáře, že německá armáda vstoupila do českých zemí „na žádost českého státního prezidenta“, odpovídá tehdejší nacistické propagandě. Prezident Emil Hácha byl v noci ze 14. na 15. března 1939 v Berlíně vystaven mimořádnému nátlaku a hrozbě vojenského útoku včetně bombardování Prahy. Německá vojska následně obsadila české země a 16. března byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. Okupací Hitler zároveň porušil závazky spojené s Mnichovskou dohodou.

Memelsko:

Memelsko, dnešní Klaipėdský kraj v Litvě, bylo do roku 1919 součástí Německa. V březnu 1939 předložilo nacistické Německo Litvě ultimátum požadující jeho odstoupení. Litva pod hrozbou vojenského zásahu požadavku ustoupila a území bylo 22.–23. března 1939 připojeno k Německé říši. Kronikářovo líčení jako završení „boje za svobodu“ tedy opět odpovídá nacistické interpretaci události.

Události 4. března 1919:

Tady bych poznámku určitě přidala, protože čtenář bez kontextu vůbec nebude vědět, o čem kronikář mluví. Jde o demonstrace německého obyvatelstva v Československu 4. března 1919 za právo na sebeurčení a proti začlenění německy osídlených oblastí do Československa. Při střetech československého vojska s demonstranty na několika místech zahynuly desítky lidí. Po roce 1938 nacistický režim tuto událost silně využíval jako součást sudetoněmeckého kultu „obětí českého útlaku“. Tady bych ještě dohledala přesná čísla a formulaci, než ji dáme definitivně do publikace.

Závěrem

Školní kronika oldřichovské školy je mnohem víc než jen soupis školních roků, počtů žáků, jmen učitelů, oprav budovy, výletů a slavností. V dlouhém časovém oblouku od druhé poloviny 19. století do konce třicátých let zachycuje proměnu jedné malé venkovské školy, ale zároveň i proměnu státu, společnosti a hodnot, které měly být dětem předávány. Právě v tom spočívá její mimořádná hodnota.

Na jejích stránkách se velké dějiny neodehrávají někde daleko v Praze, Vídni nebo Berlíně. Přicházejí přímo do školní třídy. Projevují se v tom, jaká vlajka visí na školní budově, jaká hymna se zpívá, čím narozeniny děti slaví, o kom učitel pronáší slavnostní řeč, jaké obrazy visí na stěnách a jaké hodnoty jsou žákům předkládány jako správné, čestné a vlastenecké.

Za Rakouska-Uherska je samozřejmou součástí školního života oddanost císaři a monarchii. Děti se účastní bohoslužeb za císařskou rodinu, zpívají císařskou hymnu, recitují vlastenecké básně a učitelé otevřeně píší o své povinnosti pěstovat věrnost císaři, vlasti a říši. Po roce 1918 se téměř stejnými prostředky začíná budovat vztah k nové Československé republice. Mizí císařské slavnosti a jejich místo zaujímá 28. říjen, připomínání Jana Amose Komenského, oslavy narozenin Tomáše Garrigua Masaryka a později Edvarda Beneše. Ve škole se objevuje český jazyk, státní symboly nové republiky a výchova k československému občanství.

Pozoruhodné je, jak přirozeně tento přechod kronika zachycuje. Budova zůstává stejná, ve třídách sedí děti ze stejných rodin a mnozí učitelé slouží škole po desetiletí. Mění se však stát a s ním i jazyk, kterým škola hovoří o vlasti, povinnosti a správném občanství. Ještě v roce 1936 německá škola v Oldřichově při návštěvě prezidenta Beneše deklaruje věrnost Československu a zdůrazňuje úlohu školy při překonávání toho, co jednotlivé národy rozděluje. Na jaře 1938 se slaví Masaryk i Beneš a připomíná dvacáté výročí republiky. Jen o několik měsíců později jsou na škole vyvěšeny vlajky s hákovým křížem a kronikář označuje Hitlera za osvoboditele.

Právě tento prudký obrat patří k nejpůsobivějším místům celé kroniky. Není třeba jej dodatečně vysvětlovat jako něco výjimečného nebo nepochopitelného. Spíše ukazuje, jak snadno může škola – stejně jako jiné veřejné instituce – přejímat hodnotový a ideologický rámec státu, v němž právě působí. Škola nikdy není úplně oddělena od společnosti. Vedle čtení, psaní, počítání a přírodopisu vždy také učí děti, co je považováno za správné, čemu mají být věrné, koho mají obdivovat a jak má vypadat dobrý občan.

Z dnešního pohledu je zřejmé, že tím škola někdy sloužila státní ideologii a v určitých obdobích přímo propagandě. Bylo by však příliš jednoduché hodnotit jednotlivé učitele jen

podle toho, jakému režimu právě sloužili. Z kroniky je naopak opakovaně patrné, že svou práci chápali především jako mravní poslání. Chtěli z dětí vychovat pracovitě, poctivě, ukázněné, vzdělané a odpovědné lidi. Pomáhali chudým dětem, obstarávali jim oblečení, knihy a školní pomůcky, vařili polévky, organizovali výlety, podporovali očkování, pečovali o školní zahradu a často ze svých vlastních prostředků přispívali tam, kde obecní peníze nestačily. Věřili, že děti vedou k dobru.

Právě zde však kronika nabízí důležité poučení. Dobrá víra sama o sobě nechrání člověka před tím, aby se stal prostředníkem ideologie. Učitel může být přesvědčen, že vychovává čestné a mravní lidi, a přitom jim současně předávat obraz světa vytvořený státní mocí. V monarchii to byla věrnost císaři, v první republice oddanost demokratickému Československu a po roce 1938 stále otevřenější nacistický výklad dějin, národa a společnosti. Prostředky přitom zůstávají překvapivě podobné: slavnostní projevy, básně, písně, vlajky, výročí, portréty státníků a společné rituály.

To ovšem neznamená, že všechny tyto ideologie lze stavět na stejnou úroveň. Znamená to pouze, že kronika mimořádně názorně ukazuje mechanismus, jímž se velká politika dostává až k dětem do školní lavice. A právě proto je třeba její zápisy číst v dobových souvislostech, nikoli jen poměřovat dnešními hodnotami.

Vedle velkých dějin však kronika zachovává ještě jiný, možná stejně důležitý svět. Víme díky ní, kdy škola dostala elektrické světlo, kdy byla opravena střecha, kdy zmizela zvonička, jaké nemoci mezi dětmi řádily, kam se chodilo na školní výlety, kolik stála nová kamna nebo lavice, které děti dostávaly v zimě polévku a jaké knihy si žáci půjčovali. Dozvídáme se o povodních, epidemii cholery, očkování proti neštovicím, první světové válce, mobilizaci i hospodářských těžkostech. Vedle jmen císařů a prezidentů tu stojí jména školníků, sedláků, hostinských, pekařů, učitelů a dětí, které by jinak z dějin téměř beze stopy zmizely.

A právě v tom je možná největší význam této kroniky. Velké dějiny zde dostávají lidské rozměry. Válka znamená, že učitel narukuje a děti se učí jen půl dne. Hospodářská nouze znamená, že školní rada nakupuje boty a že přesporní děti dostávají v poledne polévku. Elektrifikace není abstraktním technickým pokrokem, ale konkrétním okamžikem, kdy se 12. června 1914 ve škole poprvé rozsvítí elektrické světlo. Mobilizace roku 1938 znamená, že děti odcházejí z vyučování, protože jejich otcové nastoupili k vojsku. Mnichovská dohoda se projeví tím, že ráno odejdou českoslovenští vojáci a odpoledne přijedou němečtí.

Školní kronika proto není jen kronikou školy. Je to kronika jedné obce viděná ze školních oken. Ukazuje, jak se několikrát během jediného lidského života změnil stát, hranice, politický režim i představa o tom, co znamená být dobrým občanem. Přitom se děti dál učily číst a psát, chodily na výlety, dostávaly vysvědčení, zlobily, stonaly a těšily se na prázdniny.

A možná právě tento kontrast činí kroniku tak silným pramenem. Připomíná nám, že dějiny nejsou jen sledem rozhodnutí politiků a změn hranic. Dějiny se odehrávají také ve škole, v rodinách a v každodenních životech obyčejných lidí – často ještě dříve, než si sami uvědomí, že právě žijí uprostřed dějin.

Poválečná historie školy v Oldřichově v Hájích

Nový začátek v roce 1945

Po skončení druhé světové války se život v Oldřichově v Hájích začal od základů proměňovat. Do obce přicházeli noví obyvatelé z různých částí Československa, včetně Slovenska, a spolu s nimi i děti různého věku, rozdílných zkušeností a odlišné úrovně vzdělání. Současně v obci zůstávaly některé německé rodiny antifašistů, jejichž děti měly rovněž navštěvovat českou školu, přestože často neuměly česky ani slovo.

Místní správní komise, aktivní rodiče a další představitelé obce proto začali ihned řešit, jak obnovit školní vyučování a zároveň zajistit péči i o děti předškolního věku. Nešlo pouze o vzdělávání. Zřízení mateřské školy mělo umožnit především mladým ženám nastoupit do zaměstnání a přispět druhým příjmem do rodinného rozpočtu.

V pohraničí byl však v prvních poválečných měsících velký nedostatek učitelů. Do Oldřichova se tehdy se svým manželem, správcem kamenolomu ve Filipce, přistěhovala učitelka **Marie Sobišková**. Místní správní komise jí přidělila byt v domě čp. 261 a ustanovila ji první poválečnou řídící učitelkou obecné školy. Současně byla pověřena také přípravou mateřské školy.

Dne **8. září 1945** provedla zápis prvních **18 dětí různého školního věku**. První vyučovací den české školy v Oldřichově v Hájích se konal **17. září 1945**. Další děti se přihlašovaly postupně podle toho, jak do obce přicházely nové rodiny.

Dne **13. září 1945** proběhl také zápis dětí německých antifašistů, kterým byla docházka do české školy povolena. Jednalo se celkem o **71 dětí**. Některé z těchto rodin se však později dobrovolně odstěhovaly do Německa, přestože se na ně povinný odsun nevztahoval.

Začátky byly obtížné. Chyběly české učebnice a sešity, ve škole zůstávaly německé obrazy a učební pomůcky a děti přicházely z velmi různých poměrů. Proto se vyučování zpočátku soustředilo na úplné základy – čtení, psaní a počítání.

Otevření školy bylo vzato na vědomí výnosem ministerstva školství ze dne **27. října 1945**. Škola mohla být organizačně trojtřídní, ale kvůli nedostatku učitelů se zpočátku vyučovalo pouze v jedné třídě.

Teprve **1. ledna 1946** nastoupila učitelka **Eva Výstupová z Prahy**.

Školní fotografie z období těsně po roce 1945

Školní fotografie z období těsně po roce 1945

Škola v letech 1946–1948

Dne **6. března 1946** byl do Oldřichova přidělen učitel **Miloslav Fotr**, který se později nechal přejmenovat na **Jenšovský**. S rostoucím počtem žáků byla na školu přidělena také učitelka **Jiřina Kučerová**.

Ve školním roce 1946/47 tak vznikla trojtřídní škola. Navštěvovaly ji i děti, které by věkem již patřily do měšťanské školy. Ta však byla v poválečných letech dostupná až v Liberci a mnozí rodiče odmítali své děti tak daleko posílat. Některé děti proto dojížděly do školy v dnešní ulici 5. května v Liberci, jiné do Pavlovic nebo Stráže nad Nisou.

Situace se změnila až **1. září 1947**, kdy byla otevřena měšťanská škola v Mníšku. Oldřichovská škola se tím znovu změnila na dvojtřídní se čtyřmi ročníky a **79 dětmi**.

Vyučovaly zde tehdy Marie Sobišková a Jiřina Kučerová. Kučerová se v obci aktivně zapojovala také do veřejného života, především jako cvičitelka zákyň v místním Sokole. Později působila celý život na školách Liberecka a svou pedagogickou dráhu zakončila jako ředitelka základní školy v Hrádku nad Nisou pod jménem Mlejnecká.

Dne **6. února 1948** Marie Sobišková onemocněla a do školy se již nevrátila.

Marie Sobišková – první poválečná řídící učitelka

Těch, kteří si ještě pamatují první poválečnou řídící učitelku oldřichovské školy, už mnoho nebude. Přesto stojí za to její příběh připomenout. Marie Sobišková byla ženou, která po válce přijela do pohraničí s odhodláním vybudovat českou školu téměř od základů.

Narodila se roku 1903. Brzy osiřela a vyrůstala ve velmi skromných poměrech, přesto vystudovala učitelskou školu v Praze. Jako mladá učitelka začínala na Mostecku a Litvínovsku v českých menšinových školách uprostřed převážně německého obyvatelstva. Později učila v České Kamenici a v Kostelci nad Orlicí. Po válce vyslechla výzvy, které hledaly učitele ochotné odejít do pohraničí, a rozhodla se přihlásit.

Do Oldřichova v Hájích přišla v roce 1945 se dvěma malými dětmi a stala se první poválečnou řídící učitelkou zdejší obecné školy. Sama své působení později nazvala „pionýrskou prací od základu“. Nešlo jen o vyučování. Pomáhala zakládat obecnou i mateřskou školu, připravovala jesle, starala se o knihovnu a čítárnu, organizovala kulturní a osvětové akce, pěvecký kroužek, loutkové divadlo i pomoc matkám a dětem.

*Podmínky byly mimořádně těžké. Do školy přicházely české děti nových osídlenců i děti německých antifašistů. Chyběly české knihy, sešity i vhodné pomůcky. V zimě nebylo čím topit. V dopise z března 1947 Marie píše, že měla ve třídě pouhé **čtyři stupně**, děti plakaly zimou a v obci nebyly ani brambory. Při služební cestě do Liberce navíc uklouzla na zmrzlém stupátku vlaku, zlomila si ruku a zdravotní problémy se později ještě zhoršovaly. Přesto dál plánovala vybavení tělocvičny, veřejné besídky a další školní akce.*

Její dcera Eva vzpomíná na poválečný Oldřichov jako na krásnou, ale tvrdou krajinu. Nedostávalo se potravin, uhlí ani dřeva a mnoho nových obyvatel se teprve učilo v pohraničí žít a hospodařit. Přesto zde podle ní panovala i značná soudržnost a víra, že se život postupně obrátí k lepšímu.

Zlom přišel po únoru 1948. Marie Sobišková byla v té době na nemocenské po vážném úrazu páteře. V atmosféře nastupujícího komunistického režimu proti ní začala místní kampaň. Byla obviňována z „prvorepublikových názorů“, údajně měla dělat rozdíly mezi dětmi, a dokonce jí byla podstrčena do zásuvky kniha Mein Kampf. Dne 5. března 1948 vyšel v Mladé frontě článek, podle

něhož měla být zbavena služby a vyhoštěna z pohraničí „pro svůj špatný charakter“. Později samotný akční výbor uznal, že šlo o přehmat, oficiální omluvy se však nedočkala.

Oldřichov opouštěla s podlomeným zdravím. Roku 1949 odešla do invalidního důchodu a následky úrazu ji provázely celý další život.

Přesto na své působení nevzpomínala jen s hořkostí. V roce 1977 si do deníku napsala, že v Oldřichově zažila „mnoho dobrého i zlého“, ale její vzpomínky zůstaly živé a vzrušující. Učitelské povolání pro ni bylo posláním a svou poválečnou práci stále vnímala jako službu obnovené vlasti.

Právě proto stojí za to na Marii Sobiškovou nezapomenout. Nebyla jen první poválečnou řídící učitelkou. Byla jednou z lidí, kteří v nesmírně složité době pomáhali znovu postavit na nohy školu i život celé obce.

Marie Sobišková s dětmi

František Pošmurný a dlouhá poválečná éra školy

Dne **25. května 1948** převzal vedení školy **František Pošmurný** z Mladoboleslavska. Ve funkci zůstal až do své vážné nemoci v roce 1969.

Pošmurný se stal jednou z nejvýraznějších osobností poválečné historie školy. Lidé jej nadále oslovovali „pane řídící“. Nebylo to míněno jako zastaralé nebo zlehčující označení, ale jako výraz úcty. Pro mnoho obyvatel obce byl nejen učitelem, ale také rozvážným a důvěryhodným člověkem, za kterým chodili s různými problémy a žádali jej o radu.

V Oldřichově pak strávil více než dvacet let a stal se jednou z osobností, na které jeho bývalí žáci dodnes vzpomínají s mimořádnou láskou a respektem.

Byl učitelem staré školy – přísným, ale spravedlivým. K jeho výbavě patřilo ukazovátko a s ním i pověstná „mastička“. Kdo něco provedl, nastavil dlaň a tenký konec ukazovátko na ní uměl pořádně zaštípat. „Pošmurný byl dobrý, ale přísný,“ vzpomíná Jiří Komberec. „Když jsme něco vyvedli, dostávali jsme mastičku. Pan řídící řekl: ‚Nastav ruku, dostaneš mastičku!‘ Práskl tím ukazovátkem a dlaň pak pálila hodně dlouho.“

Podobné vzpomínky má řada jeho žáků. Přísnost však není tím hlavním, co si z oldřichovské školy odnesli. Mnohem častěji mluví o učiteli, kterého měli opravdu rádi. „Byl opravdu pedagog,“ říká

Ingrid Piovesan Gnesutta. „Hrál na housle, byl to krásný člověk. Když jsme šli ze školy domů, tak jsme si ty písničky pozpívali.“

František Pošmurný pravidelně učil prvňáčky a škola pod jeho vedením nebyla místem, kde se jen sedělo v lavicích. Děti vyrážely ven, učily se přírodopis přímo v přírodě, chodily na výlety i na koupání. Marta Jandová vzpomíná, jak děti chodily učitelům naproti, když Pošmurný s Ladislavem Ulrychem mířili na oběd do mateřské školy: „Předháněli jsme se, koho vezmou za ruku, prostě jsme je měli moc rádi.“

Školní život měl přitom spoustu drobných rituálů, které jsou dnes téměř nepředstavitelné. Ve třídách se topilo v kamnech a možnost přiložit polínko byla odměnou. Stejně tak zvonění ručním zvonkem na přestávku. Kdo zlobil, o tuto výsadu přišel. V lavicích byly kalamáře a psalo se perem s násadkou.

A pan řídící měl samozřejmě i své lidské slabosti. Věra Kafková vzpomíná, že ji jako prvňačku posílal do obchodu naproti škole pro partyzáanky. Jednou ji s cigaretami přistihla jeho manželka Anežka, která pracovala ve školní družině. Dívka poctivě přiznala, komu cigarety nese.

Právě podobné drobnosti vytvářejí obraz tehdejší venkovské školy možná lépe než úřední zápisy. Učitel nebyl člověkem, kterého děti znaly jen od tabule. Bydlel mezi nimi, potkával jejich rodiče, chodil s nimi na výlety, řešil jejich průšvihy a často se podílel i na životě celé obce.

Škola se postupně rozrůstala. K Františku Pošmurnému přicházeli další učitelé, mezi nimi Zdenka Tobiášová a Ladislav Ulrych. Právě Ulrychův příběh dobře ukazuje, jakou autoritu pan řídící mezi mladšími kolegy měl. Když Ulrych nastoupil do Oldřichova, považoval své působení v pohraničí spíše za dočasnou záležitost. Po vojně se chtěl vrátit domů na Jaroměřsko.

Jenže František Pošmurný mu na vojnu psal a přesvědčoval ho, aby se vrátil. „Tak dlouho do mě vařil, až jsem podlehl a nastoupil zase do Oldřichova. A nelitoval jsem. Pošmurný byl solidní, férový chlap,“ vzpomínal později Ulrych.

Učit na malé venkovské škole nebylo jednoduché. V jedné třídě seděly současně dva ročníky. Z pětačtyřicetiminutové hodiny se učitel chvíli věnoval jednomu dítěti, zatímco druhé samostatně pracovaly, a pak se role obrátily. Večer čekaly hromady sešitů k opravování. Přesto Ladislav Ulrych na toto období vzpomínal jako na pěkná léta: s dětmi chodil třeba přes Viničnou do Hejnic – „vyblbli se přitom, zkrátka mládí“.

Ladislav Ulrych a František Pošmurný s dětmi

A nebyla to jen výuka. František Pošmurný hrál na housle, vedl děti k hudbě a divadlu a školní představení se hrála na jevišti v Besedě. Do jejich přípravy se zapojovali rodiče i další obyvatelé obce. Škola tak byla přirozenou součástí společenského a kulturního života Oldřichova.

Zdenka Tobiášová na svého kolegu později vzpomínala: „Byl to bezvadný pán, veselý, humorný, hezky se s ním spolupracovalo.“ Připomínala také jeho práci pro obec, a především vztah k dětem: „Děti ho měly hrozně rády, on to s dětmi uměl.“

V posledních letech Františka Pošmurného stále více trápilo zdraví, zejména astma. Jezdil se léčit do lázní, ale nemoc nakonec zvítězila. Od září 1969 převzala vedení školy Zdenka Tobiášová a František Pošmurný 1. října 1970 ve věku 59 let zemřel.

Oblíbený pan řídící František Pošmurný s dětmi

Na této fotografii vidíme Františka Pošmurného, Ladislava Ulrycha i Zdenku Tobíášovou

V roce **1948** se změnil i oficiální název školy. Obecná škola byla přejmenována na **národní školu**.

Po školské reformě z roku 1953 se změnila organizace povinné školní docházky a oldřichovská škola nadále zajišťovala výuku prvního stupně.

V letech **1958/59 až 1960/61** byla škola dokonce čtyřtřídní a navštěvovalo ji **105 žáků**.

Vedle Františka Pošmurného zde působili například:

- **Zdenka Tobiašová,**
- **Ludmila Rázlová,**
- **Dana Vícová,**
- **Ladislav Ulrych,**
- **Anna Marková,**
- později také **Jana Šatarová.**

Ladislav Ulrych bydlel od roku 1952 přímo ve škole. Výjimkou byla jeho dvouletá základní vojenská služba v letech 1953–1955 v Kašperských Horách. Po jejím skončení se do Oldřichova vrátil.

Výhodou oldřichovské školy bylo právě to, že mohla učitelům nabídnout byt přímo v budově školy. V pohraničí, kde byl nedostatek učitelů, to hrálo důležitou roli. Podle vzpomínek stačilo, aby nový učitel přivezl povlečení, kufr prádla a osobní věci; byt byl připravený, někdy dokonce i s peřinami.

Učitelský byt využívala postupně řada pedagogů – mimo jiné učitel Bárta, Jiřina Kučerová, učitelka Švadlenková, Ladislav Ulrych, Dana Vícová, paní Semerádová a Jana Šatarová.

Škola jako kulturní centrum obce

Za Františka Pošmurného nebyla škola jen místem výuky. Velký důraz se kladl na kulturní život a práci s dětmi mimo vyučování.

V padesátých letech děti pravidelně nacvičovaly divadelní představení v Besedě. Mezi uváděné hry patřily:

Rozum a štěstí, O Slunečníku, Měsíčníku a Větrníku, Švanda dudák, Šípková Růženka a Sůl nad zlato.

Do příprav se zapojovala celá řada místních obyvatel. Pomáhali při stavbě a opravách kulis, přestavbách scény, topení v sále i dalších praktických činnostech. Mezi pomocníky patřili například Josef Rodr, Bohuslav Jůza, Karel Flégr, František Mikšíček, Antonín Samek, Konrád Dostál a Ladislav Ulrych.

Láska k divadlu, kterou děti získaly už na oldřichovské škole, pokračovala i po jejich přechodu do školy v Mníšku. V letech 1963 a 1964 tam pod vedením učitelky Dagmar Chocholáčové a ředitele Ladislava Ulrycha vznikla představení **Popelka** a **Princezna se zlatou hvězdou na čele**, která byla znovu uvedena v sále oldřichovské Besedy.

František Pošmurný podporoval také hudební vzdělávání. V odpoledních hodinách učil zájemce hře na housle. Podle vzpomínek patřil k jeho nejúspěšnějším žákům **Wolfgang Herbig**.

Budova s nápisem Obecná škola i cedulí Národní škola

Proměny školství a školy

Školský zákon z roku 1948 zrušil názvy obecná a měšťanská škola a nahradil je názvy národní škola a střední škola.

Po školském zákonu z roku 1953 vznikl nový typ osmileté střední školy a povinná školní docházka byla zkrácena na osm let. Oldřichovská škola zůstávala školou prvního stupně.

Od roku **1961** začala platit devítiletá školní docházka a škola nesla označení **Základní devítiletá škola, 1.–5. ročník**.

Po přeložení Ladislava Ulrycha do Mníšku v roce 1960 nastoupila v Oldřichově **Jana Šatarová**. Po odchodu Anny Markové se kvůli klesajícímu počtu dětí škola stala trojtřídní.

Na této fotografii je dobře vidět „krček“ a přístavba

Školní družina a jídelna

Důležitým mezníkem byl **1. duben 1961**, kdy byla v přízemí školy poprvé zřízena školní družina a školní kuchyně s jídelnou.

Vychovatelkou byla **Anežka Pošmurná**, kuchařkou nejprve paní **Váchová**, později paní **Křehnáčová**.

Tím skončilo dlouholeté docházení učitelů a některých žáků na obědy do mateřské školy.

Dlouholetou školnicí byla **Marie Krupková**, na kterou se vzpomínalo jako na mimořádně pečlivou, vlídnou a respektovanou pracovníci školy.

Kdo se na těchto školních fotografiích pozná?

Modernizace budovy

František Pošmurný se pravidelně staral o opravy a údržbu školní budovy. Provádělo se malování, opravy fasády a další práce.

Významným krokem bylo zavedení vodovodu. Do té doby byly ve třídách dřevěné skříňky s umyvadlem, nad nímž visela plechová nádržka s kohoutkem. Použitá voda odtékala do kbelíku uvnitř skříňky.

Zavedení tekoucí vody umožnilo později i lepší hygienické zázemí, družinu a školní stravování.

V roce **1972** byl vypracován projekt ústředního vytápění v hodnotě 3 316,70 Kčs a v roce **1973** bylo topení skutečně vybudováno.

Změna vedení školy

Od **1. září 1969** se ředitelkou školy stala **Zdenka Tobiášová**, dlouholetá učitelka zdejší školy. Nahradila vážně nemocného Františka Pošmurného.

Ten zemřel **1. října 1970** ve věku 59 let.

Zdenka Tobiášová s dětmi ve třídě

Zdenka Tobiašová vedla školu do roku 1973.

V době prázdnin roku **1973** však byla z funkce odvolána a přeložena na zvláštní školu ve Frýdlantu.

Ředitelkou se stala dosavadní učitelka **Olga Benešová**. Na školu byla dále přidělena učitelka **Miroslava Hrachovcová** z Liberce.

Přestože všichni pedagogové dojížděli, škola dál pokračovala ve svých tradičních akcích a spolupracovala s obcí.

Ve školním roce **1975/76** nepropadl ani jeden žák a nikdo neměl sníženou známku z chování. Ze čtvrtého ročníku odcházeli do Mníšku čtyři žáci, zatímco do první třídy bylo zapsáno osm prvňáků.

Nová koncepce vyučování

Od **1. září 1976** začala být zaváděna takzvaná nová koncepce vyučování.

Největší pozornost vyvolala nová výuka matematiky, spojovaná s množinovým pojetím. Učitelé procházeli zvláštními školeními, navštěvovali ukázkové hodiny a vzájemné hospitace.

Současně se změnila organizace prvního stupně. Místo pěti ročníků měl nově čtyři, vznikla prvouka a přírodověda a výuka ruštiny se přesunula na druhý stupeň.

Ve stejné době se modernizovala i budova školy. Během prázdnin byly staré suché záchody nahrazeny splachovacími WC. Kvůli výstavbě septiku se však zmenšilo školní hřiště.

Chodba v prvním patře byla přepažena a vznikla samostatná ředitelna. Za pomoci MNV a rodičů byla zřízena také pionýrská klubovna.

Na škole působil pionýrský oddíl vedený místními svazáky. Děti podnikaly výlety, jezdily do Naivního divadla v Liberci a navštěvovaly filmová představení. Organizačně patřily pionýrské oddíly pod školu v Mníšku.

Klesající počet dětí a první úvahy o zrušení školy

V průběhu 70. let začal počet dětí výrazně klesat.

Ve školních letech **1977/78 a 1978/79** už bylo ve škole méně než třicet žáků.

Dne **29. listopadu 1977** se rada MNV Mníšek mimořádně sešla přímo v Oldřichově a projednávala možnost zrušení školy. Jednání se zúčastnili také členové školské komise, ředitelé škol v Mníšku a Oldřichově Ladislav Ulrych a Olga Benešová a školní inspektoři Jaroslav Dolana a Marie Tomišková.

Bylo dohodnuto, že pokud počet žáků klesne pod třicet, měla by být dvojtřídní škola zrušena a děti převedeny do Mníšku.

Rada MNV však později usoudila, že pokles může být pouze dočasný, a žádala o výjimku. Odbor školství ONV v Liberci s ponecháním školy nesouhlasil. Obec se proto odvolala i na Okresní výbor KSČ.

Jednání se protáhla až do prázdnin roku 1979.

Poslední školní rok 1979/80

V létě 1979 bylo jasné, že dvojtřídní škola už neodpovídá stanoveným počtům žáků.

Po jednáních bylo nakonec rozhodnuto, že od **1. září 1979** zůstane Oldřichov alespoň jednotřídní školou.

Aby počet dětí zůstal nad hranicí patnácti, přešli čtyři prvňáci a šest žáků čtvrtého ročníku do školy v Mníšku.

V Oldřichově zůstaly pouze **2. a 3. ročník se 16 žáky**.

Ředitelkou a zároveň jedinou učitelkou byla **Olga Benešová**.

Miroslava Hrachovcová přešla na školu do Mníšku. Vychovatelkou školní družiny se stala **Miroslava Tetourová** z Oldřichova. V kuchyni pracovala důchodkyně **Anežka Pošmurná**, školnicí byla paní Rodrová.

Škola se tak dostala do paradoxní situace. Jedním z hlavních argumentů pro její zachování byla bezpečnost nejmenších dětí při dojíždění, ale nakonec právě prvňáci začali dojíždět do Mníšku, zatímco starší děti zůstaly v Oldřichově.

Počet žáků však během roku dále klesl.

Ze školy se odstěhovali **Josef Pokorný a Karel Juklíček** a počet dětí klesl na **14**.

Tím přestal být splněn i počet potřebný pro existenci školní družiny.

Zrušení školy v roce 1980

Jednání o zrušení školy byla dlouhá a komplikovaná.

Rada MNV dne **14. dubna 1980** ještě s uzavřením školy nesouhlasila.

Dne **9. června 1980** však tajemník ONV Petr Kubaš sdělil, že škola bude zrušena z pravomoci ONV především z ekonomických důvodů a po ověření dobrého dopravního spojení dětí do školy v Mníšku a zajištění jejich péče po vyučování.

Ředitelka Olga Benešová již věděla, že má školu předat a následně se stát ředitelkou školy v Radčicích. O zrušení školní družiny věděla i vychovatelka. Rodiče a vedení mníšecké školy však stále neměli jistotu, jak konečné rozhodnutí dopadne.

Ke konečnému projednání zrušení školy došlo až na plenárním zasedání v srpnu 1980, které se konalo v Oldřichově.

K 30. červnu 1980 byla škola v Oldřichově v Hájích zrušena.

Tím skončila historie pravidelného základního školního vyučování v budově čp. 182, která pro školní účely sloužila od roku 1865.

Přechod dětí do Mníšku

Po zrušení školy bylo nutné zajistit oldřichovským dětem nejen výuku v Mníšku, ale také péči před a po vyučování.

Proto bylo v ZDŠ Mníšek zřízeno třetí oddělení školní družiny. Vychovatelkou se stala dlouholetá školská pracovnice **Jaroslava Ulrychová**.

Předávání inventáře oldřichovské školy probíhalo ještě během přípravného týdne nového školního roku 1980/81.

Situaci komplikovalo i to, že dosavadní ředitel školy v Mníšku Ladislav Ulrych odcházel na odbor školství ONV Liberec do funkce okresního školního inspektora a školu předával svému zástupci Luďku Svobodovi. Novým zástupcem se stal Václav Harmáček.

Budova školy po roce 1980

Budova školy nezůstala dlouho prázdná.

Již v roce 1979 existoval záměr pronajmout část prostor železničnímu učilišti v Liberci. Po uzavření školy bylo rozhodnuto, že budovu převezme **Střední odborné učiliště železniční v Liberci**.

Od školního roku **1980/81** zde probíhala výuka a ubytování učňů oborů malíř pokojů a lakýrník.

Budova tedy i po zrušení základní školy dál sloužila vzdělávání mládeže.

V roce **1981** proběhla rozsáhlejší rekonstrukce. Původní břidlicovou střechu nahradily hliníkové šablony, ve třídách vznikly lehké přičky, na půdě klubovny, byly upraveny toalety, sprchy, umývárny a instalován nový bojler.

Náklady na materiál činily 75 000 Kčs.

V budově působili čtyři vychovatelé, mimo jiné **Milan Mužík** z Mníšku a **Miroslava Tetourová** z Oldřichova. O úklid a topení se starala paní Rodrová, v kuchyni pracovaly Vlasta Snadíková a Miloslava Kavková.

Železniční učiliště ukončilo činnost ve školním roce **1989/90**.

Poté budova zůstala nějaký čas nevyužitá.

Nové využití budovy

Po roce 1994 začala obec řešit majetkové poměry budovy. Jednání trvala několik let.

Dne **8. března 1999** bylo vydáno stavební povolení k rekonstrukci objektu pro nové využití.

V červenci roku 2000 bylo zahájeno kolaudační řízení nového turistického a vzdělávacího střediska.

Budovu získal a rozsáhle rekonstruoval **Dům dětí a mládeže Větrník Liberec**. Rekonstrukce přesáhla sedm milionů korun.

V bývalých třídách a půdních prostorách vzniklo ubytování pro 50 účastníků, společenské prostory, kuchyně a jídelna.

Budova se tak po letech znovu vrátila dětem a vzdělávání, byť už v jiné podobě.

Poznámka k pramenu

*Autor poválečného přehledu Ladislav Ulrych sám upozorňuje, že některá data mohou obsahovat nepřesnosti nebo „bílá místa“. Důvod je velmi prostý a zároveň bolestný: **původní poválečná školní kronika se při reorganizaci školy v roce 1980 ztratila.***

Právě proto je dnes mimořádně cenné každé zachované svědectví, vzpomínka učitelů a žáků, fotografie, vysvědčení, školní sešit nebo úřední zápis. Teprve jejich spojením lze poválečný příběh oldřichovské školy znovu složit.

Závěrem

Příběh oldřichovské školy se v této kronice uzavírá poválečnými desetiletími. Byla to doba velmi odlišná od té, v níž škola vznikala, přesto se v jednom podstatném ohledu nic nezměnilo. Škola zůstávala místem, kde se setkávaly generace oldřichovských dětí, jejich učitelů a rodin. Ve třídách se nejen četlo, psalo a počítalo, ale vznikala zde přátelství, společné zážitky a vzpomínky, které si její žáci odnášeli do dalšího života.

Když byla škola po mnoha desetiletích uzavřena, zdálo se, že se jedna dlouhá kapitola historie Oldřichova v Hájích definitivně uzavřela. Dnes ale víme, že to nebyla poslední kapitola. Po 46 letech se do Oldřichova vrací základní škola a v září 2026 se její dveře znovu otevrou dětem.

Nové škole bych přála, aby dokázala navázat na to nejlepší z té staré – na blízkost mezi školou a obcí, na učitele, kteří své žáky opravdu znali, i na pocit, že škola není jen budova, ale přirozená součást života vesnice. A zároveň aby byla školou dnešní: otevřenou, živou, laskavou a zvědavou, místem, kam děti chodí rády a kde dostávají prostor růst každé svým způsobem.

Přeji jí spokojené a zvědavé děti, rodiče, kteří jí budou důvěřovat, učitele, které bude jejich práce těšit, a obec, která bude na svou školu hrdá a bude za ní stát. Ať se v ní učí nejen z učebnic, ale také jeden od druhého, z přírody a místa, ve kterém žijeme. Ať se tu podaří vytvořit školu, na kterou budou její dnešní žáci jednou vzpomínat stejně silně, jako na tu starou vzpomínají generace před nimi.

A nové paní ředitelce Janě Pospíšilové bych chtěla popřát ještě něco osobně. Ať má odvalu vytvořit školu podle své nejlepší představy, dostatek energie pro její první a určitě ne vždy jednoduché roky, dobré lidi kolem sebe a také radost z každého malého úspěchu. Přeji jí, aby

se jí podařilo vybudovat školu, ve které se budou dobře cítit děti i dospělí – a aby jednou mohla s hrdostí říct, že stála u začátku další dlouhé kapitoly oldřichovského školství.

Stará školní kronika tímto končí. Příběh oldřichovské školy ale pokračuje. A tentokrát už další stránky budeme psát my.

Jířa Vávrová, kronikářka obce

O pramenech, překladu a redakční práci

Základním pramenem pro nejstarší část této publikace je **původní německy psaná školní kronika Oldřichova v Hájích (Buschullersdorfu)**. Její text vznikl v průběhu mnoha desetiletí, střídali se v něm jednotliví kronikáři a rukopis je na řadě míst obtížně čitelný. Už samotné převedení původního textu do čitelné podoby proto představovalo náročnou práci.

Část kroniky byla v minulosti zpřístupněna v krajském tisku **Reichenberger Heimatblatt**, kde vycházely práce **Alfreda Wünsche**, který některé pasáže kroniky převedl do soudobější a lépe čitelné němčiny. Nešlo však o kompletní zpracování kroniky.

Mnohem důkladněji se kronice věnoval **Walter Leder**, který původní rukopisný text kompletně přepsal do čitelné současné němčiny. Právě jeho práce se stala hlavním východiskem pro český překlad.

Značnou část německého textu následně do češtiny přeložil **Jiří Komberec**. Překlad vycházel na pokračování v Oldřichovských listech. Chybělo však přibližně patnáct ročníků kroniky. Ty byly při

přípravě této publikace dohledány a přeloženy kronikářkou obce **s využitím nástrojů umělé inteligence a porovnáním s dostupnými podklady**.

Původní překlady Jiřího Komberce prošly redakční úpravou **Lenky Koskové a Jiří Vávrové**, jazykovou korekci provedl **Ivoš Raiser**. Následnou důkladnou redakční práci na celé kronice, sjednocení jednotlivých částí, doplnění chybějících pasáží a zasazení textu do širších historických a místních souvislostí provedla **Jířa Vávrová**. Původní kronikářské zápisy byly pro tuto publikaci doplněny také o historické poznámky, vysvětlivky a další informace, které mají dnešnímu čtenáři pomoci porozumět událostem, osobám, místním názvům a dobovým souvislostem.

Je přitom třeba upozornit na omezení, která s sebou taková práce nevyhnutelně nese. **Od původního rukopisu vede k dnešnímu českému textu několik vrstev přepisu, překladu a redakčního zpracování.** Některá místa originálu jsou velmi špatně čitelná a případná chyba při prvním přečtení mohla být převzata i do následujících přepisů. To se týká především osobních jmen, místních názvů a ojedinělých výrazů. Přes veškerou snahu o jejich ověření proto nelze zaručit, že jsou všechna jména a údaje zachyceny naprosto přesně. Tam, kde nebylo možné původní znění bezpečně určit, jsme se snažili tuto nejistotu v textu přiznat, nikoli chybějící údaj domýšlet.

Poválečné období

Pro poválečné dějiny oldřichovské školy se základním pramenem stala **První česká kronika Oldřichova v Hájích, kterou vedl a do knižní podoby připravil Ladislav Ulrych**. Její zápisy byly doplněny dalšími dochovanými materiály, a především **vzpomínkami pamětníků**. Díky nim se podařilo zachytit nejen úřední dějiny školy, ale také její každodenní život – učitele, spolužáky, školní zvyklosti, výlety, příhody a drobné události, které se do oficiálních kronik často vůbec nedostaly.

Cenným pramenem se stala rovněž svědectví lidí, jejichž rodiny byly s oldřichovskou školou přímo spojeny, mimo jiné **dcery řídící učitelky Marie Sobiškové**. Právě propojení písemných pramenů s osobními vzpomínkami umožnilo doplnit poválečný příběh školy o lidský rozměr, který samotné kronikářské zápisy zachytit nemohou.

Výsledná publikace proto **není doslovným překladem jediné kroniky**. Je pokusem zpřístupnit její obsah dnešnímu čtenáři, propojit původní německou školní kroniku s pozdějšími českými prameny, doplnit je o vzpomínky pamětníků a zasadit jednotlivé zápisy do souvislostí. Při redakční práci jsme se snažili zachovat hlas původních kronikářů a ducha jejich doby, zároveň však vysvětlit skutečnosti, které byly tehdejšímu čtenáři samozřejmé, ale po více než sto letech už samozřejmé nejsou.

Nejde tedy jen o překlad staré kroniky, ale o společnou práci několika generací lidí, díky nimž se její příběh mohl znovu vrátit do Oldřichova.

Jířa Vávrová, kronikářka obce